N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli den 30 Mars 1871, kl. 2 e. m.

Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande, samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner.

Efter hos Kongl. Maj:t genom Chefen för Landtförsvars-departementet gjord framställning »om behofvet att utan dröjsmål bringa rikets försvarsväsende till lands i ett mera tillfredsställande och för framtiden betryggande skick, än det för närvarande företer», hade Kongl. Maj:t funnit godt uppdraga åt bemälde departementschef att, i enlighet med angifna grunder, utarbeta ett fullständigt förslag till landtförsvarets ordnande. Ofvannämnda grunder voro:

»Svenska arméen skall bestå af *stam*, innefattande befäl och trupp, samt af *beväring*»;

»stammen skall utgöras af vår värfvade och indelta armé»;

»den för sjöförsvaret obehöfliga del af båtsmanshållet öfverflyttas till landtförsvaret, för förstärkande af dess stamtrupper»;

»Marinregementet öfverföres till landtförsvaret, der det efter omständigheterna och efter fordringarne af den organisation, som kan blifva antagen, reduceras eller indrages, hvarigenom äfven bör beredas medel till bestridande af åtskilliga med reorganisationen af landtförsvaret förenade kostnader»;

»beväringsinrättningen, grundad på allmän värnepligt utan rätt till lega eller friköpning, gifves en fastare organisation och större utveckling, hvarjemte manskapet meddelas en, så långt våra förhållanden och

tillgångar medgifva, efter fordringarne på disciplin och krigsduglighet lämpad öfning»;

»ur beväringen danas befäl till förstärkning af infanteriets fasta kadrer»;

»åt de särskilda vapenslagen gifves en, med afseende å så väl militära som ekonomiska förhållanden, lämplig organisation»;

»Generalstaben omorganiseras i syfte att blifva en fristående korps»;

»förutom de vanliga vapenöfningarne, böra för alla vapenslag gemensamma höst-fälttjenstöfningar hvart eller hvartannat år anordnas»;

»organisationen af sjukvården och intendenturen samt försvaret af Gotland utvecklas på ett för våra förhållanden lämpadt sätt»;

»hvarjemte löneregleringen för indelta arméens befäl bör syfta derhän, att lönerna utgå i kontant och till lika belopp inom lika grader af arméen».

Sedan Chefen för Landtförsvars-departementet utarbetat och inför Kongl. Maj:t uti Stats-Rådet, den 29 December 1870, framlagt ett sådant förslag, dervid antydande, att, enär dels de bestämda grunderna icke afvika från dem, på hvilka det den 31 December 1868 framlagda förslaget är bygdt, och dels de skäl, som för deruti uttryckta åsigter äro anförda, »fortfarande ega full giltighet», Chefen för Landtförsvarsdepartementet uti motiveringen af det *nu* framlagda förslaget endast anser sig för de fall, der någon afvikelse från den förra framställningen eger rum, böra angifva de skäl, som dertill kunna föranleda, så blef derefter till innevarande års Riksdag aflemnad *Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående landtförsvarets ordnande*, gifven Stockholms Slott den 26 Januari 1871, och var Chefens för Landtförsvars-departementet underdåniga memorial af den 29 December 1870 den Kongl. propositionen bifogadt.

Uti denna nådiga proposition föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen:

förändrade bestämmelser i afseende på:

Beväringsinrättningen och landstormen;
Infanteriets nummerstyrka och indelning;
Kavalleriet;
Artilleriets nummerstyrka, kanonantal, indelning och förläggning;
Personalens vid Fortifikationsstaben och ingeniör-truppernas antal;
Halfsoldsbefäls anställande;
Civilstaten vid regementen och korpser;
Generalitetet och generalstaben;

vidare förändringar i:
Vapenöfningarnes längd;
Krigsskolans lärarepersonal;
Intendentur-väsendet;
Trosshästars anskaffning;
Extra roteringens fullgörande;
Fältläkare-korpsens personal och aflöning; samt slutligen
en fullständig löneregleringför såväl indelta som värfvade arméen, bygd på successiv indragning till statsverket af de för aflöningen nu anvisade indelta lönetillgångar och dessas utbyte mot kontant statsanslag, samt på passevolans-väsendets afskaffande;

således, med få ord sagdt, ett förslag till förändringar uti landtförsvarets nära nog alla grenar.

Men utom detta förslag aflemnades äfven af enskilde personer inom Kamrarne motioner, behandlande till landtförsvarets organisation hörande frågor, såsom:

inom Första Kammaren:

motion n:o 14, af Herr *von Koch*, om upprättande af en stamtrupp i Blekinge och marinregementets indragning;

inom Andra Kammaren:

motion n:o 22, af Herr *A. Törnfelt*, med förslag till åtgärder i afseende å landtförsvarets omorganisation, yrkande härvid indelta infanteriets ersättande af en allmän nationalbeväring;

— — n:o 39, af Herr *Nils Nilsson* från Blekinge län, med förslag till förändrade grunder för försvarsväsendets ordnande, yrkande allmän folkbeväpning samt indelningsverkets försvinnande;

— — n:o 93, af Herr *Jöns Andersson* från Malmöhus län, om utgörande af frälserusttjensten in natura eller erläggande af vakans-afgift derför;

— — n:o 130, af Herr *Mankell*, med förslag till en förändrad organisation af landtförsvaret, bygd på allmän värnepligt samt indelningsverkets upphäfvande;

— — n:o 159, af Herr *Kjellman*, om rustnings- och roteringsskyldighetens skiljande från jordbruket och öfverflyttande på rikets samtlige innebyggare, samt om tillsättande af särskildt utskott, för att utreda denna fråga; samt slutligen

motion n:o 174, af Herr *J. E. Johansson* från Westmanlands län, med förslag om antingen ett förändradt aflöningssätt för den indelta arméen, i händelse allmänna värnepligten skulle ytterligare utsträckas, under det indelta arméen bibehålles, eller ock, om indelta arméen indrages efter en tid af 12 à 15 år, vakans-afgifts erläggande af rust- och rotehållare under öfvergångstiden.

Samtliga dessa motioner hafva öfverlemnats till Särskilda Utskottets behandling, hvarjemte äfven dit blifvit hänvisade de anslagsfrågor å Fjerde Hufvudtiteln, som med organisationen ega oskiljaktigt samband, såsom ordinarie anslagen

till generalitetet och generalstaben;
till fältläkare-korpsen;
till indelta kavalleri- och infanteri-regementenas lönereglering;
till kontant aflönadt manskap;
till indelta arméens och Wermlands fältjägare-regementes vapenöfningar;
till värfvade arméen (med undantag af anslaget till mathållning vid garnisonsregementena);
till beväringsmanskapets vapenöfningar; samt
till beklädnads-, remtygs-, utrednings- och tross-persedlars anskaffning och underhåll;

vidare frågan om extra anslag:

till kostnaders bestridande för påbörjande af artilleriets organisation;
till uppsättning af ökadt antal fortifikationstrupper;
till ackordsafgifter för det befäl af indelta arméen, som med 1872 års början kan komma att på föreslagen ny stat inträda;
till uppsättning och underhåll af fortifikations-trupper under år 1871;
till fortifikations-materiel för ingeniör-trupperna; och

till följande byggnadsbehof, nemligen:

Fältsignalkompaniets kasern,
stall och ridhus i Carlskrona,
stall i Göteborg,
stall vid Carlsborg för batterier af Göta artilleri-regemente,
stall och ridhus jemte kasern-servis för kavalleri-underbefälsskolans förflyttning till Carlsborg,

baracker för beväringsmanskapet å mötesplatserna,
anordnande af vapenförråd för landstormen, samt
utvidgning af gevärs- och persedel-förråden å mötesplatserna.

Under en tid af djupt allvar, då de stora europeiska staternas maktställning undergått en förändring, hvars följder ingen torde kunna beräkna, då inom nästan alla länder försvarsväsendets ordnande blifvit en lifsfråga, för hvars lösande uppoffringar göras i ett omfång, som endast af den yttersta nödvändighet kan förklaras och rättfärdigas, och då en ny erfarenhet med gripande vältalighet vittnar om fosterlandskärlekens och den personliga tapperhetens otillräcklighet att värna ett land, der de ej finna stödet af en under freden utbildad skicklighet i krigets yrke, har Sverige icke kunnat utan oro betrakta det tillstånd, hvari vårt försvar sig befinner. Röster, dels varnande mot en befarad likgiltighet och ett förbiseende af tidens kraf, dels manande till kraftiga ansträngningar, hafva höjt sig i landets alla delar, och om än meningarne i ett eller annat hänseende varit delade, kan man dock med visshet säga, att de varit och äro eniga i fordran, att försvarsfrågan äfven hos oss måtte erhalla en snar, fullständig och betryggande lösning — en lösning, som också redan före de senaste krigen varit föremål för såväl regeringens som representationens omsorger.

Då Utskottet under intrycket af denna allmänna sinnesstämning sökt fullgöra sitt vigtiga uppdrag, har det visserligen i första rummet haft att tillse, att det förslag, som af Utskottet underställes Riksdagens pröfning, måtte erbjuda ett *kraftigt försvar*, så att vi må vara beredda att med framgång möta en anfallande fiende, men derjemte att detta försvar måtte stå i ett väl afvägdt förhållande till landets *ekonomiska tillgångar*, hvarvid afseende bort fästas icke blott på statsverkets ställning, utan ock på det inflytande värnepligtens utsträckning, som obestridligen utgör ett vilkor för försvarsväsendets ändamålsenliga ordnande, måste utöfva på näringarne och i allmänhet på den enskilda verksamheten.

För att försvaret skulle blifva kraftigt, fordras i första rummet *ordnade* stridskrafter, ty »dessa uppfylla med mesta hushållning af folk och penningar stridens ändamål. De hafva gjort det i alla tidehvarf; huru mycket mera i den nuvarande odlingens och krigskonstens». Men om stridskrafterna skola kunna hållas ordnade äfven under det med samhällsbandens upplösning hotande krigstillståndet, så måste en del af

krigsmakten *en längre tid* underkastas disciplinens stränga lagar; endast derigenom kan krigslydnad inskärpas, befäl och trupp danas samt sanna militäriska egenskaper utvecklas, och om dessa för krigaren så nödvändiga egenskaper bättre inskärpas hos en del af arméen, så kan den öfriga delen, intilldess krigstillståndet inträder, mera ostörd egna sig åt fredliga yrken, åt utvecklingen af nationens såväl andliga som materiela krafter. Ett verkligt samhällsbehof uppfylles således genom underhållandet af en ständig stridsmakt, hvilken skall utgöra »den ordnade, tillredda, i alla sina fogningar starka *ram* (cadre), i hvilken de uppkallade stridskrafterna samlas, infattas och organiseras; den *stam*, med djupa rötter, som fasthåller rörliga, smidiga och fruktbärande grenar.» Men sådana grenar äro äfven ett nödvändigt bihang till stammen, ty först genom dem möjliggöres för trädet att kunna bereda ett fullständigare skydd mot det annalkande ovädret, och ju kraftigare, ju talrikare de äro, ju säkrare kan skyddet blifva.

Men för att försvaret skall blifva kraftigt fordras äfven, såsom ofvan nämndes, att *det står i ett väl afvägdt förhållande till landets ekonomiska tillgångar.* Endast derigenom att, under fredstid, ej alltför stora arbetskrafter ryckas från näringarne, att jordbruket, vårt lands modernäring, ej behöfver alltför länge under den korta sommaren undvara de unga kraftiga armar, som skola odla tegarne, att embets- och yrkesmännen ej nödgas under en längre tid afbryta sina sysselsättningar, med ett ord sagdt, endast derigenom, att den allmänna värnepligten ej blir alltför betungande, möjliggöres en hastigare utveckling af nationens hjelpkällor, ett nödvändigt vilkor för ett kraftigt, ett uthållande, envist försvar.

Det är efter moget öfvervägande af alla hit hörande förhållanden, som Utskottet funnit sig böra *omfatta och i sitt förslag tillämpa den af Kongl. Maj:t för landtförsvarets ordnande uppställda grund, att* »*Svenska arméen skall bestå af stam, innefattande befäl och trupp, samt af beväring.*»

Den nästa fråga, att vid organisationen taga i betraktande, är sättet för denna stams anskaffande och underhåll och detta är här desto vigtigare, som just lösningen af denna fråga utgör grunden till de flesta andra, som föreligga Utskottet till besvarande.

Ingen lärer vilja bestrida att frågorna om Indelningsverkets bibehållande samt om en utsträckt allmän värnepligt stå i det närmaste

samband med hvarandra, och Utskottet anser sig derföre böra först uttala sin uppfattning och tolkning af knektekontrakten, för att derefter från den utgångspunkten bedöma huruvida en utsträckt värnepligt *rättvisligen* kan åläggas dem, som fullgöra sin roterings- och rustningsskyldighet.

Utskottet antager nemligen för gifvet, att hvar och en medgifver att det nuvarande Indelningsverket eger sin rättsliga och sociala grund uti de förbindelser, som, medelst de s. k. knektekontrakten blifvit ingångna emellan Kongl. Maj:t och Kronan å ena samt landskapernas menigheter å andra sidan. Medelst dessa kontrakter förbundo sig nemligen menigheterna att anskaffa och underhålla ett visst antal soldater mot förmån att befrias från vidare »utskrifning och alla dervid hängande besvär, ehvad namn de helst hafva kunna», hvilket synes af ordalagen i den »Kongl. konfirmationen öfver det med allmogens fullmäktige vid denna riksdag slutna kontrakt om det vissa knektehållet. Stockholm den 5 December 1682» och hvaruti det står: »allt förthy gifves dem deremot uppå Kongl. Maj:ts vägnar härmed den fullkomliga försäkring att så länge på deras sida intet fel förspörjes, det som utlofvadt är att efterkomma, de, deras barn och folk, hvilka till gårdarnes kultur och bruk samt till ersättande af manskapets afgång nödvändigt kunna behöfvas, för *utskrifningar och alla dervid hängande besvär, ehvad namn de helst hafva kunna samt fördubblingar* och våldsamma värfningar, *nu och i tillkommande tider vara alldeles qvitte och befriade.*»

Som ingen lärer kunna säga, att hos rust- och rotehållare i allmänhet något »fel förspörjes det som utlofvadt är att efterkomma», utan snarare motsatsen, hvilket äfven erkändes i Kongl. Maj:ts proposition till 1869 års Riksdag, då det talas om »alla ovissa besvär, som, *tillkomna* efter knektekontraktens upprättande, *nu äro med soldatens aflönande förenade*», så måste man tillse att de rättigheter, som äro denna kontraherande part utlofvade, äfven sorgfälligt iakttagas, och Utskottet vill derföre uttala sin uppfattning af det så ofta och så olika tolkade ordet: *utskrifning.*

Ifrån de äldsta tider, om hvilkas författningar urkunderna upplysa, kan man spåra tvänne sätt att fullgöra den krigstjenst, som redan under hednatiden ålåg alla vapenföra svenska män. Det ena sättet var att på Konungens bud följa honom i härnad eller »leding», hvarvid manskapet och dess förnödenheter uttogos efter en viss, redan då gjord indelning af landet uti härader med sina »hamnor» och skeppslag med sina »ar» (åror); härigenom erhölls en *krigshär*, och då den ej uttogs från hela eller från en del af landet, så erlades en skatt under namn

af ledungslama. Det andra sättet fullgjordes då landet skulle *värnas* emot fiendtliga öfverfall och då en hvar borde sig vid kallelse inställa, hvarigenom uppkom ett *landvärn*, som sedan erhöll namn af »*bondehär*» och slutligen öfvergått till det ortförsvar, som man nu kallar *landstorm*. Hären var skyldig att följa Konungen, då deremot landvärnet blott var skyldigt tjenstgöra inom landets gränser. Under medeltiden, då kavalleriet var krigshärens hufvudvapen, blef bruket af värfvadt infanteri, *soldenärer*, allt större och större; hamne-indelningen förlorade allt mer och mer sin betydelse såsom medel för utrustning af den egentliga hären, qvarstod slutligen endast såsom en beskattningsgrund och alla närmare bestämmelser om bildandet af en till fältbruk duglig här saknades.

Med Gustaf I började åter ordnandet af krigsmakten, och äfven nu särskiljer man de tvänne delarne: *landstormen*, uppsatt genom allmänt uppbåd och beredd att försvara den egna härden, men fri från skyldigheten att följa utom landets gränser, samt *krigshären*, uppsatt, hvad fotfolket angår, dels genom värfning och dels genom *utskrifning*.

De grunder, efter hvilka utskrifningarne skedde, vexlade. Sedan Konung Gustaf I först genom ett beslut å mötet i Ny Lödöse 1540 utsträckt skyldigheten till krigstjenst äfven utom landets gränser och derefter uti »ett bref till menige allmogen i alla landsändar» af den 30 December 1542 förberedt saken genom »att visa nyttan deraf att godt och tillräckligt krigsfolk funnes, hvarigenom man kunde hindra fiender från den tillgång till Riket, som de tillförene haft», så trädde han i samråd med Rikets Ständer, och på riksdagen i Westerås beslöto dessa, »att om fienderna blefvo för mäktiga samt nederlag och afbräck deraf skedde, så att man hasteligen behöfde förstärka sig med folk, skulle i Småland hvar femte och i de andra landsändar hvar sjette man vara färdig och vederredo, men i högsta nöd hvar man beredd att följa till afvärjande af fiendtligt öfvervåld och betryck.» Denna, den första utskrifningen för skapandet af en inhemsk krigshär, visar med sina ordalag tydligen att, *alldenstund den skedde efter mantal (hufvudtal), utskrifningarne äro att anse såsom en tillämpning af den gamla Landslagens föreskrift om skyldigheten till allmän värnepligt.* Men för att undvika alltför mycket godtycke vid utskrifningsförrättningarne, hvaröfver isynnerhet under Johan III:s tid klagades, så utfärdade Konungen med Rikets Råd den 4 Januari 1577 »en Ordning, hvarefter krigsfolk skulle utskrifvas och antagas.» Snart härefter förekom *på begäran* af allmogen i Upland och Östergötland den första utskrifningen efter *gårdatalet*, det vill säga att en man utskrefs

ur

ur en rote, sammansatt af ett visst antal gårdar, vid denna utskrifningen 16 i förra och 12 i sednare provinsen. Sedermera vexlade begge utskrifningssätten, alltefter behofvet på folk, och Utskottet behöfver väl ej här erinra att skatt på jorden *(gårdatal)* då nära nog sammanfaller med *mantals*-skatt, alldenstund den jordbrukande befolkningen den tiden i högre grad än nu, då andra näringar tillvuxit och tagit en mängd arbetskrafter i anspråk, utgjorde det stora flertalet af *landets* innebyggare, samt att, hvad borgerskapet i städerna angår, detta genom sina fullmäktiges beslut i Stockholm den 28 Januari 1629 förband sig att, emot frihet från utskrifning, årligen hålla ett bestämdt antal godt och dugligt sjöfolk.

Att således säga det utskrifningarne uteslutande äro att anse såsom en skatt på den ofrälse jorden, torde vara förhastadt och torde inses ändå bättre om man tager i betraktande de utskrifningar, som anbefalldes den 2 December 1610 samt den 23 Februari 1642. Genom den förra, t. ex., åtogo sig Riksens Råd samt Ridderskapet och Adeln att uppsätta 1 karl för hvar tionde frälsegård utom »frihetsmilen»; presterna 1 karl, att tjena såsom knekt eller båtsman, för hvarje gäll; borgerskapet 1 båtsman för hvart tiotal af borgare samt allmogen »25,000 man endast för Sverige att utgå af dem, som egde minsta hemman.» Besinnar man nu ytterligare att af 33 utskrifningar under åren 1624—1683 17 skett efter mantal och 16 efter gårdatal;

att åren närmast före knektekontraktens upprättande, 1675, 1678 och 1680, utskrifningar egde rum efter båda dessa grunder;

att 1683 den 3 Januari en utskrifning efter mantal anbefalldes, i stället för en, som förut beslutats skola utgå efter gårdatalet, och att härvid bestämdes, att *de, som rustnings-, båtsmans- eller ett visst knektehåll äro undergifna, gjordes fria från utskrifning;*

att vidare utskrifning efter mantal, såsom ofvan nämndes, måste anses såsom en tillämpning af den allmänna värnepligten, ty saken blir väl densamma, antingen utskrifningen omfattar en viss procent af befolkningen (mantal) eller vissa åldersklasser (beväringen);

att slutligen knektekontraktet och riksdagsbeslutet af 1683, genom att begagna orden »vi af allmogen» — — — »som intill detta knekte*utskrifning* hafva varit underkastade» och vidare »utskrifningar och alla dervid hängande besvär ehvad namn de helst hafva kunna», måste förutsättas i ordet *utskrifning* inbegripa *båda* slagen af utskrifning;

så måste man, i likhet med en af våra sakkunnigaste militärförfattare, erkänna »att det nya indelningsverket för fotfolk, det s. k. *rotehållet*, i sin

grund är värnepligtens förvandlande från personligt besvär till realskatt, *att den allmänna värnepligten tills vidare de facto afskaffas*», och att således rust- och rotehållare stå på rättslig grund då de yrka, antingen att befrias från rust- och roteringsskyldigheten, i händelse *beväringspligten* utsträckes till »dem, deras barn och folk, hvilka till gårdarnes kultur och bruk — — nödvändigt kunna behöfvas», eller ock att från denna beväringspligt »nu och i tillkommande tider vara alldeles qvitte och befriade.»

Utskottet har ansett sig här böra begagna ordet *beväringspligt*, i stället för de af ofvannämnde militärförfattare angifna orden »den allmänna värnepligten», ty Utskottet anser ingalunda de gamla landskapslagarnes föreskrift om landvärns eller landstorms upprättande, då landet behöfver värnas emot fiendtligt öfverfall, och då en hvar bör sig på kallelse inställa, vara genom knektekontraktens innehåll upphäfd, utan endast att knektekontrakten befria rust- och rotehållare från ytterligare utskrifningar till den här, som skulle på Konungens bud följa honom i härnad eller leding, så länge de hålla »hvart regemente af det antal, som vi uti vårt till Kongl. Maj:t i underdånighet inlevererade svar utnämnt hafva.» Utskottet vill dessutom här framhålla att, enligt den föreslagna värnepligtslagen, 7 åldersklasser skola förstärka arméen, ingå i linien samt att medelst dessa klassers införande i lederna arméens bataljoner och kompanier skola vid mobiliseringen fördubblas. Måste ej detta anses såsom en af de »fördubblingar», hvarifrån de ingångna knektekontrakten borde befria? Den enligt samma lag föreslagna landstormen återigen, från dess fullgörande befriar ej knektekontraktet; denna landstorm »kan till faderneslandets försvar inom dess egna gränser uppbådas» och inbegriper således uti sig fullgörandet af hvad Chefen för Landtförsvars-departementet uti sitt underdåniga memorial af den 31 December 1868 kallar »den allmänna värnepligten, den urgamla skyldigheten att, när så behöfdes med samlad kraft, man ur huset, afvärja *inträngande fiendes* anfall.»

Men, skall man kanske invända, huru med denna uppfattning af de, genom knektekontrakten, rust- och rotehållare tillerkända rättigheter kunna dels försvara de utskrifningar, som efter 1680-talet blifvit äfven dessa ålagda och dels förklara beväringsinrättningens införande såsom ett gemensamt åliggande för *alla*. Utskottet vill då genast svara, att nöden lika lätt stiftar nya, som den bryter gamla lagar, men att en dylik nödfallslag, som blifvit under påtryckning af hotande faror, af abnorma förhållanden, antagen, dock aldrig bör komma att åberopas såsom prejudikat af den, som vill stifta lagar ej blott för dagen, utan

för framtiden, lagar, som skola gälla för det normala tillståndet i samhället; — och såsom undantagsförhållanden måste i sanning de utskrifningar från rust- och rotehållen få anses, som under Carl XII:s tid och under de följande krigen egt rum.

Hvad först beträffar Carl XII:s påbud om uppsättning af tre-, fyr- och femmännings-regementen, så hafva de verkligen blifvit ansedda såsom »utvägar, som den *enväldige* monarken valde» och »blifvit föremål för strängt klander såsom *kränkningar* af de ingångna knektekontrakten.» Den s. k. Lindrings-komitéen, ur hvars betänkande ofvanstående citerade uttryck äro hemtade, tillägger: »Väl må det erkännas att rotehållarne icke af kontrakten voro härtill förbundne, men i samma författning kräfde Konungen af andra samhällsmedlemmar motsvarande offer. Adel och ståndspersoner, prester, bergsmän och städernas innevånare måste äfven uppsätta krigsfolk, så kallade ståndsdragoner, prestedragoner, bergsregementet, båtsmän, o. s. v. Det var således icke blott allmogen, som betungades öfver vanligheten. Af åberopade cirkulär framgår äfven, *att Konungen med detta uppbåd åsyftade att anlita den allmänna skyldigheten för landets innebyggare att afvärja fienden* och fann det vara mindre tryckande för allmogen att härvid fullgöra dess åliggande efter det ständiga rotetalet än efter annan grund». Att Carl XII likväl erkände rust- och rotehållares frihet från utskrifning visades, då nödvändigheten slutligen tvang honom till *utskrifning efter mantal* och landshöfdingarne anbefalldes att upprätta rullor på alla, som kunde komma i fråga till utskrifning, ty då föreskrefs, att de skulle undantagas, »som bodde på sådana hemman, som bidrogo till indelta härens underhåll»; och under sista året af hans regering, då tvångsvärfningar och, om ej tillräckligt antal derigenom kunde erhållas, lottning anbefalldes samt ingen samhällsklass befriades, så skulle likväl rusthållare, rotebönder och inskrifne vargeringskarlar få vara fria. Genom Kongl Resolutioner från åren 1719, 1720 och 1723 erkändes dessutom, att rust- och rotehållare hade *rätt till ersättning* för de uppsatta tre-, fyr- och femmännings-regementena; — en del af denna ersättning utföll verkligen, men de, som fått »als intes», måste trösta sig med, såsom det heter i den sistnämnda resolutionen, att »den begärda betalningen för uppsatte tre-, fyr- och femmännings-regementen måste lemnas till Rikets bättre tillstånd.»

Vargeringen åter har sitt upphof redan från Carl XI:s tid, då, i några af de med allmogen ingångna aftal om ständigt knektehåll, rotehållare blifvit *berättigade* att i hvarje socken fritaga från värfning ett visst antal ungt manskap, för att dermed ersätta afgångna knektar. Dessa s. k. vargeringskarlar, som under krigen 1741, 1757—1762, 1790 och 1808

anbefalldes till uppsättning och borde utgöra en reserv åt arméen, ansågos ej vara en skyldighet för rust- och rotehållare att uppsätta, hvilket synes af Kongl. Brefvet den 15 September 1752, som säger: »Kongl. Maj:t lemnar till hvar och en rust- och rotehållares egen frihet och beqvämlighet att anskaffa vargeringskarlar», och af Kongl. Brefvet den 22 December 1761, hvari stadgas att vakanta nummer skulle tillsättas med manbare vargeringskarlar, *om rust- och rotehållare dermed försedde voro.* Förordningarne om deras uppsättande måste således få anses såsom en försigtighetsåtgärd, på det kompletteringen af regementena under krig skulle kunna lättare och mera obehindradt försiggå, och att vargeringen af Gustaf IV Adolf uttogs år 1808 till verklig tjenstgöring, lika med stammen, måste betraktas såsom en nödfallsutväg.

En mängd af sammanstötande omständigheter, såsom förlusten, med Finland, af en stor del af den indelta arméen, det politiska tillståndet i Europa, hvilket måste kunna betraktas såsom ett hotande krigstillstånd, de i krig opererande arméernas växande storlek, hvarigenom den befintliga indelta och värfvade arméen kunde anses alltför svag, etc., föregingo, jemte vissa eftergifter, införandet af det »förstärkningsmanskap«, som sedan efterträddes af den allmänna beväringen. Huru Bondeståndet, som under ståndsriksdagarne måste anses representera den allmoge, med hvars deputerade knektekontrakten voro aftalade, då, vid 1810 års riksdag, till att börja med, stödt på dessa kontrakt, protesterade mot förstärkningsmanskapets uppsättande, samt huru det först gaf vika sedan det blifvit lofvadt, att all *privilegierad* jord skulle extra roteras, att landet skulle blifva befriadt från *vargering* och *fördubbling*, samt att rust- och rotehållares skyldighet att *rekrytera i krigstid* skulle upphöra, derom vittna nogsamt denna Riksdags protokoller och öfriga handlingar. Slutligen förtjenar framhållas att, då vid 1859—1860 års riksdag ökade vapenöfningar för beväringen ålades, detta beslut fattades emot det dåvarande Bondeståndets vägran och trots dess lifliga protest.

På ofvanstående grunder anser Utskottet således, att en ökad värnepligt jemte bibehållandet af det nuvarande indelningsverket *ej är med full rättvisa öfverensstämmande.*

Men ämnet kan äfven betraktas utur en annan synpunkt än den stränga rättvisans. Den jordegendom, som är belagd med rotering, tryckes alltför tungt, och jordbruksnäringen, hvars fortkomst är af så stor vigt, behöfver lättnader, för att till allmänt gagn kunna vinna bättre och hastigare förkofran. Också hafva alla de myndigheter och komitéer, som yttrat sig öfver det inflytande, som den allmänna värnepligtens utsträckning skulle anses kunna utöfva på dem, hvilka ega jord, belagd

med rotering, framhållit nödvändigheten af lindring i roteringsbördan. Riksdagens år 1867 skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställer i detta hänseende, att »då, för ett fullständigt ordnande af rikets försvarsväsende, en väsendtligt utsträckt allmän värnepligt utan tvifvel vore af behofvet påkallad, men möjligen icke kunde genomföras med bibehållande af indelningsverket i dess nuvarande form, Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och vid uppgörande af nådigt förslag till arméens organisation taga i öfvervägande, om och på hvad vilkor det nu på rote- och rusthållare hvilande besvär må kunna lindras eller ock *aflösas samt jemväl på öfriga samhällsklasser fördelas.*» Den i följd af denna hemställan tillsatta komité uttalar äfven såsom sin mening, att roteringsbördan ej allenast trycker hårdt utan hvad värre är äfven ojemnt, och upplyser i sådant hänseende, att *"roteringen i provinsen Dalarne synes vara särdeles tryckande."* "Desto heldre", säger komitéen, "bör jordbruksnäringen i möjlig mån besparas tillökning i bördorna; och enär den utvidgning af allmänna värnepligten, som för vårt försvarsväsende är nödvändig, icke kan ega rum utan kostnader, af hvilka berörda näring äfven måste drabbas, hemställa komiterade af sådan anledning och såsom *öfverensstämmande både med statens bästa och billighet emot de roteringsskyldiga* att, i sammanhang med värnepligtens utsträckning, den lindring i roteringsbesväret, som möjligen kan beredas utom andra samhällsmedlemmars *oskäliga* betungande, måtte blifva medgifven." Chefen för Landtförsvars-departementet säger slutligen i sitt underdåniga memorial af den 31 December 1868: "Den högre beskattning, som genom värnepligtens utsträckning må blifva behöflig, komme naturligtvis att i sin mån också drabba rust- och rotehållare, och äfven indirekta olägenheter, genom förlust i dagsverken under beväringsmanskapets ökade exercistid, måste de komma att vidkännas. Men jordbruket, landets modernäring, redan betungadt af grundskatter med flera utlagor, kämpande med en karg natur och ofta arbetande under ogynsamma konjunkturer, synes tvifvelsutan vara i behof af all den lindring, som med tillfredsställandet af statens oundgängliga behof kan vara förenlig utan allt för stora uppoffringar från dess sida samt andra samhällsklassers oskäliga betungande."

Öfverallt finna vi således uttalade åsigter om nödvändigheten att söka åstadkomma en lindring i roteringsbördan i händelse värnepligten skulle utsträckas; också föreslog Chefen för Landtförsvars-departementet, enligt sitt förmenande, flera lindringar uti det förslag till 1869 års Riksdag, som ifrågasatte värnepligtens ökande till 60 dagars beväring-exercis. Men huru då förklara att nu, då värnepligten föreslås utsträckt till 82 och till 90 dagars öfning; då vidare den Kongl. propositionen upptager

en del af hvad 1867 års Riksdag hemställt, såsom förslagen om halfsoldsbefäl, reservbefäl, boställens indragning etc.; då en annan del af samma riksdagsbeslut, såsom hemställan om bildandet af en vapen- och befästningskomité redan är satt i verket, huru då förklara att ej någon lindring i eller aflöning af rust- och roteringsbesväret blifvit, såsom nämnde Riksdag äfven hemställde, föreslagen? Troligen derför, att Chefen för Landtförsvars-departementet, sedan 1869 års Riksdag afslagit hvad i detta afseende var föreslaget och såsom motiv härför angifvit, att hvad som hjelpte en stjelpte en annan, nu i likhet med Utskottet anser att det är hardt nära omöjligt att kunna bereda en sådan lindring, som lika rättvist träffar alla. För att detta påstående må riktigt uppfattas, vill Utskottet nu här framlägga de skäl, på hvilka det stöder detsamma. Härvid måste man då först tillse om de för försvaret erforderliga kostnader äro ojemnt fördelade, och, om så är förhållandet, om ej genom någon omreglering, genom någon rättvis och utförbar lindring, en sådan lättnad, som stod i proportion med den ökade värnepligtens tunga, kunde beredas rust- och rotehållaren.

Utskottet tror ej någon hvarken kan eller vill bestrida, att den ekonomiska krigsbördan för det närvarande högst ojemnt trycker, ej allenast de olika samhällsklasserna, utan dessutom äfven är högst ojemnt fördelad inom rust- och rotehållare-klassen. De siffror statistiken i detta fall lemna oss kunna åtminstone närmelsevis tjena till vägledning för omdömet, och Utskottet vill *) då nämna, att af 66,171 hemman, hvartill antalet år 1864 uppskattades, voro endast 53,610⅛ berustade eller roterade; och om man sammanlägger de för arméens och flottans räkning i anspråk tagna hemmanens taxeringsvärde, så erhålles en summa af omkring 1,500 millioner R:dr, då deremot de icke roterade och berustade fastigheternas taxeringsvärde stiger till omkring 750 millioner R:dr. Häraf framgår således att indelningsverket *allenast trycker på omkring två tredjedelar* af all taxerad fastighet, under det att den återstående delen derifrån är befriad, dels med roteringsskyldighet i krig, dels med erläggande af en ringa årlig afgift. Vidare måste ihågkommas att *ypperliga frälset* med undantag af i Skåne, med ett taxeringsvärde af omkring 212 millioner R:dr, är, liksom prestbol och en del bergslager, *under fred* befriadt från hvarje på indelningsverket grundad börda; — att af *allmänna frälset*, med ett taxeringsvärde af omkring 375 millioner, är en del blott hälften så tungt roteradt som krono- och skattejorden; — att af städernas fastigheter, uppskattade till ett värde af

*) Se för öfrigt motionen i Andra Kammaren N:o 130, sid. 11—15.

omkring 370 millioner, erläggas blott en årlig båtsmansvakans-afgift af 60,000 R:dr; — att det roterade båtsmanshållet är i allmänhet blott hälften så tungt roteradt som öfriga rotehåll. Således en högst ojemn fördelning af den börda, hvarmed indelningsverket trycker på fastigheten. Ändå ojemnare utfaller jemförelsen, om man besinnar att af hela Sveriges kapitalvärde eller nationalförmögenhet, som, med stöd af Riksgälds-kontorets general-sammandrag öfver 1865 års bevillning, torde kunna uppskattas till 4,700 millioner R:dr i rundt tal, indelningsverkets kostnader endast drabba fastigheterna, och af dessa ej alla, utan endast de som tillsammans representera ett taxeringsvärde af omkring 1,500 millioner R:dr. Den större beskattning, som genom indelningsverket drabbar jorden, skulle dock kännas mindre svår om bördan vore jemnare fördelad. Men att detta ej är fallet torde äfven vara allmänt bekant, och såsom exempel härpå må ur Lindrings-komitéens tabeller anföras, att inom rotehållen taxeringsvärdena vexla mellan 5,000 och 483,900 R:dr samt inom rusthållen mellan 2,300 och 173,000 R:dr. Äfven inom samma regemente kan den årliga kostnaden vara så olika, att t. ex. vid Jönköpings regemente högsta kostnaden för en rote uppgår till 513 R:dr 4 öre och den lägsta till 65 R:dr 97 öre; — vid Westgöta afsutna rusthålls-regemente uppgår högsta kostnaden till 480 R:dr 54 öre och den lägsta till 84 R:dr 66 öre.

Dessa ojemnheter, som uppkommit under tidernas lopp, alstra lätteligen missnöje hos dem, som deraf hårdast träffas, äro dessutom obilliga om de betraktas från skatte-synpunkt, och det tillkommer då att efterse om ej genom en omreglering af bördorna, genom någon slags skattejemkning, en lindring kan beredas, så att bördan kommer att hvila jemnare på jorden. Huru olika ett försök till jemkning af den årliga roteringskostnaden kan uppfattas, syntes bäst vid 1869 års riksdag. Sedan Chefen för Landtförsvars-departementet från den af Lindrings-komitéen angifna medelkostnad, 126 R:dr 32 öre, afdragit först värdet af alla efter indelningsverkets införande tillkomna onera, vidare de kostnader, som för den indelta jorden skulle uppkomma genom den ökade beväringsexercisen, samt ytterligare genom minskning jemnat summan, då erbjöds att fastställa roteringskostnaden per år till 100 R:dr. Staten skulle anskaffa soltat för alla de rotehållare, som ej ville förblifva vid de gamla förbindelserna, och om normallönen ej tillfredsställde rekryten, så borde statsverket tillskjuta. Detta vid första påseendet så rättvisa förslag föll likväl och kunde ej annat, ty afseende var ej fästadt vid den ojemna fördelningen af indelningsverkets tunga, såväl när man räknar efter rote- och rusthållens olika taxeringsvärden som efter den årliga kostnaden,

och hvarpå exempel här ofvan blifvit anförda, utan lättnaden måste särdeles ojemnt och alldeles slumpvis träffa den indelta jorden. Kanske lättnad äfven genom detta förslags tillämpning ej bereddes dem, som bäst behöfde den, som t. ex. om den ofvan omtalade roten, oaktadt den låga roteringskostnaden, 65 R:dr 97 öre, dock måste anses hafva varit hårdt tryckt, huru skulle detta normalbelopp, 100 R:dr, kunnat hjelpa honom. En dylik lindring lärer således svårligen låta sig genomföras, och ej heller tror Utskottet, att ett förslag om kontant statsbidrag, för att understödja de hårdast tryckta rotarne numera, lär kunna påräkna bifall hos Riksdagen. Ett annat sätt att åstadkomma lättnad genom att låta 2 rotar uppsätta en soldat, eller 3 rotar tvänne, eller 4 rotar trenne soldater, skulle fordra en omreglering af hela indelningsverket, upptaga lång tid och dessutom möta nästan oöfvervinnerliga svårigheter, samt ändå ej för all framtid åstadkomma jemn fördelning af bördorna.

Men äfven om någon sådan lindring, någon omreglering kunde verkställas, så skulle likväl den orättvisan qvarstå att indelningsverkets tunga drabbar endast en del af jordbruksfastigheten, under det all annan fastighet och landets öfriga beskattningsbara kapitalvärde derifrån voro befriade; och det förtjenar här framhållas att rust- och rotehållarcs årliga kostnad endast för landtarméen kan beräknas till 2,838,380 R:dr, hvilken summa med mera än 200,000 R:dr öfverstiger den allmänna bevillning, som Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen att för år 1872 åtaga sig.

De svårigheter, som sålunda möta hvarje försök att åstadkomma en sådan lindring i indelningsverkets börda, som på samma gång är rättvis och utförbar, synes böra öfvertyga en hvar, att lindring ej kan åtsadkommas, och att således den eftergift i roteringsbördan, som den utsträckta värnepligten kräfver, och som blifvit af så många auktoriteter erkänd såsom rättvis och billig, bör på något annat sätt åstadkommas. Denna eftergift kan då ej vara någon annan än det andra alternativet, som af 1867 års Riksdag ifrågasattes, nemligen: *att det nu på rote- och rusthållare hvilande besvär* (underhållet af en del af stamtruppen) *må aflösas samt jemväl på andra samhällsklasser fördelas.*

Hvad som här fordras är helt enkelt en skattejemkning, och prejudikat på dylika finnas. Om den vid första påseendet förefaller väl stor, så ligger orsaken deruti, att den ojemna beskattningen, som under en lång följd af år tryckt en del af jordbruket, verkligen varit oproportionerligt tung, men detta bör väl ej vara ett skäl för att uppskjuta orättvisans borttagande utan tvärtom att påskynda detsamma, och tiden härtill är nu inne, då man önskar att genom den ökade värnepligten

lägga

lägga en ökad börda på jordbrukaren, en börda, som både direkt och indirekt drabbar honom, ty man måste besinna att allmogen helst begagnar sina egna söner till jordbrukets skötande och således måste, när dessa bortkallas till beväringsexercisen, lega andra arbetare i stället, under en tid då, i följd af arbetskrafternas förminskning, dagsverksprisen ställa sig högre. Hvad som här fordras är dessutom ej annat än hvad som redan, under liknande förhållanden, egt rum i *Norge*. Det indelningsverk, som der infördes genom »Kongl. ordinants» af den 18 Januari 1628, liknade vårt deruti, att vissa gårdar skulle bilda en »Lægd», som hade att anskaffa, underhålla och utrusta en soldat till fots. Detta indelningsverk stadfästades ytterligare 1641, då äfven dragoner samt »arkebuserere» till häst uppsattes, hvilka sedermera 1692 indelades på landet uti »qvarterer». Manskapet uttogs genom utskrifningar, och med fästadt afseende på att $^{9}/_{10}$ af folkmängden hörde till bondeståndet ansågs det naturligt att man vid utskrifningarne höll sig till detsamma, helst landtmilisens uppsättande ursprungligen var en börda, som ålåg jorden. Ingen lag finnes visserligen som bestämdt uttalar det, men alla bestämmelser om landtmilisen utgå tydligen från den förutsättningen, att utskrifningarne skulle ske bland allmogen. Alla egendomar voro underkastade »Inddeling» antingen till landt- eller sjöförsvaret med undantag af adelns sätesgårdar, några andra vissa privilegierade, samt dessutom alla de i Nordlandens och Finmarkens amt belägna samt i sådan egenskap uti en »Jordebog» upptecknade. Vargeringkarlar funnos äfven under namn af »Reserver», hvilka under krig uppkallades till tjenstgöring. Under kriget mot Carl XII måste arméen förökas och skedde detta, liksom i Sverige, genom påbud, att i stället för det 2 fulla gårdar förut utgjort ett Lægd, nu *en* gård fick samma förbindelse sig ålagd.

Af ofvanstående korta utdrag ur författningar rörande norska arméens organisation finner man en framstående likhet med hvad som varit i Sverige stadgadt för vårt indelningsverk. Denna likhet sträcker sig till namn, till missbruk till och med. Då Utskottet framhåller detta, är det i förhoppning, att äfven likheten må sträcka sig till upplösningen. Denna egde i Norge rum redan år 1799, då genom förordningen af 1:a November påböds, »att utskrifning hädanefter skulle ske i förhållande till folkmängden, utan afseende på indelningen i »Lægder» och »Qvarterer». Dessa blefvo i följd häraf fritagna från att uppsätta soldater och dragoner, och landtarméens rekrytering, som först varit en *reel* börda, blef nu en blott *personlig* för alla som bodde på landet, eller utanför städernas gränser, och som ej antingen hörde till sjö-indelningen eller

på grund af äldre bestämmelser voro från utskrifning befriade.» Slutligen erhöll i Norge den allmänna värnepligten sitt fulla erkännande, då, efter föreningen med Sverige, grundlagen stadgade, att »enhver Statens Borger er i Aldmindelighet lige forpligtet, i en vis Tid att værne om sit Fædreneland, uden Hensyn til Födsel eller Formue».

I *Danmark* hade samma organisation, som infördes i Norge 1628, blifvit antagen år 1615 och förbättrad år 1621. Delande lika öden med den norska öfvergick den, genom en förordning af den 20 Juni 1788, från att vara en *reel* börda till en *personlig*, lades, som sådan betraktad, visserligen till att börja med uteslutande på jordbrukaren, men har sedermera småningom blifvit utsträckt till alla samhällsklasser.

Billighetsskäl tala således, liksom prejudikater, för indelningsverkets afskaffande, men det tillkommer Utskottet att tillse, om ej andra skäl härför äfven kunna framdragas från en annan sida än jordbrukets eller rust- och rotehållarens. Sådana finnas, och Landtförsvars-komitéen, af hvars 10 ledamöter 9 voro militärer, har oförbehållsamt uttalat indelningsverkets olägenheter. Utskottet vill här begagna samma indelning af olägenheterna och till en del samma ord som Landtförsvarskomitéen, vill betrakta dem ur ekonomisk, militärisk och politisk synpunkt.

I *ekonomiskt* hänseende är indelningsverket, såsom ofvan nämnts, en ojemnt drabbande tunga. Kostnaden, som drabbar roten, är dold och svår att uppskatta. Mångfalden af de närvarande prestationerna till soldaten är stor, flera af dem sakna nödig begränsning, alstra lätt missbelåtenhet och tvister, hvilka, i den ställning rotehållaren och soldaten hafva till hvarandra, lända till begges skada. Indelta soldatens *tjenstgöring* är dyr, emedan, oaktadt han har sin lön (torp och öfriga förmåner), antingen han tjenstgör eller icke, skall han lika fullt under tjenstgöringstiden underhållas, hvarigenom således lönen blir ett tillskott, som visserligen ej drabbar Statsverket, men likväl i statsekonomiskt hänseende är en kostnad, som måste beaktas. Denna olägenhet växer naturligen i samma proportion som öfningstiden för soldaten kommer att ökas, och att ökad öfning behöfves för vår indelta armé, om den skall kunna med fördel utgöra cadre för alla värnepligtige, derom är väl ej mera än en mening, likasom det äfven är tydligt, att, om större pretentioner ställas på soldatens egenskaper, rote- eller rusthållaren sannolikt måste genom en högre lega betala dessa. Indelningsverkets *militära* olägenheter äro: att ryttare och knekt äro, isynnerhet den förre, i viss mån beroende af rust- och rotehållaren; att soldaten har en lång tjenstledighet, hvilket inverkar på tjenstetiden, isynnerhet då den såsom

nu är fallet, är obestämd och till stor del beror på en rotehållare, i hvars intresse det måste ligga att ej för ofta göra ombyte. Härigenom föranledes oftast att soldaten tjenar längre än hvad som är med arméens fördel öfverensstämmande. Dessutom anser Utskottet, att hos den indelta soldaten, som egentligen kan betraktas såsom ett slags jordtorpare, man svårligen skall finna en i militäriskt hänseende tillräckligt god och intelligent cadre, och detta behöfves dock, ty den måste ju vid mobiliseringen anses såsom ett slags underbefäl för de värnepligtiga af alla klasser, som skola fylla arméns leder.

Den *politiska* olägenheten måste Utskottet särskildt påpeka nu, då det allmänt erkännes att vår s. k. stående armé är för svag att ensamt uppträda mot en anfallande fiende, då, enligt det Riksdagen framlagda Kongl. förslaget, beväringen måste kunna betraktas såsom utgörande nästan uteslutande arméens trupper, och stammen till stor del såsom befäls- eller underbefälsämnen. En politisk olägenhet vore, säger Landtförsvars-komitéen, om nationen, genom indelta arméen, som uppsättes och underhålles af landskapen, skulle anse sig i någon mån frikallad från vapenpligt, om den betraktade beväringen, ej såsom en del af arméen, utan endast såsom en i nödfall användbar utväg att stärka försvaret. En sådan föreställning skulle, om den vore befintlig, försvaga beväringsinrättningens styrka och nationela inflytelse. Att Utskottet ansett att rust- och rotehållare böra, så länge indelningsverket bibehålles, befrias från beväringstjenstgöringen har ofvan sökts visas, och just af detta och ofvananförda skäl, i förening med nödvändigheten att ur en allmän värnepligts outtömliga källa kunna hemta den tillökning, som vår försvarsstyrka obestridligen behöfver, har Utskottet ansett rättvisa och billighet fordra, att krigsförfattningen fotas på sådana grunder, att skyldigheten att *personligen* deltaga i landets försvar, liksom skyldigheten att *efter förmögenheten* deltaga i kostnaden, blir lika för alla medborgare.

Då Utskottet uttalat såsom sin åsigt, att den allmänna värnepligten behöfver utsträckas, samt att det närvarande politiska tillståndet ej gör rådligt att härmed uppskjuta, men äfven ansett att indelningsverkets bibehållande under sådana omständigheter ej skulle vara förenligt med rättvisa och billighet, så skulle derutaf följa att detsamma borde genast afskaffas. Flera skäl tala dock för dess bibehållande under ännu någon tid.

Först bör här framhållas nödvändigheten att ej nu försvaga arméen, hvilket på ett eller annat sätt vanligtvis medföljer en brådstörtad öfvergång. Om öfvergångstiden bestämmes till 15 år, så hinner under denna tid den vigtigaste delen af värnepligten, den som skall full-

göras *i linien, i landstormens första uppbåd*, hvilket skall dels uppträda i särskilda korpser, dels under vissa omständigheter fylla afgången inom fältarméen, samt slutligen *i de båda yngsta årsklasserna af landstormens andra uppbåd*, hvilka, enligt Utskottets förslag, skola lemna ersättningstrupper åt 1:a uppbådet, att erhålla full och tillbörlig stadga. Det med den nuvarande soldaten ingångna kontraktet binder rust- och rotehållaren, hvarför en någorlunda lång öfvergångstid måste bestämmas, och dessutom tillkommer ett finansielt skäl af stor vigt, som härvid måste tagas i betraktande. Indelningsverkets upphäfvande är nemligen ej endast en militärisk utan äfven en skattefråga. Befrias rust- och rotehållaren från de onera, som nu ej synas i budgeten, utan utgå direkt till soldaten, så måste en så stor del af dessa onera, som billigheten fordrar, under en eller annan form tillförsäkras statsverket, och för att ordna den nya beskattningen erfordras en viss tid. Dessutom har Utskottet ansett att, genom bestämmandet af en öfvergångstid, under hvilken de förra förbindelserna fullgöras, rust- och rotehållaren får tillfälle att visa dels ett tillmötesgående med de andra samhällsklasserna, dels att personlig egennytta svårligen kan förestafva de flestas önskan om indelningsverkets afskaffande.

Som en orättvisa skulle uppkomma om de rust- och rotehållare, som under öfvergångstiden erhölle sina rotar vakanta, befriades före andra från de dem åliggande onera, så måste en lämplig vakans-afgift bestämmas, och enklast vore, om densamma bestämdes lika öfver hela landet, ity samma prestation bör betala samma afgift. Härvid måste då till ledning tagas medelmarkegångspriset, hvilket för ett soldatunderhåll under åren 1865—1869 utgjorde 100 R:dr 80 öre, hvilken summa dessutom i det närmaste öfverensstämmer med den af Chefen för Landtförsvars-departementet år 1869 såsom billig ansedda normallönen för en soldat. Hvad rusthållen angår, så är, enligt hvad allmänt erkännes, såväl rusthållshemmanens egen ränta som augmentsräntan underkastad indragning till statsverket, om eller när statsmakterna, med den rätt, som i grundlagarne allt sedan år 1719 är dem förbehållen, skulle vilja upphäfva eller ändra rusthållsinrättningen, och böra i sådan händelse rusthållshemmanen, såsom vanliga krono- och skattehemman, återfalla under rotering eller utskrifning.

Utskottet, som icke haft till sin ledning hvarken markegångssättning eller förslag om normalkontrakt för rusthållen, har icke trott sig böra föreslå något bestämdt belopp för den vakansafgift, som från dem, under någon del af öfvergångstiden, kan komma att utgå; men anser att hufvudsakligen lika grunder böra tillämpas som för rusthållet.

På ofvan anförda skäl föreslår Utskottet Riksdagen:

1:o) att indelningsverket (så vidt dermed förbindes åliggande för viss jord eller lägenhet att anskaffa, utrusta och underhålla hästar eller manskap till arméen eller flottan) må upphöra efter en öfvergångstid af 15 år från den ökade värnepligtens inträdande;

2:o) att under öfvergångstiden hvarje roteradt nummer skall fullgöra sina nuvarande skyldigheter till dess numret genom karlens afgång blifvit ledigt och för återstående tiden betala 100 R:dr årligen till statsverket;

3:o) att de nummer, som, emot erläggande af vakansafgift, äro befriade från effektiv rotering, må under öfvergångstiden försättas i lika rättigheter och skyldigheter med nummer, som sådan rotering utgöra, så vida icke redan ingångna kontrakter derigenom rubbas; men att vid öfvergångstidens slut alla vakansafgifter må upphöra;

4:o) att hufvudsakligen lika grunder må tillämpas för rusthållaren under öfvergångstiden, och den till rustningens upprätthållande anslagna ränta eller tionde derefter återgå till statsverket.

Under och efter de krig, som i början af vårt århundrade härjade Europa, och under hvilka arméerna, i stället att såsom förut räknas med tusen och tiotusental, vuxit till en så häpnadsväckande storlek, att omöjligt var för någon nation att under fred underhålla på stående fot de stora arméer, som krigföringen kräfde, så infördes åter i Europas flesta länder den allmänna värnepligten, det vill säga skyldigheten för hvarje stridbar person att, under en längre eller kortare tid genom öfning i arméens leder, egna sig åt krigaryrket. Man utgick från den åsigten, att det var hvarje medborgares förnämsta såväl pligt som rättighet att med sin person få deltaga i försvaret af den egna härden, af fosterlandets sjelfständighet och frihet. Under det somliga länder inkallade de värnepligtige till längre tids tjenstgöring, för att, medelst åstadkommandet af »ett folk i vapen», kunna bereda sig ett betryggande fredstillstånd, så fruktade andra åter att för mycket inkräkta på den tid, som åt de fredliga yrkena måste egnas, hvarföre de bibehöllo den stående hären, uppsatt genom värfning, utskrifning eller »indelning», och bildade af de värnepligtige antingen en milistrupp med särskildt befäl eller en reserv

och förstärkning åt den stående arméen, dermed görande det möjligt för denna att under krig svälla ut till de proportioner, som kriget fordrade. I denna sednare form finna vi den allmänna värnepligten, ehuru ofullständigt, tillämpad i den nuvarande svenska *beväringsinrättningen.* Ordet ofullständigt kan *nu* begagnas, ty krigsdugligheten hos de arméer, mot hvilka vi kunna komma att strida, fordrar nödvändigt en större krigsbildning hos den trupp, som skall inträda uti — ja! till största delen bilda arméens leder, och nutidens snabba kommunikationer, som möjliggöra att hastigt kasta in härmassor i ett främmande fiendtligt land, kräfva en hastigare mobilisering, än hvad som vid beväringsinrättningens införande var behöfligt.

Utskottet är öfvertygadt om, att bristerna i vår hittills gällande beväringslag länge varit insedda och äfven allmänt erkända, men att flera omständigheter, och bland dessa ej minst de rättigheter, som genom knektekontrakten blifvit rust- och rotehållare tillerkända, menligt inverkat på värnepligts-institutionens utveckling, och då Utskottet dessutom klart inser och lifligt känner de stora fördelar, som en *utsträckt, allmän,* värnepligt kan bereda nationen, ej blott i ekonomiskt och militäriskt hänseende utan äfven i socialt, derigenom, att vapenöfningarne, då de blifva *allmänna,* så att alla klasser, utan afseende på samhällsställning, bildningsgrad eller förmögenhetsvilkor, i dem deltaga, måste blifva i hög grad egnade att utbilda befolkningens såväl fysiska krafter som en allmän anda af medborgerlighet och, då de blifva *utsträckta* till en längre tid och med ordning och allvar ledas, skola, genom disciplinens bättre inpräglande och strängare öfvervakande, hos nationen uppamma en ökad aktning för lagarne samt vana vid ordning och uppmärksamhet på sig sjelf och sina pligter, så har Utskottet med glädje helsat det *»förslag till kungörelse angående den allmänna värnepligten»,* som blifvit af Kongl. Maj:t till Riksdagen aflemnadt, öfvertygadt att, om denna värnepligtslag af Riksdagen antages, om de grundsatser, som der äro tillämpade, uti folkmedvetandet slå fasta rötter, så skola ej de kostnader, som nationens uppfostran i denna riktning ådrager landet, på något sätt kunna anses såsom förspillda eller illa använda, om också vårt land aldrig behöfde draga svärdet till sitt försvar.

Utskottet, som instämmer i de hufvudgrunder, på hvilka Kongl. Maj:t stöder sitt förslag till kungörelse angående den allmänna värnepligten, har likväl ansett sig böra tillstyrka några förändringar och tillägg i detsamma, hvilket dock hufvudsakligen blifvit af Utskottet följdt; och Utskottet går nu att i korthet redogöra för skälen för dessa förändringar, såvidt desamma äro af någon betydelse.

Till en början bör anmärkas, att, jemte det de särskilda afdelningarne eller artiklarne i Kongl. Maj:ts förslag blifvit ordnade under tre hufvudafdelningar, nemligen den första innehållande allmänna bestämmelser rörande värnepligten, den andra om den allmänna beväringen och den tredje om landstormen, så har Utskottet, som ansett en del af de i Kongl. Maj:ts förslag angående beväringen meddelade stadganden böra utsträckas till alla värnepligtige, i den första hufvudafdelningen inflyttat innehållet af åtskilliga §§, som i Kongl. Maj:ts förslag äro hänförda till sednare afdelningar. Sådana äro §§ 4, 5, 6, 14, 21, 22, 30, 33 och 37, hvaremot å andra sidan de i § 2 af Kongl. Maj:ts förslag intagna föreskrifter om sjöbeväringens tjenstgöringsskyldighet, i Utskottets förslag återfinnas i den afdelning som angår beväringen.

I afseende å åldersgränsen emellan beväringen och landstormen har Utskottet icke funnit giltig anledning att göra något undantag från det allmänna stadgandet för den enligt § 2 i Kongl. Maj:ts förslag åt sjövapnet afsedda beväring, helst Utskottet, på sätt nedan skall omförmälas, ansett utväg böra beredas att i händelse af behof jemväl erhålla annan sjöbeväring, än den som finnes inskrifven i sjömanshusen.

För att tydligen utmärka, att de som t. ex. i följd af något lyte ej kunna såsom stridande ställas i ledet, likväl ej böra befrias från att personligen fullgöra sin värnepligt, såvida de finnas användbara i någon af de många befattningar, som utom de stridande äro för försvarets ordnande behöfliga och hvilkas fyllande ur någon annan källa än värnepligten skulle för statsverket medföra högst betydliga kostnader, har ordet *krigstjenst* i § 4 mom. 2 af Kongl. Maj:ts förslag blifvit utbytt i § 3 mom. 2 af Utskottets förslag mot orden *tjenst vid rikets försvar.*

I fråga om dem, som till fremmande land utflytta, hvarom § 6 i Kongl. Maj:ts förslag handlar, har Utskottet ansett lämpligt att, jemte ett bestämmande af sättet att beräkna den värneskatt, som de utflyttande ålägges, i § 5 intaga ett stadgande om huru förfaras bör, i händelse de under värnepligtsåldern till fäderneslandet återvända.

I sammanhang med de förbehåll, som i §§ 14 och 22 af Kongl. Maj:ts förslag finnas gjorda till förmån för vissa beväringsskyldige, att endast underkastas ett visst slag af tjenstgöring, har Utskottet ansett böra uttalas den allmänna grundsats, att värnepligtig är skyldig förrätta den tjenst, som honom af vederbörande befälhafvare ålägges, hvilket skett i § 6 af Uskottets förslag.

Af dem, som enligt § 21 i Kongl. Maj:ts förslag skulle, då arméen försättes på krigsfot, vara fritagne från vapentjenst, har Utskottet icke

ansett alla ovilkorligen böra tillgodonjuta en sådan befrielse, hvaremot Utskottet funnit det kunna vara lika angeläget, att andra kategorier, såsom t. ex. jernvägs- och landtstatstjenstemän i de trakter der trupprörelser ega rum, qvarstadna vid sina befattningar. Vid sådant förhållande och då lämpligheten af alla föreskrifter i detta hänseende torde vara beroende af vexlande förhållanden och krigets beskaffenhet, har Utskottet i sin § 7 föreslagit, att det må åt Kongl. Maj:t öfverlemnas, att om värnepligtiges befrielse från tjenstgöring under krigstid meddela de föreskrifter, han finner vara af rikets tjenst och det allmännas behof påkallade.

Då manskapet vid indelta armén, hvilket, när nu gällande beväringslag stiftades, var befriadt från personalbevillning och mantalspenningar, numera måste utgöra dessa skatter, torde tillräcklig anledning icke heller vara för handen att derifrån befria värnepligtige för det fall, att de något år gjort tre månaders garnisons- eller fälttjenst; och det i § 30 af Kongl. Maj:ts förslag härom gifna stadgande är derföre i Utskottets motsvarande § 8 uteslutet.

Med afseende deråt att öfningen i fred af Kongl. Maj:t afsetts att för kavalleriets beväring upptaga 60 dagar under första året, samt att Utskottet föreslagit det en del af sjöbeväringen skulle kunna under fred öfvas 82 dagar under ett år, har den tid, inom hvilken en beväringsskyldig, som till följd af tjenstgöring varit frånvarande ur sin enskilda tjenst, skall vara berättigad att i tjensten återgå, måst utsträckas utöfver de 8 veckor Kongl. Maj:t i § 33 mom. 2 föreslagit, så framt icke de bland dessa beväringsskyldige, som äro i enskild tjenst, skola äfventyra att till och med under vanliga förhållanden till följd af beväringspligten gå miste om sina tjenster. Då Utskottet derföre utsträckt denna tid till tre månader, har Utskottet icke förbisett de olägenheter för husbonden, som deraf kunna uppstå, men Utskottet har föreställt sig, att dessa olägenheter i allmänhet äro mera skenbara än verkliga. Då nemligen en husbonde i de flesta fall kan vid en tjenares antagande beräkna den tid, hvarunder denne såsom beväringsskyldig skall blifva förhindrad att förrätta sin tjenst, så uppgöres sannolikt aftalet med lika mycket afseende härpå, antingen husbonden enligt lag är förbunden att efter beväringsöfningarnes slut återtaga tjenaren eller icke.

Jemlikt Kongl. Maj:ts den 4 Mars 1870 utfärdade reglemente för sjömanshusen i riket, skall numera i hvarje stapelstad finnas ett sjömanshus, hvarest inskrifning får ske af dem som äro kyrkoskrifne inom stapelstaden eller dess tullkammare-distrikt, deruti inberäknade de öfriga

städer

städer och den landsort, som i afseende å utrikes handel och sjöfart äro att dit hänföra; hvarjemte det är stadgadt, att en hvar fartygsbefälhafvare, styrman, maskinist, eldare eller sjöman, hvilken å svenska handelsfartyg idkar sjöfart såsom särskild näringsgren eller yrke, skall, för att i sådant afseende njuta de förmåner, som genom reglementet eller eljest tillförsäkras, vara vid sjömanshus i behörig ordning inskrifven; varande det sjömanshus-direktionerna ålagdt att meddela vederbörande embetsverk och myndigheter sådana upplysningar i afseende på sjöfolket, som inom omfånget af sjömanshusens verksamhet kunna dessa inrättningar affordras.

Med anledning häraf har Utskottet i sitt förslag dels uteslutit hvad i Kongl. Maj:ts förslag förekommer om sjöfolks inskrifning i magistratens rullor och om särskildt åliggande för maskinister att låta sig å sjömanshus inskrifvas och dels på direktionerna öfver sjömanshusen öfverflyttat det i § 9 mom. 2 af Kongl. Maj:ts förslag Öfverståthållareembetet för Stockholm och magistraterne för öfriga städer gifna åliggande att angående de beväringsskyldige till Sjöförsvars-departementet insända uppgifter.

Enär den beväring, som enligt Kongl. Maj:ts förslag är anvisad åt sjövapnet, icke alltid torde kunna i behofvets stund nog fulltalig påräknas samt befolkningen i vissa kustorter i anseende till sina yrken och lefnadsvanor med vida större fördel kan användas vid försvaret till sjös än till lands, har Utskottet, med afseende jemväl deråt, att tillgång på en beväring, som jemväl i fredstid kunde öfvas i sjövapnet, skulle underlätta möjligheten af båtsmanshållets upphörande såsom sådant, i § 11 af Utskottets förslag infört ett stadgande, hvarigenom åt Kongl. Maj:t lemnas rättighet att i dylika orter, der så erfordras, åt sjövapnet tilldela ett visst antal beväringsmanskap, i sammanhang hvarmed Utskottet ock på sina ställen insatt de vidare föreskrifter, som i följd häraf blifvit af nöden.

Vid affattandet af § 17, som motsvarar § 11 i Kongl. Maj:ts förslag, har Utskottet velat uttrycka, att alla till arméen hörande beväringsskyldige, och ej blott de, som varit ställde på ett års förbättring eller tillväxt, skola vid mönstring till viss befattning antagas eller kasseras.

Till det i § 13 mom. 1 af Kongl. Maj:ts förslag förekommande stadgande, att då vid mönstring beväringsskyldige inom samma område skola tilldelas olika vapen, afseende bör fästas å de beväringsskyldiges egen önskan, har Utskottet i sin § 19 gjort det tillägg, att i öfrigt böra följas de grunder, som af Kongl. Maj:t föreskrifvas, hvarmed Utskottet

afsett, att så mycket som möjligt förekomma all misstanka derom, att andra fördelningsgrunder kunde göra sig gällande än de som gingo ut på att till hvarje vapen erhålla de dertill lämpligaste.

Såsom ett vilkor för tillvägabringande af särskilda målskjutningsöfningar för beväringsskyldige utan att de derigenom blifva betungade med alltför långa och tidsödande marscher eller kostsamma resor, har Chefen för Landtförsvars-departementet i det underdåniga memorial, som finnes Kongl. Maj:ts proposition bilagdt, förklarat sig anse nödigt att skottbanor så allmänt som möjligt och så vidt ske kan, åtminstone inom glest befolkade orter, en inom hvarje kommun anläggas; men då full visshet saknas derom, att skottbanor i sådan mängd öfverallt utan uppskof komma till stånd, helst afsigten synes hafva varit att, åtminstone till en början, för deras åstadkommande anlita landstingens medverkan, har Utskottet ansett sig böra bestämma tre mil såsom den längsta väg en beväringsskyldig må vara skyldig att tillryggalägga för att inställa sig vid dylika skjutöfningar, hvarom en föreskrift blifvit i Utskottets § 22 mom. 1 intagen i stället för det i § 18 förekommande mera obestämda uttryck att skottbanan skall finnas »inom orten».

I samma moment finnes tiden för den öfning i fred, som för en del af sjöbeväringen kan ifrågakomma, bestämd till högst 82 dagar. Den ringa förkortning i öfningstiden, som derigenom skulle komma denna beväring till godo i förhållande till arméens beväring, torde fullt motvägas deraf att Utskottet, med afseende å beskaffenheten af ifrågavarande öfningar, föreslagit, att desamma skola under ett och samma år afslutas.

I sistnämnda § har Utskottet ock funnit lämpligt tillägga ett nytt moment, enligt hvilket beväringsskyldig, hvilken icke blifvit approberad till vapentjenst, men antagen i egenskap af trainsoldat eller till annan befattning, må, der pröfvas nödigt, uppbådas för att samtidigt med den öfriga beväringen öfvas i de göromål, som förekomma vid sjukvården, intendenturen, trossväsendet m. m.

Bestämmandet af behörighetsvilkor för reservbefälet har Utskottet funnit böra helt och hållet åt Kongl. Maj:t öfverlemnas och i öfverensstämmelse dermed affattat mom. 4 i samma §.

Såsom laga förfall, derom § 26 i Kongl. Maj:ts förslag handlar, räknas, jemlikt mom. 2, i fråga om den handelsflottan tillhörande sjöbeväringen bland annat, att före den dag sjöbeväringen eller någon del deraf blifvit genom allmän kungörelse kallad till krigstjenstgöring, vara å fartyg inmönstrad till förestående sjöresa; eller ock att genom kontrakt eller annan laglig öfverenskommelse redan tillförene hafva för-

bundit sig att någon viss ännu ej tilländalupen tid tjena enskild man eller bolag å dess fartyg. Då likväl ingångna aftal, af hvilken vigt de än må vara, icke befria öfrige värnepligtige från skyldigheten att inställa sig i tjenstgöring, har Utskottet ansett en sådan befrielse icke heller böra på dylik grund tillkomma sjöfolket och derföre, i sin § 27 mom. 2, uteslutit förenämnda fall från dem, som utgöra laga förfall.

Utskottet har icke heller kunnat inse något skäl, hvarföre ifrågavarande sjöfolk skall vid fullgörandet af sin värnepligt, i fråga om underhåll och aflöning sättas i en fördelaktigare ställning än öfrige värnepligtige, och derföre dels uteslutit mom. 3 i § 28 af Kongl. Maj:ts proposition och dels ändrat dess § 29 mom. 3 till den lydelse Utskottets § 30 mom. 3 innehåller.

Beträffande de förmåner, som böra tillerkännas dem, hvilka tjenstgöra såsom reservbefäl eller för vinnande af behörighet dertill genomgå föreskrifna öfningar, har Utskottet trott någon inskränkning kunna ske uti hvad som i § 29 mom. 1 af Kongl. Maj:t finnes föreslaget. Enligt nyssnämnda lagrum skulle nemligen den, som anmält sig att genomgå berörda öfningar, erhålla underofficers aflöning äfven för den tid han till följd af sin beväringspligt varit skyldig att mot åtnjutande endast af soldatunderhåll tjenstgöra. En sådan förmån, hvilken icke tillkommer dem, som söka anställning såsom befäl vid stammen, synes destomindre af billigheten påkallad, som Staten, då förmånen beviljas, icke eger någon visshet, att den som deraf kommer i åtnjutande, skall till slut fortsätta sin utbildning till befäl eller dertill befinnas lämplig. Utskottet har derföre i § 30 mom 1 inskränkt rättigheten för dessa befälsaspiranter att bekomma något utöfver hvad som i allmänhet åt beväringen bestås till ett af Kongl. Maj:t bestämdt traktamentstillägg för den tid de utöfver de för beväringen bestämda öfningsdagar tjenstgöra.

Likaledes har Utskottet ansett, att någon annan aflöning än dagtraktamente icke bör tilläggas dem, som vunnit befordran till reservbefäl, helst svårigheter torde uppstå vid att, såsom Utskottet förutsätter vara afsedt i Kongl. Maj:ts förslag, för en kortare tjenstgöringstid beräkna den aflöning, som tillkommer ordinarie befälet i motsvarande grad. Det synes dessutom icke vara önskvärdt, att anställning såsom reservbefäl i något hänseende skulle kunna uppfattas såsom inkomstkälla eller lefnadsyrke, enär ju flere som på denna väg utbildas och så snart de blifvit utbildade, åter afgå, ju bättre tillgång på reservbefäl bör i nödens stund vara att påräkna inom alla ålderklasser af de värnepligtige.

I §§ 41 och 43 mom. 2 har Utskottet föreslagit, att åtskilliga föreskrifter i afseende å beväringen, om listors upprättande, om laga förfall och om skyldighet att anmäla flyttning, skola i viss mån tillämpas jemväl å landstormen.

Då landstormens första uppbåd, hvartill höra endast de värnepligtige, som blifvit i vapen öfvade eller såsom trainmanskap inskrifne, och som skall bestå af ej mera än fem års åldersklasser, är afsedt att icke allenast uppträda i särskilda korpser, utan ock att, sedan arméens ersättningstrupper utgått, fylla afgången inom fältarméen så länge kriget föres inom rikets gränser, vill det synas, som af en organisation af detta uppbåd till den styrka, hvartill densamma i Chefens för Landtförsvars-departementent underdåniga memorial finnes beräknad, svårligen skulle vid inträffande krig kunna länge upprätthållas, så framt icke någon tillgång på ersättningstrupper åt detsamma bereddes, och Utskottet har af sådan anledning i § 46 föreslagit, att de båda yngsta åldersklasserna af landstormens andra uppbåd må kunna för sådant ändamål användas.

Ehuru Utskottet lika med Kongl. Maj:t funnit det icke kunna undvikas att ålägga landstormens andra uppbåd skyldigheten att under tjenstgöring sjelft förse sig med kläder och föda, har Utskottet likväl funnit billigt, att någon ersättning för födan af staten lemnas, och i sistnämnda § har derföre blifvit föreskrifvet att sådan ersättning skall ega rum efter länets markegångspris för soldatportion. Med afseende å sannolikheten, att detta uppbåd endast under kortare tid hålles samladt, samt å svårigheten att beräkna slitningsersättning för en beklädnad, hvars beskaffenhet icke i något afseende är bestämd, har Utskottet deremot funnit sig icke böra i detta afseende ifrågasätta någon ersättning.

Två §§ i Kongl. Maj:ts förslag äro af Utskottet uteslutna, utan att några motsvarande stadganden i stället införts, nemligen

§ 17, som ansetts vara af helt och hållet administrativ natur; och

§ 23, som, i anledning af stadgandena om den ända till 40 år utsträckta värnepligtsåldern, om värneskatt och om skyldighet äfven för dem, som ega något lyte, att fullgöra sin värnepligt såsom trainsoldater eller i någon annan befattning, funnits olämplig.

Med hänsyn dertill, att ifrågavarande lag, om den antages, kommer att medföra betydliga nya förpligtelser för medborgare af alla klasser och påkallar af dem alla ett noggrant iakttagande af en mängd föreskrifter, om hvilka således kunskap icke får hos någon saknas, är i slutet af Utskottets förslag intaget stadgande derom, att ett exemplar

af lagen skall vid mönstring tillställas hvarje beväringsskyldig, som till någon tjenstgöring antages.

De ändringar i Kongl. Maj:ts förslag, som för öfrigt äro af Utskottet föreslagna, afse dels endast redaktionen och äro dels af den ringa vigt, att Utskottet ej finner behöfligt att för dem särskildt redogöra.

Utskottet hemställer alltså:

5:o) att Riksdagen måtte förklara sig ej kunna oförändradt antaga det af Kongl. Maj:t framlagda förslag till kungörelse angående den allmänna värnepligten; men

6:o) att Riksdagen, under förutsättning af indelningsverkets upphörande, på sätt här ofvan blifvit föreslaget, måtte bifalla det förslag till lag angående den allmänna värnepligten, som härefter följer:

FÖRSLAG

till Lag angående den allmänna värnepligten.

Med upphäfvande af Kongl. Kungörelsen den 13 November 1860 angående den allmänna beväringen, Kongl. Förordningen den 4 Februari 1862 angående beväringseliter och Kongl. Kungörelsen den 11 Augusti 1863 angående tillägg i 15 § af förstnämnda författning, stadgas som följer:

ART. I.

Allmänna bestämmelser rörande värnepligten.

§ 1.

Hvarje svensk man är värnepligtig från och med året näst efter det, då han fyllt tjugo år till och med det, under hvilket han fyller fyratio år.

§ 2.

Värnepligten fullgöres under de sju första åren i allmänna beväringen och under de följande i landstormen.

§ 3.

Från skyldigheten att deltaga i allmänna beväringen och landstormen frikallas:

1:o. de, som äro i krigstjenst vid arméen eller sjövapnet anställde;

2:o. lotsåldermän och lotsar;

3:o. de, som till följd af lyte, sjukdom eller kroppslig svaghet äro till tjenst vid rikets försvar oförmögne;

4:o. ende sonen af gamla och orkeslösa föräldrar, så länge dessa äro med sonen sammanboende och af hans arbete för sitt uppehälle beroende.

§ 4.

Mom. 1. Den, som på grund af stadgande i § 3 under 2:o eller 3:o undgår att personligen fullgöra sin värnepligt, skall i stället derför under hvarje af de sju beväringsåren erlägga till staten en skatt, under benämning värneskatt, hvilken icke må understiga 3 Riksdaler; men i öfrigt för en hvar, som enligt andra artikeln i Bevillningsstadgan erlägger bevillning, uppgår till hälften af dess belopp.

Mom. 2. Från denna skatt, som i sammanhang med allmänna bevillningen påföres och uppbäres, eger vederbörande taxeringskomité att, efter anmälan af Bevillningsberedningen, frikalla, dem, som pröfvas deraf vara i synnerligt behof.

§ 5.

Skulle någon, hvars beväringsskyldighet ännu fortfar, önska att blifva från densamma fri för att kunna till främmande land utflytta, ankomme det, efter derom gjord underdånig anmälan, på Kongl. Maj:ts för hvarje fall meddelade beslut, dock skall ingen, som eger tillgång, erhålla sådan befrielse med mindre han för hvarje återstående beväringsår erlägger ett belopp motsvarande hvad han enligt § 4 bort i händelse af befrielse från värnepligt erlägga det år, då utflyttning eger rum. Återkommer han till fäderneslandet före beväringsålderns slut, förfares med honom jemlikt § 26, dock vare han i sådant fall berättigad återfå erlagd värneskatt. Kommer han efter beväringsårens men före värnepligtsårens slut, vare skyldig att i landstormen deltaga.

§ 6.

Värnepligtig vare skyldig att, då han är inkallad till tjenstgöring, förrätta den tjenst, honom af vederbörande befälhafvare anvisas; dock att

1:o. värnepligtig, som tillförene haft anställningen i egenskap af officer eller underofficer, icke kan åläggas tjenstgöring i lägre befälsgrad än han förut innehaft;

2:o. sjökaptener och styrmän vid handelsflottan samt maskinister på ångfartyg, hvilka aflagt de för deras befattningar föreskrifna kunskapsprof, skola under anställning vid sjövapnet användas, de förre såsom befäl och underbefäl och maskinisterne i maskinist-befattning; samt

3:o. läkare, som aflagt medicine kandidat-examen, och prester ej må åläggas annan tjenstgöring än den som tillhör deras yrken.

§ 7.

Rörande värnepligtiges befrielse från tjenstgöring under krigstid meddelar Kongl Maj:t de föreskrifter, Han finner vara af rikets tjenst och det allmännas behof påkallade.

§ 8.

Värnepligtige skola i anseende till gratial och pensioner åtnjuta lika förmåner, som tillkomma deras vederlikar inom arméen och sjövapnet.

§ 9.

Mom. 1. Värnepligtig skall, utan hinder från husbondes eller mästares sida, om han är i tjenst eller lära antagen, inställa sig i behörig tid till mönstring, vapenöfning eller annan tjenstgöring; men blifver han från tjenstgöringen hemförlofvad under den tid städselaftal eller arbetskontrakt omfattar, bör han för fullgörande af sin förbindelse oförd röjligen anmäla sig hos husbonden eller mästaren.

Mom. 2. Har han för vapenöfning eller tjenstgöring icke varit frånvarande längre tid än högst tre månader, vare han berättigad att i tjensten återgå, men i annat fall må det på husbonden eller mästaren ankomma att honom i tjensten återtaga eller icke.

§ 10.

Af alla de böter, som enligt denna lag ådömas, skall en tredjedel tillfalla åklagaren, men två tredjedelar afsättas till bildande af en invalid- eller pensionsfond för de värnepligtige, som under tjenstgöring erhållit sådan skada, att de derigenom blifvit i större eller mindre mån oförmögne att sig med arbete försörja, samt för i krig aflidne värnepligtiges enkor och barn; dock utan att sådant för närvarande medför någon rubbning af den de värnepligtige i § 8 tillförsäkrade rätt till understöd.

ART. II.

Om den allmänna beväringen.

a) Beväringens indelning, mönstring m. m.

§ 11.

Mom. 1. Alla beväringsskyldige, med undantag af de i mom. 2 och 3 af denna § omförmälde, skola tillhöra arméen.

Mom. 2. Vid sjövapnet skola tjenstgöra: alla till rikets handelsflotta hörande och i sjömanshus inskrifne sjökaptener, styrmän maskinister och sjömän.

Mom. 3 Der så erfordras, må, på sätt konungen förordnar, utom de i nästföregående mom. omförmälda, ett visst antal af beväringsmanskapet från de kusttrakter, der befolkningen mest sysselsätter sig med sjöfart, tilldelas sjövapnet.

§ 12.

Mom. 1. Arméens beväringsmanskap indelas årligen i sju mot beväringsåren svarande åldersklasser, som alla tillhöra arméens linie.

Mom. 2. Sedan manskapet blifvit enligt §§ 13 och 19 fördeladt mellan infanteri, kavalleri, artilleri och ingeniörtrupp, skola vid infanteriet första klassen utgöra arméens rekrytklass, andra och tredje klasserna arméens ersättningstrupper, fjerde och femte klasserna innefattas i dess första uppbåd, samt sjette och sjunde klasserna i andra uppbådet; men inom kavalleriet, artilleriet och ingeniörtruppen utgöra de

två

två första rekrytklasser samt de fem öfriga dessa vapens förstärkningstrupper.

Mom. 3. Öfverflyttning från en åldersklass till en annan kan ske af den anledning, som i § 25 sägs.

§ 13.

Efter bestämmande i hvilka orter beväringsmanskap skall uttagas till kavalleri, artilleri, ingeniörtrupp eller sjövapnet, anslår Kongl. Maj:t till hvarje regemente eller korps af infanteriet visst beväringsområde, hvilket derefter mellan regementets eller korpsens särskilda kompanier fördelas med iakttagande, såvidt lämpligen ske kan, att ungefärligen lika antal beväringsskyldige anslås till hvarje kompani, men att samma kommuns beväring icke tilldelas olika kompanier.

§ 14.

Vederbörande mantals- och skattskrifningsförrättare åligger att, genast efter det mantalsskrifningarne blifvit afslutade, med ledning af mantalslängderna och i enlighet med det formulär, som af Kongl. Maj:t utfärdas, uppsätta fullständiga listor på de beväringsskyldige, med uppgift å deras hemvist samt dop- och faders- eller tillnamn utan förkortning. — Dessa listor skola, inom den 15 påföljande Januari, för granskning öfversändas till vederbörande pastorsembeten, hvilka genom anteckning å dem böra upplysa, dels om någon af deruti upptagne beväringsskyldige aflidit eller afflyttat till annan ort, som, då den är känd, bör uppgifvas, dels om och hvilka beväringsskyldige, utom de å listorna upptagne, efter mantalsskrifningen inflyttat i församlingen; hvarefter listorna, bekräftade med vederbörande pastorers underskrift, skola af dem, inom Januari månads slut, till skattskrifnings-förrättaren återsändas. Före den 15 Februari skall skattskrifnings-förrättaren till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insända icke allenast dessa listor, transporterade och summerade, utan ock ett för hvarje fögderi eller stad uppgjordt sammandrag af dem.

§ 15.

Mom. 1. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande låte, på sätt Kongl. Maj:t vill derom närmare bestämma, upprätta fullständiga mönstringsrullor öfver länets beväringsskyldige.

Mom. 2. Direktionerna öfver sjömanshusen skola inom den 1 Februari hvarje år till Sjöförsvars-departementet insända specifik uppgift å de i sjömanshusens register inskrifne beväringsskyldige.

§ 16.

Hvarje år skola mönstringar förrättas med de beväringsskyldige, som tillhöra första årets åldersklass samt de till äldre årsklasser hörande, hvilka förut, af en eller annan anledning, ej undergått mönstring eller vapenöfning. — Härifrån undantagas dock de beväringsskyldige, som jemlikt § 11 mom. 2 tillhöra sjövapnet. I afseende å dessa mönstringar, äfvensom de beväringsskyldiges besigtning till utrönande af deras duglighet till krigstjenst, gälle hvad derom särskildt är eller framdeles kan varda af Kongl. Maj t förordnadt.

§ 17.

Till arméen hörande beväringsyngling skall vid mönstring efter omständigheterna approberas till vapentjenst, eller i egenskap af trainsoldat eller till annan befattning vid regemente eller korps antagas, eller ock kasseras. Befinnes han vid mönstring lida af sjuklighet eller svaghet af tillfällig art, eller uppnår han icke en längd af 5 fot 4 decimaltum, må han ställas på ett års förbättring eller tillväxt och vare skyldig att vid nästföljande års mönstring sig ånyo inställa.

§ 18.

Mom. 1. Till mönstring skola vederbörande tjenstemän införskaffa de beväringsskyldiges prestbetyg.

Mom. 2. Vill beväringsskyldig, som, efter det prestbetygen blifvit från någon ort afsända, dit ankommer, med den ortens beväringsskyldige undergå mönstring, åligger det honom att sjelf medhafva sitt prestbetyg, vid det äfventyr § 25 mom. 3 utsätter.

§ 19.

Mom. 1. I område, inom hvilket beväring dels till infanteri, dels ock till kavalleri, artilleri eller ingeniörtrupp eller sjövapnet, skall uttagas, bör vid mönstringen utses och bestämmas, hvilka beväringsskyldige skola tillhöra hvarje särskildt vapen, hvarvid afseende, så vidt ske

kan, fästes å de beväringsskyldiges egen önskan och i öfrigt följas de grunder, som af Kongl. Maj:t föreskrifvas. De, som till dessa vapen uttagas, varda genast tilldelade visst regemente eller viss korps.

Mom. 2. I den beväringsrulla, som härefter upprättas för hvarje infanteri-kompanis enligt § 13 bestämda område, skola äfven de, som blifvit de andra vapnen tilldelade eller till trainsoldater eller i annan egenskap antagna, införas, med anteckning om sådant förhållande.

Mom. 3. I ort, der infanteri icke finnes, skall beväringen på samma sätt uppföras i rulla för den trupp, som derstädes är förlagd.

§ 20.

Efter verkställd mönstring och inskrifning i rulla är hvarje beväringsskyldig underkastad de i krigslag gifna bestämmelser, så väl under all tjenstgöring samt under marscher till och från mötesplatserna, som ock i fråga om åtlydnad af de påbud, hvarigenom han till tjenstgöring inkallas.

§ 21.

Mönstringsförrättningen tillkommer slutligen att förordna om manskapets öfverföring, vid behörig tid, från beväringen till landstormen.

b) **Om beväringsmanskapets öfning i fred.**

§ 22.

Mom. 1. I fredstid må, när det här nedan i § 24 omförmälda förhållande icke inträffar, beväringsmanskapet uppbådas till tjenstgöring endast sålunda, att öfningen för hvarje beväringsskyldig högst upptager:

vid infanteriet, artilleriet och ingeniörtrupperna åttatiotvå dagars tid, fördelad vid infanteriet på de tre, men vid öfriga vapen på de två första beväringsåren, samt, under hvarje af de påföljande år manskapet qvarstår i linien, två dagars målskjutning vid skottbana inom tre mil från den värnepligtiges bostad; men vid kavalleriet nittio dagar, fördelade på de två första beväringsåren; och vid sjövapnet åttatiotvå dagar under det första beväringsåret.

Mom. 2. Beväringsskyldig, hvilken blifvit såsom trainsoldat eller till annan befattning vid regemente eller korps antagen, kan, då Kongl. Maj:t finner rikets tjenst sådant fordra, uppbådas samtidigt med den

öfriga beväringen, och anställes då vid sjukvården, intendenturen eller trossväsendet eller öfvas i andra göromål, som under krig kunna för honom förekomma.

Mom. 3. De i nästföregående mom. omförmälde beväringsskyldige skola, så framt de ej till tjenstgöring inkallas, för hvarje af de tre första beväringsåren till staten erlägga värneskatt; och gäller härvid, i fråga om skattens belopp, påförande och uppbörd samt frihet derifrån, hvad i § 4 sägs.

Mom. 4. Den af beväringen, hvilken önskar att i egenskap af befäl eller underbefäl fullgöra sin värnepligt, vare underkastad de behörighetsvilkor, som af Kongl. Maj:t bestämmas.

Mom. 5. Den, som varder antingen af Chefen för Landtförsvarsdepartementet, på regements- eller korps-chefens förslag, till reservofficer, eller ock af sistnämnde chef till reservunderofficer befordrad, åligger att i den sålunda vunna befälsgrad tjenstgöra under återstående vapenöfningarne med den åldersklass af beväringen, hvilken han tillhör, kunnande han, så vida han dertill sig anmäler och lämplig befinnes, äfven sedermera, under den tid han i beväringsåldern qvarstår, varda såsom befäl vid beväringsöfningarne använd, allt under enahanda tjenstepförpligtelser, som åligga hans vederlikar bland ordinarie befälet.

Mom. 6. Från vapenöfning i fred frikallas:

a) de som tillförene innehaft officers- eller underofficersanställning vid stamtrupp eller blifvit efter genomgången rekrytskola såsom soldater approberade, men erhållit afsked före beväringsålderns slut;

b) de beväringsskyldige, som jemlikt § 11 mom. 2 tillhöra sjövapnet.

§ 23.

Finnas bland beväringsmanskapet vanfrejdade personer, må de ej vapenöfvas, utan till lämpliga arbeten användas.

c) Om beväringsmanskapets åliggande i krig eller vid fara för krig.

§ 24.

Under krig eller när eljest rikets försvar det påkallar, må till vapentjenst uppbådas antingen alla de till arméens första och andra uppbåd samt förstärkning äfvensom de till sjövapnet hörande beväringsklasserna, eller ock den större eller mindre del af dem, som Kongl.

Maj:t finner nödig, vare sig från hela riket eller endast från vissa landsorter, eller af vissa vapenslag, utan afseende derpå, huruvida eller till huru stor del den öfriga beväringen kallas till vapen.

Mom. 2. På enahanda sätt må under fortgående krig jemväl de beväringsklasser, som utgöra arméens ersättningstrupper, äfvensom rekrytklasserna uppbådas till vapentjenst.

Mom. 3. Den, som blifvit uppbådad, vare skyldig att tjenstgöra till krigets slut.

d) Om påföljd för beväringsskyldiges uteblifvande från mönstring eller tjenstgöring och om laga förfall.

§ 25.

Mom. 1. Uteblifver beväringsskyldig från mönstring, böte första gången tio Riksdaler och, om han ånyo dermed beträdes, tjugo R:dr; vare ock underkastad äfventyret att blifva på egen bekostnad hemtad. Undandrager han sig, sedan han blifvit inmönstrad, den honom åliggande tjenstgöring, straffes efter krigslag.

Mom. 2. Beväringsskyldig, som förfallolöst uteblifvit från mönstring eller eljest afhållit sig från anbefaldt öfningsmöte, skall utom den bestraffning, hvartill han derför gjort sig förfallen, tillika, för hvarje år det sker, qvarstadna i beväringen ett år utöfver den tid honom eljest ålegat, och varde förthy öfverflyttad, om han tillhör första klassen, till nästa års första klass, och om han tillhör andra eller vid infanteriet tredje klassen till motsvarande klass för nästa år, samt fullgöre med den klass, till hvilken öfverflyttningen sålunda skett, sin återstående beväringspligt; dock må han ej, på grund af sådan försummelse nu sagd är, kunna i beväringen qvarhållas längre än till slutet af det år, då han uppnår fyratio års ålder.

Mom. 3. Har beväringsskyldig, hvilken, efter hvad i § 18 stadgas, det ålegat att till mönstring sjelf medhafva sitt prestbetyg, sådant försummat och till följd deraf icke kunnat inmönstras, vare lag som om uteblifvande från mönstring här ofvan stadgadt är.

§ 26.

Mom. 1. Beväringsskyldig, som af laga förfall varit hindrad att till mönstring sig inställa eller vid mönstring, på grund af stadgandet

i § 17 blifvit ställd på förbättring eller tillväxt, skall, om han vid ett års senare mönstring approberas, med det årets första klass deltaga i dennas vapenöfningar så väl då som framdeles. Lag samma vare för den som, churu inmönstrad, förhindrats att bevista första årets öfningsmöte, eller blifvit enligt § 3: 4:o befriad från beväringspligt, men, till följd af förändring i der nämnda förhållanden, sedermera i beväringen inmönstras.

Mom. 2. Är beväringsskyldig, som tillhör andra eller vid infanteriet tredje klassen, af laga förfall hindrad att bevista för den klassen anbefaldt öfningsmöte, fullgöre han med motsvarande klass för nästa år den vapenöfningsskyldighet, som för denna återstår.

Mom. 3. På grund af stadgande i denna paragraf må dock beväringsskyldig, som der afses, icke, utom i krig eller vid krigsfara, underkastas vapenöfning efter utgången af det år, då han uppnått tjugusju års ålder. Intill nämnda tid vare han, i fråga om uppbåd till krig eller annan tjenstgöring, utan afseende på ålder, räknad till den klass, med hvilken han enligt mom. 1 eller 2 skall i vapen öfvas.

§ 27.

Mom 1. Vid uppbåd till mönstring, vapenöfning eller krig skall såsom laga förfall anses: om man är sjuk, om man är i Kongl. Maj:ts och Rikets tjenst uppbådad eller faren, eller om man sitter i häkte; vederbörande dock obetaget att, då andra än nu sagda förfall förebäras, pröfva, om de äro af den vigt, att de såsom ursäkt må gälla.

Mom. 2. Utom de i föregående mom. uppräknade omständigheter, skall, såvidt angår den i § 11 mom. 2 omförmälda sjöbeväring, såsom laga förfall för inställelse till sjökrigstjenst räknas: att vara på utrikes sjöresa stadd eller på inrikes sjöresa för tillfället aflägsnad från sin hemort; inträdande dock skyldigheten till sjökrigstjenst den dag efter resans slut, då sjölagen medgifver befrielse från den innehafda enskilda sjötjensten.

§ 28.

Är någon till följd af lyte, sjukdom eller kroppslig svaghet icke allenast till krigstjenst oförmögen, utan ock ur stånd att vid den mönstringen föregående läkarebesigtning sig inställa, skall sådant vid mönstringen styrkas med behörig läkares betyg, hvilket den beväringsskyldige sjelf låter anskaffa. Kan han ej skaffa läkarebetyg, vare honom

tillåtet att styrka förfallet med intyg af pastor i församlingen och ordföranden i kommunalstämma eller kommunalnämnd.

e) Om beväringsmanskapets underhåll och förmåner.

§ 29.

Mom. 1. Då beväringsmanskapet till vapenöfning eller till rikets försvar uppbådas, skall dess underhåll besörjas af Kronan, äfvensom ock manskapet på Kronans bekostnad förses med erforderlig beklädnad, beväpning och annan utrustning, allt på sätt i gällande författningar är derom bestämdt. Dock är beväringskarl, som det önskar, berättigad att, efter derom vid mönstringsförrättningen gjord anmälan, sjelf anskaffa sin beklädnad eller densamma ur Kronans förråd sig tillösa mot det pris, som derför varder bestämdt, och att för begagnandet under vapenöfningarne åtnjuta slitningsersättning i förhållande till statsverkets kostnader för enahanda ändamål.

§ 30.

Mom. 1. De, hvilka för vinnande af behörighet att i egenskap af befäl eller underbefäl fullgöra sin värnepligt, genomgå de i sådant afseende föreskrifna öfningar, ega att derunder lika med beväringen af Kronan erhålla underhåll och beklädnad samt för den tid, de utöfver de för beväringen bestämda öfningsdagar tjenstgöra, det traktamentstillägg, som af Kongl. Maj:t bestämmes. De som vunnit befordran till reservbefäl erhålla beklädnadsbidrag i förhållande till de med munderingens uppsättande förenade kostnader, och vid befälstjenstgöring enahanda dagtraktamente och öfriga förmåner, som tillkomma ordinarie befälet i motsvarande grad

Mom. 2 Beväringsskyldige sjökaptener och styrmän af handelsflottan, hvilka under krigstid användas såsom befäl eller underbefäl vid sjövapnet, äfvensom till maskinistofficerare befordrade maskinister, skola under tjenstgöringstiden erhålla dagtraktamente och öfriga förmåner i likhet med sina vederlikar å sjövapnets ordinarie stat, samt dessutom, till anskaffande af uniformspersedlar m. m., i ekiperingspenningar ett belopp motsvarande tre månaders lön.

Mom. 3. Beväringsskyldig, hvilken såsom maskinist användes i Kronans tjenst, erhåller beklädnadsersättning och lika sjöaflöning som i Kronans ordinarie tjenst anställd maskinist i motsvarande grad.

§ 31.

Beväringsmanskapet skall i fredstid vara befriadt från alla arbetskommenderingar, som icke stå i omedelbart sammanhang med arméens eller sjövapnets öfningar och underhåll.

§ 32.

Beväringsmanskapet skall åtnjuta den sorgfälligaste omvårdnad till bibehållande af helsa och krafter; äfvensom de, hvilka utmärka sig genom håg och fallenhet för krigareyrket, ordentlig lefnad och god vandel under tjenstgöringen, skola, under de vilkor, som för öfrigt gälla, ihågkommas till lämplig vidare befordran inom krigareståndet.

f) **Särskilda föreskrifter.**

§ 33.

Mom. 1. Beväringsskyldig skall under hela sin tjenstetid förblifva vid samma vapen, som vid inmönstringen bestämdes. Den, som blifvit såsom soldat approberad vid stamtrupp, men lemnat denna tjenst före beväringsålderns slut, fullgöre, när rikets försvar det påkallar, sin beväringspligt vid samma regemente eller korps, som han tillförene tillhört.

Mom. 2. Före flyttning från en till annan kommun skall beväringsskyldig derom göra anmälan hos närmast boende befäl, tillhörande det kompani af infanteriet, inom hvars område han är bosatt, eller, der i någon ort intet infanteri finnes förlagdt, hos befälet vid den trupp, som den beväringsskyldige tillhör.

Mom. 3. Beväringsskyldig skall tillika, när flyttningen sker utom kompaniets område, inom fjorton dagar efter ankomsten till sin nya boningsort, anmäla sig hos närmast derintill boende befäl af infanteriet, eller, derest sådant i orten icke finnes, af det vapen, som är derstädes förlagdt.

Mom. 4. Önskar beväringsskyldig, som enligt mom. 1 af denna § skall såsom afskedad soldat fullgöra sin värnepligt vid det regemente eller korps han under sin tjenstetid tillhört eller som vid inmönstring blifvit tilldelad kavalleri-, artilleri- eller ingeniörtrupp, att, till följd af förändrad vistelseort, öfverföras från ett till annat regemente eller korps af samma vapen, må ansökning derom göras hos Chefen för det regemente eller den korps, som han dittills tillhört.

Mom. 5.

Mom. 5. Underlåter beväringsskyldig i de fall, som ofvan äro sagda, att i föreskrifven ordning anmäla inträffad flyttning, böte Fem Riksdaler.

§ 34.

Mom. 1. Beväringen kallas till möten, målskjutningsöfningar eller uppbrott af militärbefälet, vare sig genom omedelbara ordres eller genom kungörelse, som i kyrkorna uppläses två gånger, sednare gången minst fjorton dagar före inställelsen vid kompaniets, sqvadronens eller batteriets samlingsplats, hvarifrån manskapet under ledning af samma befäl föres till bestämmelseorten.

Mom. 2. I fråga om hvad mera vid beväringens uppbådande bör iakttagas, gälle hvad derom särskildt är eller framdeles kan varda af Kongl. Maj:t stadgadt.

§ 35.

Mom. 1. Rättighet att rekrytera för stamtrupperna äfven bland de beväringsskyldige fortfar; och anses den beväringsskyldige, som tjenar i stamtrupp, derigenom uppfylla sin beväringspligt.

Mom. 2. Vill delegare i båtsmans-, ryttare- eller ständigt rotehåll, hvilken är beväringsskyldig, sjelf utgå för ledig rote- eller rusthållsnummer, och har han bevisligen blifvit dertill antagen, vare honom förbehållet att, i likhet med beväringsmanskapet, afgå från tjensten vid slutet af det år, med hvilket hans beväringspligt skulle tilländalöpa.

ART. III.

Om Landstormen.

a) Allmänna bestämmelser.

§ 36.

Landstormen kan till fäderneslandets försvar inom dess egna gränser uppbådas, på sätt här nedan närmare sägs. Uppbådad landstormsman är underkastad de i krigslag gifna bestämmelser.

§ 37.

De fem yngsta åldersklasserna af det manskap, som, efter uttjent beväringstid i linien, blifvit till landstormen öfverfördt, bilda dess första uppbåd, och allt öfrigt till landstormen hörande manskap andra uppbådet.

§ 38.

Enligt de föreskrifter, som Kongl. Maj:t meddelar, skall hvarje län, i förhållande till sin vidsträckthet, utgöra ett eller flere landstormsområden, samt manskapet för mönstringar och vapentjenst fördelas på bataljoner och kompanier, med dervid fästadt hufvudsakligt afseende på landets indelning i kyrkosocknar.

§ 39.

Efter Kongl. Maj:ts i Stats-Rådet fattade beslut tillkommer det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvar inom sitt län, att genom kungörelse, som i kyrkorna uppläses, till vapentjenst uppbåda landstormen, hvilken, när den sålunda samlas, träder under militärbefäl.

§ 40.

Under krig tillhandahåller Staten gevär och ammunition åt landstormen.

§ 41.

Hvad i afseende å beväringen är stadgadt i § 14 om listors upprättande samt §§ 27 och 28 om laga förfall, gäller ock i fråga om landstormen.

b) **Om landstormens första uppbåd eller krigsreserven.**

§ 42.

Landstormens första uppbåd är krigsreserv, afsedd att vid hotande krigsfara kunna till större eller mindre del kallas till vapentjenst inom rikets gränser.

§ 43.

Mom. 1. Mönstring med detta manskap, bataljons- eller kompanivis, förrättas årligen å tid och ställe, hvarom kungörelse af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdas samt i kyrkorna uppläses två gånger, sednare gången minst fjorton dagar före mönstringen; och skall den af manskapet, som från sådan mönstring förfallolöst uteblifver, böta Tio Riksdaler.

Mom 2. Hvad i § 33 mom. 2, 3 och 5 finnes stadgadt angående förbindelse för beväringsskyldig att anmäla flyttning gäller ock för dem, som tillhöra landstormens första uppbåd.

§ 44.

Mom. 1. Sedan krig utbrutit, skall första uppbådet åligga icke allenast att i särskilda korpser uppträda, hvarhelst det inom landet kan erfordras, utan ock att, sedan arméens ersättningstrupper utgått, fylla afgången inom fältarméen så länge kriget föres inom rikets gränser.

Mom. 2. Under sådan vapentjenst underhålles manskapet på Kongl. Maj:ts och Kronans bekostnad, men är skyldigt att, derest Kronan icke tillhandahåller beklädnad, sjelft sig dermed förse, mot slitningsersättning i förhållande till beklädnadens värde.

c) **Om landstormens andra uppbåd.**

§ 45.

När Kongl. Maj:t kan, med afseende på särskilda förhållanden, finna skäligt att anbefalla mönstring med landstormens andra uppbåd, gäller derom hvad för första uppbådet är i § 43 mom. 1 här ofvan stadgadt.

§ 46

Mom. 1. Sedan krig utbrutit kan andra uppbådet kallas till vapentjenst, men endast för hemortens försvar och inom dess bestämda landstormsområde; dock må af de båda yngsta åldersklasserna jemväl kunna tagas ersättningstrupper åt landstormens första uppbåd.

Mom. 2. Under tjenstgöring är andra uppbådets manskap, då det icke användes såsom ersättningstrupper åt första uppbådet, förbundet

att sjelft förse sig med kläder och föda, emot ersättning af staten för födan enligt länets markegångspris för soldatportion.

§ 47.

De värnepligtige, hvilka icke äro förut till annan tjenstgöring inkallade, utgå med andra landstormsuppbådet inom sin ort och hafva med detta vid sådant tillfälle lika förbindelser.

Ett exemplar af denna lag skall vid mönstringstillfället tilldelas hvarje approberad värnepligtig.

Denna författnings föreskrifter, hvilka icke medföra någon rubbning af nationalbeväringen på Gotland, sådan densamma nu är eller framdeles kan blifva ordnad, skola i öfrigt från och med år 1872 tillämpas på alla inom värnepligtsåldern varande svenske män; dock att beväringsskyldig, hvilken före nämnda års början, enligt hittills gällande stadganden, blifvit i vapen öfvad, icke, med undantag af de för hans åldersklass påbudna målskjutningar, må, såvida krigsfara ej hotar, underkastas vidare vapenöfning i fredstid, än nämnda stadganden föreskrifva; äfvensom den, hvilken genom erlagd afgift förvärfvat befrielse från vapenöfning i fred, må, med nyssnämnda undantag, njuta sådan befrielse till godo.

Ehuru Utskottet tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag derom, att den nya värnepligtslagen icke må komma att tillämpas å Gotland, har Utskottet likväl icke kunnat undgå att finna det önskvärdt, att en allmän medborgerlig skyldighet af den beskaffenhet som värnepligten blefve såvidt som möjligt lika för alla utan undantag. I följd häraf och med särskildt afseende derå, att representanter från Gotland inom Riksdagen yrkat »likställighet för Gotland med Sveriges öfriga provinser i alla de fall, der ej en tvingande nödvändighet annorlunda kräfver», föreslår Utskottet:

7:o) att Riksdagen hemställer att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande huruvida ej denna författnings hufvudgrunder kunde jemväl tillämpas på Gotland.

Utskottet, som här ofvan nödgats yrka att indelningsverket må upphöra efter en öfvergångstid af 15 år, har likväl tydligt uti inled-

ningen till detta utlåtande uttalat de skäl som, detta oaktadt, tala för nödvändigheten att stadga det »arméen skall bestå af *stam*, innefattande befäl och *trupp*». Den nya värnepligtslagen med sin korta öfningstid och deraf föranledt behöfligt stöd för beväringsynglingen, den mängd specielt utbildadt manskap, som under namn af skarpskyttar, timmermän, sjukvårdssoldater etc., behöfvas, den stora underbefälsstyrka, som en mobilisering kräfver, och som svårligen kan under fredstid såsom underbefäl aflönas och underhållas, allt talar för nödvändigheten af en god stamtrupps bibehållande. Jemför man den uti den nya värnepligtslagen här ofvan föreslagna öfningstid af 82 till 90 dagar med den öfningstid de värnepligtige uti andra länder äro underkastade, så skall, äfven om ej andra omständigheter tagas i betraktande, detta desto tydligare framstå.

I Preussen inkallas de värnepligtige, som skola utgöra *linien*, till garnisons- eller lägertjenst under		3 år,
i Frankrike,	linien	4—5 år,
	reserven	180 dagar,
i Österrike,	linien	3 år,
	reserven	84 dagar,
i Italien,	linien	5 år,
	reserven	40 dagar,
i Ryssland	linien	5—10 år,
i Danmark	linien	280—665 dagar,
	reserven	40 dagar,
i Norge	linien	162 dagar,
	reserven	70 dagar,
i Schweitz		110—120 dagar,

och otillräckligheten af denna sistnämnda öfningstid uttalades dessutom oförbehållsamt af öfverbefälhafvaren för de schweitziska trupper, som under det sista fransk-tyska kriget voro sammandragna till gränsbevakning. Han uttalar i sin rapport till schweitziska förbundsrådet följande omdöme öfver en del af infanteriet: »Det funnos bataljoner, som måste uppfylla hvarje fosterlandsväns hjerta med bedröfvelse; bataljoner, hos hvilka disciplinen, denna grundpelare för alla militära företag, var till ytterlighet förslappad, hos hvilka ingen redlig vilja, intet allvar vid tjensteåliggandenas fullgörande kunde spåras, hos hvilka beväpning och beklädnad var försummad, och hos hvilka slutligen *den taktiska utbildningen stod på lägsta ståndpunkt. Att med sådana trupper gå mot fienden, skulle vara ett vågstycke af egendomligt slag*»; och på grund af

erfarenheten uttalar nämnde öfverbefälhafvare såsom sin åsigt att öfningsdagarnes antal *minst* borde blifva 274 dagar. Besinnar man då att detta ej är en enstaka röst, som från Schweitz sålunda höjes, att varnande stämmor från Danmark äfven i samma syftning låta höra sig, så skall man ej med den värnepligt, som här ofvan föreslagits, kunna jäfva stamtrupps nödvändighet. Vilja vi ett starkt försvar, så måste vi således hafva en tillräcklig stamtrupp och denna dessutom *så organiserad*, att den kan fullständigare öfvas, utan att derigenom en *proportionsvis* större kostnad drabbar en redan förut hårdt beskattad samhällsklass, *så anskaffad* och *så utbildad* att derigenom möjliggöres att få en bättre och intelligentare cadre, än den nuvarande indelta soldaten kan prestera, att derigenom äfven möjliggöres att kunna hålla den yngre och rörligare, *så underhållen* att kostnaden derför kan lika drabba alla samhällsklasser samt ej gifva anledning till oberättigade fordringar hvarken å ena eller andra sidan, samt slutligen *så förlagd* att en mobilisering hastigt kan försiggå samt att anknytelsepunkterna mellan stamtruppen och landets befolkning blifva lika många samt minst lika goda som hittills.

Det är efter öfvervägande af alla dessa skäl, som Utskottet, i anledning af hvad Kongl. Maj:t föreslagit angående den indelta stamtruppens organisation, men i öfverensstämmelse med hvad ofvan hemställts, föreslår Riksdagen att för sin del besluta

8:o) att, med afslag å hvad Kongl. Maj:t föreslagit angående öfverflyttning till landtförsvaret af 2,322 båtsmansnummer, ifrågavarande nummer må i mån af inträffande afgång ställas på vakans och vakans-afgifterna ingå till statsverket, för att användas till landtförsvaret.

9:o) att, i den mån vakansafgifter inflyta eller Riksdagen dertill anvisar medel, en reglering måtte ske af *infanteri*-regementens och korpsers nummerstyrka, i syfte att hvarje regemente må erhålla en nummerstyrka af 1,000 och hvarje korps en nummerstyrka af 500 man, som förläggas på landet såsom stam för beväringen i stället för de af Kongl. Maj:t föreslagna indelta regementen och korpser, samt att denna stam får en styrka af 24,000 man.

10:o) att, i mån af afgången inom nuvarande indelta *kavalleri* och vakansafgifternas inflytande, Kongl. Maj:t må, för dessa afgifter och de medel Riksdagen kan för ändamålet anvisa, uppsätta värfvadt kavalleri till

lika antal med det nuvarande indelta, och att denna nya stamtrupp förlägges på lämpliga ställen inom landet.

Genom hvad sålunda blifvit hemställdt anser sig Utskottet hafva besvarat dels det »förslag till kungörelse angående den allmänna värnepligten», som blifvit af Kongl. Maj:t framlagdt, dels de punkter i Kongl. Maj:ts nådiga proposition, som afse den indelta stamtruppens organisation samt äfven de till Utskottet remitterade enskilda motioner, såvidt de afse dessa ämnen.

Hvad Utskottet här uti punkterna 1:o—10:o föreslagit utgör den grund, hvarpå landtförsvarets organisation enligt Utskottets åsigt bör hvila, men emedan denna grund är omtvistad, alldenstund såväl vid föregående riksdagar som äfven nu, hvilket af den aflemnade Kongl. propositionen och ingifna motioner synes, helt olika tankar uttalats öfver möjligheten att rättvist och billigt kunna förena indelningsverkets bibehållande med den nödvändiggjorda ökade allmänna värnepligten, samt meningarne äfven inom Utskottet, såsom af de anmälda reservationerna synes, varit så delade att Utskottet svårligen skulle kunna, förr än Riksdagen beslutat öfver sjelfva grunden, med något hopp om framgång och konseqvens besvara alla de öfriga frågor, som till Utskottets behandling äro öfverlemnade; och slutligen emedan en oafbruten behandling af allt det som utgör föremål för Utskottets handläggning skulle alltför länge uppskjuta möjligheten för Riksdagen att få besluta om just denna grund för försvarets ordnande, så har Utskottet ansett sig böra redan nu öfver ofvanstående punkter till Riksdagen afgifva sitt utlåtande.

Stockholm den 30 Mars 1871.

På Särskilda Utskottets vägnar:

LOUIS DE GEER.

Reservationer:

af Friherre *De Geer*, Grefve *Henning Hamilton*, Friherre *Stjernblad*, Herr *Wijkander* och Herr *Nisser:*

Vid *1:sta, 2:dra, 3:dje och 4:de punkterna:*

»Då vi ej kunnat instämma i Utskottets förslag i afseende på indelningsverkets upphörande och dess i sammanhang dermed framställda afstyrkande af Kongl. Maj:ts till Utskottet hänvisade nådiga Proposition, så vidt den omfattar ett ordnande af den indelta stamtruppen, hafva vi ansett oss böra i följande reservation dels utveckla skälen till våra från Utskottets afvikande åsigter, dels ock föreslå Riksdagen de beslut, hvartill vi funnit så väl Kongl. Maj:ts Proposition, som de till Utskottet hänvisade motioner böra i omförmälda delar föranleda.

Utskottets förslag utgår från den förutsättning, att »en ökad värnepligt jemte bibehållandet af det nuvarande indelningsverket *ej är med full rättvisa öfverensstämmande*», till stöd för hvilken åsigt åtskilliga historiska uppgifter blifvit meddelade. Hade Utskottet med dessa velat bevisa, att vid nya skattebördors åläggande rättvisa eller billighet i förflutna tider icke alltid blifvit iakttagna, skulle vi deremot intet haft att invända. Det är likväl icke derom frågan nu handlar, utan är hon helt enkelt, huruvida rust- och rotehållare äro i besittning af några rättigheter, som för den lagstiftande makten utgöra ett hinder att besluta en ökad värnepligt, utan att indelningsverket samtidigt eller efter en viss tids förlopp upphör. Endast i det fall, att detta kunnat ådagaläggas, skulle vi godkänt Utskottets bevisning, men något sådant har efter vår förmening icke skett.

Man må behandla detta ämne ur hvilken synpunkt eller i hvilken ordning som helst, återkommer man dock alltid till knekte-kontrakten och de friheter, om hvilkas åtnjutande rotehållare genom dem må anses försäkrade, ty hvad i öfrigt kan sägas om indelningsverket, gäller lika

väl

väl för alla våra grundskatter. Från början åtagna såsom bevillningar, hafva de småningom fastvuxit till en statens i jordegendomen intecknade fordran, hvilken qvarstår utan hänseende till de ändamål och vilkor, för och under hvilka de skattdragande i en förfluten tid sig dem såsom bevillningar åtagit. En orättvisa har dock icke, åtminstone långt ifrån alltid, dervid blifvit begången. Arten af statens behof har vexlat, men dess behof af inkomster derför icke upphört, och den lagstiftande makten, som haft att tillse huru staten skulle kunna uppfylla sitt ändamål, har på denna grund varit både berättigad och pligtig att i beskattningsväsendet vidtaga de förändringar, som för tiden bäst ansetts främja detta ändamål.

Hvad således berörda *kontrakt* angår, är förhållandet med dem i korthet, att då indelningsverket för nära tvänne århundraden sedan ordnades genom dessa öfverenskommelser mellan konungen och landskapen, var svenska riksdagen ännu icke i gällande lag erkänd såsom landets enda representation. Den vid denna tid ännu gällande landslagen föreskref nemligen, att landskapsmöten egde besluta angående beskattningar och utskrifningar, och knektekontrakten äro således ingalunda enskilda uppgörelser, utan afse offentliga, medborgerliga pligter, och äro partikulär-lagar, antagna dels af landskapsdeputerade i orterna, dels af landskapens fullmäktige vid riksdagen hvar för sitt landskap, hvarföre de i afseende på ändring och upphäfvande äro underkastade de bestämmelser, som under hvarje särskild tid äro eller blifva för andra lagars stiftande eller förändring gällande. Såsom sådana hafva de äfven städse blifvit behandlade. Både 1719 års Regeringsform § 5 och 1720 års Regeringform § 5 omtala utskrifningar såsom föremål för Rikets Ständers beslutande makt, och i § 20 af den förra likasom i § 25 af den sednare, hvilka båda garantera indelningsverkets fortfarande bestånd, förbehåller sig statsmakten att, när så nödigt finnes, i densamma göra ändringar. Då frågor angående indelningsverk och utskrifningar såsom beskattningsfrågor tillhörde den klass af ärenden, rörande hvilka ännu hvarje stånd för sig egde besluta, finna vi under hela frihetstiden ett stort antal ändringar och tillägg i de ursprungliga bestämmelserna, vanligen meddelade i form af resolutioner på de särskilda Ståndens besvär, hvaraf visar sig, att Konungen och Rikets Ständer aldrig ifrågasatte sin rätt att, utan hinder af knektekontrakten, i dylika frågor besluta. Då 1741 års krig påkallade en förstärkning af försvaret, var det just äfven på rust- och rotehållare en ökad tunga lades genom vargeringens uppsättande, och Kongl. Brefven den 20 Maj 1757 och den 22

December 1761, hvilka behandla berörda vargering — som räknar sina anor ända från Konung Carl IX:s tid — såsom en stående inrättning bredvid stamtrupperna, bevisa bäst, att den icke var endast en tillfällig, af ögonblickets förlägenhet påkallad åtgärd, äfvensom att frihetstidens riksdagar ej ansågo sig af knektekontrakten och de i dem gifna försäkringar om utskrifningsfrihet förhindrade att i afseende på försvarets ordnande fatta det beslut, som de funno rikets väl kräfva. Regeringsformen af den 21 Augusti 1772 åstadkom ej häri någon förändring, och uti 1809 års Regeringsform, §§ 73 och 80, återfinna vi samma stadganden om Rikets Ständers oinskränkta rätt att jemte Konungen besluta om ordnandet af försvaret i alla dess delar. De få endast en ökad betydelse derigenom, att enligt § 75 i 1810 års Riksdags-ordning frågor om »ny eller tillökad rotering» derefter kunde afgöras genom Konungens och trenne Riksstånds sammanstämmande beslut, således utan bifall af Bonde-Ståndet, som då ännu åtminstone med något skäl ansåg sig företrädesvis representera rust- och rotehållare. Slutligen komma vi till Rikets Ständers beslut vid 1812 års riksdag angående införandet af beväringsinrättningen, och den på detta beslut grundade Kongl. Kungörelsen af den 27 Oktober samma år, genom hvilken allmän värnepligt infördes, utan att rust- och rotehållare, deras barn eller tjenstefolk, blefvo derifrån undantagne. Visserligen anför man, att desse i vederlag befriades från rekryteringsskyldigheten under krig, men det i beväringslagen ännu qvarstående stadgandet att beväringsskyldig rust- eller rotehållare eger rättighet att sjelf inträda för sitt rusthåll eller sin rote, med frihet att afgå efter krigets slut, bevisar bäst, att man vid den tiden icke ifrågasatte någon rust- eller rotehållares frihet från utskrifning.

Härmed anse vi oss hafva ådagalagt, huru frågan om knektekontraktens betydelse ur statsrättslig synpunkt utvecklat sig, och att mot införandet af en ökad värnepligt utan förändring af indelningsverket någon *laglig rätt* icke kan åberopas. Allt hvad som i öfrigt ur ordalydelsen af dessa kontrakt och andra äldre handlingar kan hemtas till stöd för denna åsigt är så ofta, såväl i offentliga handlingar, som i allmänt tillgängliga skrifter anfördt, att vi icke våga taga Riksdagens tid i anspråk med ett upprepande af hvad i detta häseende måste förutsättas såsom kändt af dem, på hvilka ansvaret måste falla, om afgörandet af en för fosterlandet så ytterst vigtig fråga, som den rörande försvarets ordnande, skulle undanskjutas, för att tillfredsställa obefogade rättsanspråk. Blott det tillåta vi oss ytterligare anmärka, att *om* på ofvan omförmälda kontrakt och de Kongl. Resolutioner, som bestämma

rusthållares skyldigheter och rättigheter, kunde grundas en rätt, som ställde rust- och rotehållare utom eller öfver Konungens och Riksdagens lagstiftningsmakt, måste de nödvändigt vara af en sådan privaträttslig natur, att icke utan hvarje särskild rust- och rotehållares hörande och bifall *någon som helst* förändring i deras bestämmelser lagligen kunde beslutas, således icke heller det utbyte af åligganden, som innehålles i Utskottets förslag, genom hvars framställande Utskottet således frånkänt sitt yrkande den rättsgrund, som i påståendet om rotekontrakternas egenskap af enskilda öfverenskommelser kunde vara att, om också fruktlöst, söka.

Skulle man åter påstå, att Utskottets förslag om indelningsverkets upphörande grundar sig, om ej på laglig rätt, så likväl på *billighet*, kunna vi ej heller dela denna uppfattning. Skall den indelta armén motsvara bestämmelsen af stamtrupp, samt genom sin militära utbildning och sin tillgång på befälsämnen göra möjligt, att de värnepligtiges öfning och det fasta befälets antal kunna utan vådor för försvaret inskränkas till ett sådant minimum, som det Kongl. Maj:ts proposition upptager, måste den indelta soldaten hädanefter erhålla en fullt tidsenlig utbildning, vida fullständigare än som hittills kommit honom till del. Härigenom måste emellertid tungan af rust- och rotehållet i vissa hänseenden stegras, och om Utskottet på grund häraf framställt betänkligheter vid antagandet af Kongl. Maj:ts förslag, utan att samtidigt sådana förändringar vidtoges med afseende på indelningsverket, att det anmärkta förhållandet utjemnades, hade det måhända härtill icke saknat från billighet hemtade skäl. Något sådant lärer deremot svårligen kunna åberopas, då Utskottet föreslår, att en utvidgad värnepligt, som ålägges öfrige medborgare utan ersättning, skall berättiga rust- och rotehållare att efter 15 års förlopp af Statsverket erhålla en gåfva, i kapitalvärde uppskattad till mer än 60 millioner R:dr, och hvilken till största delen skulle komma att betalas af dem, som under tiden med rust- och rotehållare delat bördan af den ökade värnepligten, bland hvilka äfven egarne af annan jord än den berustade eller roterade, städernas innevånare och flera andra samhällsklasser fått sig lika uttryckligt tillförsäkrad den frihet, som af rust- och rotehållare åberopas. Att detta onekligen innehålles i Utskottets förslag medgifves uttryckligen af Herr Mankell uti hans till Utskottet hänvisade motion, ehuru han, från sin ståndpunkt, finner ganska skäligt att det allmänna gör en sådan uppoffring, för att, såsom han yttrar, »genom en sådan eftergift vinna rote- »och rusthållares bifall till den utsträckning af värnepligten, som är »nödvändig för sjelfständighetens betryggande.» För att, lika med samme

motionär, finna denna eftergift lämplig till försonande af en i förflutna tider begången orättvisa, måste man först se ådagalagdt i hvad mån en orättvisa egt rum, och för det andra att de, som nu skulle åtnjuta godtgörelsen, äro de ursprungligen lidandes verklige rättsinnehafvare, hvilket icke kan vara förhållandet med de egare af berustad eller roterad jord, hvilka köpt eller i skifte erhållit densamma till ett pris beroende af de å jorden hvilande bördor, ty desse hafva intet förlorat och kunna således icke heller hafva anspråk på en ersättning. En sådan bevisning har likväl icke blifvit försökt, än mindre genomförd.

Icke en gång mellan rotehållarne inbördes skulle billighet enligt Utskottets förslag iakttagas, enär en vakansafgift af 100 R:dr för den ene skulle medföra en fördel, för den andre en ökad utgift, och, i hvilketdera fallet som helst, skyldigheten att utbyta den effektiva roteringen mot en kontant afgift inträda vid en oviss, af tillfälliga omständigheter beroende tidpunkt. Ännu större visar sig obilligheten mellan rusthållarne, då dessa vid indelningsverkets upphörande måste förlora de anslag till rustningen, som Staten består af räntor och kronotionde, och hvilka vid några regementen öfverstiga rustningskostnaden, under det de vid andra utgöra endast ett ringa belopp.

Slutligen få vi i afseende på Utskottets framställning i här afhandlade del tillägga, att vi, äfven om vi i öfrigt hade delat Utskottets åsigter, likväl skulle ogillat dess förslag att göra värnepligtslagens antagande beroende af det dermed ingalunda nödvändigt sammanhängande förslaget om indelningsverkets upphörande. Om en utvidgad värnepligt är nödvändig för betryggande af vår sjelfständighet, — och derom torde meningarne vara föga delade, — då kan kärleken till friheten och fäderneslandet samt den dyra pligt, som åligger hvarje fritt folk att för sin tillvaro såsom sådant underkasta sig hvarje offer, icke medgifva oss en dagtingan om de *vilkor*, hvarunder offervilligheten må vara benägen att framträda, eller om de *eftergifter*, som enskilda intressen fordra i vederlag för sitt deltagande i fosterlandets försvar.

Det förslag, som af Herr Mankell blifvit framställdt och hvilket i väsendtliga delar öfverensstämmer med Utskottets, betraktas af motionären såsom en *aflösning* af indelningsverket, och ett förslag, syftande till en sådan, har äfven inom Utskottet blifvit förordadt. Vi anse derföre såsom en pligt, att icke alldeles med tystnad förbigå denna fråga om indelningsverkets aflösning, som utan tvifvel tillvunnit sig en allmännare uppmärksamhet, ehuru vi, då densamma icke egentligen föreligger till afgörande, kunna yttra oss derom i största korthet.

Ingen mensklig inrättning kan förblifva lämplig för alla tider, och indelningsverkets grundläggare hafva redan under tvänne århundraden förvärfvat sig en rätt till fäderneslandets tacksamhet, som icke förringas deraf, att deras verk måhända en gång skall anses föråldradt. Huruvida tidpunkten derför må ligga närmare eller fjermare är en fråga, öfver hvilken vi sakna anledning att yttra oss, men visst synes det oss, att han nalkas, i den mån den allmänna värnepligten blir försvarets väsendtligaste källa, och att han skulle vara inne, om hos oss, såsom redan i Preussen och några andra länder, nämnda pligt en gång blefve krigsförfattningens enda grund. I alla händelser bör, efter vår mening, beslutet om indelningsverkets aflösning, om det fattas, grunda sig endast på militära skäl, eller, med andra ord, hafva sitt berättigande i en nödvändighet ur försvarets synpunkt. Innan det kan utföres, måste man dessutom hafva förskaffat sig en fullt noggrann kännedom om värdet af det, som skall aflösas. Rustnings- och roterings-besväret är, såsom förut är nämndt, i visst hänseende att betrakta såsom en statens i vissa jordegendomar intecknade fordran, hvaråt räntan kan betalas genom prestationer in natura eller, enligt särskild öfverenskommelse, genom erläggandet af ett mot deras värde svarande belopp i penningar. Huruvida åter Riksdagen bör begagna sin beskattningsrätt ända derhän, att en rust- eller rotehållare, som fullgör sina åligganden, må åläggas att i stället till staten erlägga ett kapital, detta må nu utkräfvas på en gång eller genom amortering under en följd af år, kan åtminstone sättas i tvifvel. För vår del tro vi, att, så vida en aflösning af rustnings- och roteringsskyldigheten medgifves, det förtjenar tagas i noggrant öfvervägande, om det icke bör blifva beroende af rust- och rotehållares fria vilja att sig deraf begagna, helst en amortering, som för dem vore fördelaktigast, icke kan ega rum utan en förhöjning af den förut bestämda årliga afgiften. Att, såsom jemväl blifvit ifrågasatt, amortera kapitalet genom att under en viss tid betala den fastställda räntan, är en matematisk omöjlighet, om hvilken intet kan vara att säga. Slutligen torde, vid behandlingen af frågan om indelningsverkets aflösning, uppmärksamhet böra fästas vid innehållet af 80 §:n i Regeringsformen. Afsigten med denna § torde svårligen hafva varit endast att ställa indelningsverket under Konungens och Riksdagens gemensamma lagstiftning, utan ock att skydda en vigtig tillgång för rikets försvar mot inflytandet af ett ensidigt beslut. Om så är, lärer den fond, som genom indelningsverkets aflösning skulle kunna bildas, böra på lika sätt förvaras mot framtida rubbning.

Sedan vi härmed i största korthet anfört de skäl, som hindrat oss att biträda Utskottets förslag i förevarande punkt, hvilket vi dessutom

anse sakna grundlagsenlig befogenhet, så vidt det omfattar den del af båtsmanshållet, som icke finnes vidrördt i Kongl. Maj:ts proposition eller angår landtförsvarets ordnande, gå vi nu att underställa Riksdagens pröfning de grunder, efter hvilka vi anse indelningsverkets ställning vid ett ändamålsenligare ordnande af landets försvar böra bestämmas.

Utan att ingå i en redogörelse för anledningarne till den ofantliga tillväxten af de europeiska staternas krigshärar, erinra vi blott om det faktum, att de numera uppnått en styrka, som blifvit möjlig endast genom införandet af en allmän och utsträckt värnepligt. Ett folk, som hyser en allvarlig vilja att värna sin sjelfständighet, kan icke under denna allmänna rörelse stå stilla. Dess kärlek till freden, dess föresats att ej genom kränkande af andras rätt gifva anledning till stridigheter, må vara huru uppriktiga som helst, fordrar likväl vården om dess egen trygghet, att dess försvarsväsen måste utbildas i ett jemförligt förhållande till andra folks. Den allmänna värnepligtens utsträckning har derföre äfven hos oss blifvit en nödvändighet, om hvars erkännande en allmän enstämmighet synes vara vunnen. Röster hafva till och med höjt sig för den åsigt, att vår armé borde bildas endast af beväring med fast befäl, men föga sannolikt är, att det svenska folket efter ett långvarigt fredslugn skulle vara villigt att åtaga sig de bördor och underkasta sig de olägenheter, som med en sådan organisation äro förenade. Vi förutsätta derföre, att Riksdagen, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, fortfarande anser arméen böra jemte beväringen äfven hafva en stamtrupp.

Under sådana förhållanden hafva vi ansett oss pligtige att undersöka, om den indelta arméen i sitt närvarande skick är en fullt tjenlig stam för en beväring så talrik som vår enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle blifva, och om denna armé i alla dess förhållanden lämpar sig efter en enligt samma nådiga förslag ordnad värnepligt.

Vid besvarandet af dessa frågor, så vidt de angå truppen, om hvilken ensam i detta betänkande någon framställning af Utskottet är gjord, hafva vi ingalunda underskattat den indelta arméens värde och den indelta soldatens utmärkande egenskaper. Hans pålitlighet, ordningssinne, krigstukt och villighet att uppfylla tjenstens fordringar äro allmänt erkända. Vanan vid strängt arbete och ett tarfligt lefnadssätt gör honom härdig och förnöjsam. Såsom oftast brukare af den jord, han är kallad att försvara, är han vid denna fästad med en kärlek, som icke kan undgå att på krigaren utöfva ett fördelaktigt inflytande. Sjelfva den omständigheten, att han antages af jordegaren och under den tjenstfria tiden delar hans sysselsättningar — förhållanden, hvilka dock i

visst afseende icke äro utan olägenheter — gifva honom en ställning i samhället, som gör att arméen hos oss med det öfriga folket sammansmält på ett sätt, som man i andra länder ej sällan haft skäl att afundas. Det är väl således otvifvelaktigt, att ett antal sådane soldater kan på beväringen verka välgörande, äfvensom att den motvilja, hvarmed, enligt hvad det uppgifves, föräldrar och husbönder stundom låtit sina söner eller tjenare öfvas samfäldt med värfvad trupp, icke kunde hafva någon grund, så vidt den utsträcktes äfven till den indelta arméen.

Allt detta oaktadt måste vi likväl uttala den öfvertygelse, att om den nya värnepligtslagen skall skänka landet all den trygghet, som deraf är att hemta, eller med andra ord, om arméen, sammansatt af stam och beväring, skall vid inträffande krig visa sig fullt tjenstbar, utan att beväringen erhåller större öfning än den af Kongl. Maj:t föreslagna, måste den indelta stamtruppen i någon mån till sin sammansättning förändras.

Vid en mobilisering af arméen blir behofvet af befäl så stort, att staten i anseende till kostnaden svårligen skulle kunna i fredstid underhålla ett så stort antal, och icke heller borde göra det, emedan tillfälle till tjenstgöring i innehafvande grad skulle under freden för detta befäl saknas. Om befälsbristen vid arméens försättande på krigsfot skall kunna fyllas, måste derföre stammen vara så utbildad och bestå af sådana elementer, att man vid inträffande behof kan ur dess led uttaga det nödiga befälet. För närvarande uppfyller icke den indelta arméen denna fordran. Soldaten antages af rust- eller rotehållaren, oftast bland den tjenande klassen, och naturligtvis utan allt afseende på hans lämplighet såsom befälsämne; och då han, till följd så väl af uppfostran som af sin ställning såsom jordtorpare, måste vara och förblifva i bildning underlägsen många bland de värnepligtige, kan han visserligen genom moraliska egenskaper blifva dem en värdig föresyn, men endast undantagsvis besitta den förmåga och de insigter, hvilka vår tid fordrar af ett dugligt befäl. Kongl. Maj:ts proposition förutsätter dock, att minst hälften af hela antalet skall kunna vid en mobilisering genast såsom verkligt underbefäl användas. Genom en fullständigare, äfven till det intellektuela området utsträckt utbildning för stammen, kan denna brist visserligen i någon mån, men dock icke fullständigt afhjelpas.

Det finnes äfven ett annat förhållande, hvarigenom rust- och rotehållares rättigheter med hänseende till soldaten motverka hvad som med värnepligtens utsträckning i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition åsyftas. Så vida landstormen, särdeles dess första uppbåd, som är afsedt att organiseras i särskilda korpser och kunna sjelfständigt uppträda, skall uppfylla sin bestämmelse, måste nödvändigt inom densamma

finnas en större krigsskicklighet, än den värnepligtige under sin korta öfning såsom beväring kan vinna och sedermera bibehålla. En sådan skicklighet är att förvänta endast hos dem, hvilka såsom befäl eller manskap tjenat i arméen och der erhållit en fullständig utbildning. Af dessa behöfves också i krigsreserven eller landstormens första uppbåd ett ganska betydligt antal, för att såsom befäl leda eller såsom stamtrupp tjena till stöd för de öfriga, hvilka derförutan snart skulle gagnlöst uppoffras i striden. Nu är det likväl ej mindre den indelta soldatens än rust- och rotehållarens fördel och rätt, att den förre, så länge hans krafter det medgifva, qvarstadnar i tjensten, hvilken han derför i allmänhet ej lemnar förr, än värnepligtsåldern redan är tilländalupen. Vill man af den allmänna värnepligten göra allt hvad deraf till landets försvar kan blifva — och derpå måste ju alla bemödanden numera riktas, — är det således nödigt, att här anmärkta förhållanden åtminstone för någon del af truppen ändras, så att denna kan, genom en tidigare afgång från tjensten, blifva ett stöd för den allmänna värnepligten under alla de olika former, hvari densamma uppträder.

Måhända skall man anse här anförda olägenheter kunna afhjelpas derigenom, att staten öfvertager den indelta arméens rekrytering, hvilket utan tvifvel vore en enkel åtgärd, som lemnade alla andra, hufvudsakliga förhållanden orubbade. Enligt vår förmening skulle likväl, äfven om förslaget af vederbörande rust- och rotehållare antogs, icke allt, hvad man åsyftar, dermed vara vunnet. För den indelta, med torp aflönade soldaten är en långt utsträckt tjenstgöring en olägenhet. Han är jordbrukare, och det är med arbete vid jordbruket, som han, om han är gift, hvilket ofta är förhållandet, skall underhålla sin familj. För hans krigsbildning såsom stamsoldat, och ännu mera såsom befäl, blir, såsom redan är antydt, den hittills föreskrifna rekrytbildningen alldeles otillräcklig, desto heldre som regementsmötena, hvilka till icke obetydlig del hittills för honom utgjort endast en fortsättning af berörda bildning, och en till följd af den långa tjenstetiden nödig repetition af det tidigare inhemtade, hädanefter måste, genom samöfningen med beväringen, för honom erhålla en förändrad karakter. Äfven med ettårig utbildning i garnison eller depoter blir deltagandet i underbefäls- och timmermans m. fl. skolor samt i de årliga befälsmötena derföre ett nödvändigt vilkor för hans utbildande till befäl, men härigenom förorsakas både för rust- och rotehållare och soldat ekonomiska uppoffringar, hvilka lätteligen framkalla obenägenhet för tjensten just hos dem, som företrädesvis äro för densamma lämpliga. Det blir nemligen den större

dugligheten

dugligheten och de bättre anlagen, som derigenom, så snart soldatens underhåll utgår i torpjord, komma att i ekonomiskt hänseende blifva mest lidande.

Såsom en utväg att till någon del åt stamtruppen förvara de goda egenskaper, som hos den indelta soldaten onekligen förefinnas, men derjemte göra det möjligt att ur stammen hemta större eller mindre del af det befäl, hvaraf både arméen och landstormen vid inträffande krig blifva i behof, hafva vi derföre tänkt, att man kunde åt rust- och rotehållares fria val öfverlemna att antingen fullgöra rustningen eller roteringen enligt gällande grunder eller ock betala en vakansafgift, — hvad rusthållarne angår likväl endast för hållandet af ryttare, — bestämd en gång för alla och beräknad efter en uppskattning af de kostnader, hvarmed deras nuvarande åligganden äro förenade, i hvilket sednare fall de inflytande vakansafgifterna jemte de medel, som i öfrigt kunna för ändamålet af Riksdagen beviljas, borde af staten användas till uppsättande af soldat för de vakanta numren. Den största svårigheten, som vid verkställigheten häraf skulle möta, vore vakansafgiftens bestämmande, men vi hafva föreställt oss, att om rustnings- och roteringskostnadernas verkliga belopp utreddes af män, som med de särskilda orternas förhållanden vore förtrolige, samt frågan derefter af Kongl. Maj:t pröfvades och slutligen öfverlemnades till Riksdagens behandling, skulle man kunna utröna de belopp, som för vissa, icke allt för vidsträckta områden kunde såsom vakansafgifter bestämmas, hvarvid en mindre ojemnhet mellan olika rusthåll eller rotar ej hade en afgörande vigt, då det alltid berodde af rust- eller rotehållaren att mot den kontanta afgiften utbyta sitt nuvarande onus eller icke.

Det förslag, vi i sådan syftning våga framställa, och hvilket egentligen blott är en utsträckning af det vid indelta regementen och korpser införda volontär-system, hvaraf en ytterligare tillämpning i Kongl. Maj:ts proposition förekommer, saknar icke olägenheter, hvilka vi anse oss pligtige att oförbehållsamt erkänna.

Om äfven den af staten antagne soldaten ålägges att, efter slutad rekrytbildning, bo och vistas inom sitt kompani, får han likväl, genom friheten att inom kompaniets område välja bostad, en rörlighet, hvilken beröfvar arméen en del af den fasthet, som af soldatens bestämda bostad varit en följd, hvarjemte äfven den indelta soldatens egendomliga karakter såsom på en gång jordbrukare och krigare samt de goda frukter, som af hans ställning till rotehållaren varit att hemta, genom förändringen, i den mån denna blir allmän, kunna gå förlorade. Med anledning

häraf kan visserligen anföras, att i vissa landskap soldattorp alldeles icke eller åtminstone till ett ganska ringa antal förefunnits, så att omkring en tredjedel af det indelta infanteriets nummerstyrka redan saknar torp, och en stor del, såsom vid Dalregementet, äfven fasta bostäder, samt att den indelta arméen genom boställenas borttagande från befälet redan förlorat, och, enligt Kongl. Maj:ts förslag, i omförmälda hänseende ytterligare skulle förlora sin ursprungliga karakter; men för så vidt detta inneburit en olägenhet, skall denna obestridligen ökas, i den mån vakansafgifter komma att ersätta den effektiva rustningen och roteringen.

Då den indelta soldaten emottagit ett torp, kan han vara viss att der få qvarstadna, så länge helsa och krafter tillåta honom att tjena. Är han gift och har barn, hinna dessa under tiden uppväxa, så att de sjelfva kunna förtjena sin bergning, och då han slutligen måste lemna tjensten erhåller han en liten pension samt vanligen äfven af roten något understöd för sina återstående dagar. Något sådant har den af staten antagne soldaten icke att hoppas. Man kan således befara för staten en svårare rekrytering och för kommunerna bördan af de soldater, som, efter att hafva lemnat tjensten, för sig och sina familjer sakna både bostad och uppehälle. Huruvida en sådan fruktan må vara grundad, beror emellertid i väsendtlig mån af regementsbefälet och det sätt, på hvilket rekryteringen handhafves. Sker antagningen till en början endast för en kortare tid, kunna de, som visa mindre anlag för tjensten, afskedas innan de år, de i denna tillbragt, hunnit i någon mån för dem försvåra erhållandet af annan lönande sysselsättning, under det att de, som befinnas duglige till befäl och derföre qvarhållas, i tjensten förvärfva en bildning, som snarare bör underlätta än försvåra deras utsigter till framtida, sjelfständig bergning. Det kan dock ej förnekas, att i enstaka fall äfven denna anmärkning kan vara grundad.

Vidare förlorar staten vissheten att utan ökad kostnad hafva de indelta regementena fulltaliga, då man snarare kan såsom otvifvelaktigt antaga, att så väl lega som soldatlön småningom skola stiga och föranleda behofvet antingen af ett anslag till fyllande af den brist, som genom de inflytande vakansafgifternas otillräcklighet uppstår, eller ock slutligen af en så ökad öfning och tjenstgöring för beväringen, att äfven hos oss, såsom redan i de flesta europeiska länder, vissa årsklasser af de värnepligtige kunna utgöra en verklig stam, och deras utbildning blir så fullständig, att nödigt befäl kan i mån af behof ur deras egna led uttagas. Endast erfarenheten kan ådagalägga, om möjligen fördelarne för soldaten af att under sin tjenstetid erhålla en äfven i bor-

gerligt hänseende gagnande bildning kunna minska den här antydda faran af ökade kostnader.

Slutligen följer af friheten för rust- och rotehållare att fullgöra sina åligganden medelst erläggande af vakansafgift, *dels* att i allmänhet de bästa soldattorpen skola försvinna, så att den del af stamtruppen, som förblir i ordets ursprungliga betydelse indelt, blir sämre aflönad och följaktligen sannolikt sämre rekryterad, än nu i allmänhet är förhållandet; *dels* att förändringen kommer att högst ojemnt försiggå, så att i de orter, der jorden står i högt värde, den gamla inrättningen ganska snart ersättes af vakansafgifter, under det att i landets af naturen mindre lyckligt lottade delar, der jorden har ett jemförelsevis ringa värde och penningar endast med svårighet anskaffas, ett motsatt förhållande kommer att ega rum. Det är således obestridligt, att stamtruppens värde såsom sådan måste i landets skiljda delar blifva högst olika och försvarets fullständiga organiserande icke lätt att genomföra.

Å andra sidan har likväl förslaget fördelar, hvilka vi anse så öfvervägande, att vi — då en åtgärd för vinnandet af en tjenligare stamtrupp, än indelningsverket i sitt närvarande skick erbjuder, enligt vår uppfattning är oundgängligen nödig, — icke dragit i betänkande att underkasta detsamma Riksdagens pröfning.

Bland dessa fördelar tillåta vi oss anföra:

att, i den mån rekryteringen lägges i befälets hand, intet annat kommer att vid rekrytens antagande afses än hans lämplighet för det militära ändamålet, det vill säga hans anlag, pålitlighet och fattningsgåfvor;

att äfven soldatens tjenstetid kan bestämmas uteslutande med afseende på det militära behofvet, och förhållandet så ordnas, att det årliga rekrytantalet vid hvarje regemente eller korps blir någorlunda lika, samt att afgången till krigsreserven motsvarar dess behof af befäl och stam;

att äfven ynglingar med större bildning kunna finna med sin fördel förenligt att för en kortare tid ingå i stamtruppen, för att der förvärfva de kunskaper och färdigheter, som utgöra vilkor för anställning vare sig såsom fast befäl eller reservbefäl, och hvarigenom de undgå att i ledet fullgöra sin värnepligt. Arméen skulle derigenom för en ej obetydlig del af den manliga befolkningen blifva en uppfostringsanstalt, der ynglingar ur olika samhällsklasser, med hvarandra förenade i utöfningen af gemensamma pligter, ej kunde undgå att ömsesidigt på hvarandra utöfva ett välgörande inflytande, utan att någon mot

sin vilja underkastades det band på den fria verksamheten, som uppkommer, då hvar och en värnepligtig måste bildas till verklig stamsoldat;

att, då Kongl. Maj:ts förslag till värnepligtslag förutsätter stamtrupp i alla delar af landet och en sådan förläggning af arméen, att stam och beväring sammansmälta till ett helt genom gemensamma kompaniområden, ett fullständigt och följdriktigt genomförande af denna lag icke blir möjligt, med mindre än att ett visst antal stamsoldater kunna förläggas der indelningsverket för närvarande icke på sådana lemnar någon tillgång.

Slutligen skulle man ock vinna,

att hvarje giltig anledning till klagan å rust- och rotehållares sida vore undanröjd.

Om en sådan förefinnes har den sin grund deri, att den dem åliggande börda är oviss och vexlande, men dock i en ständig tillväxt i bredd med stigande jord- och egendomsvärden, och detta förefaller dem så mycket obilligare, i den mån andra utskylder till staten blifvit förvandlade från varor till penningar, hvarigenom de småningom blifvit lättare att utgöra. Man finner derföre ett missnöje med indelningsverket hufvudsakligen i de landskap, der antingen jordegendomens värde är synnerligen högt eller der bristen på rekryter uppdrifvit lega och årslön utöfver det vanliga förhållandet, hvaremot i andra orter en klagan föga förspörjes. Beror det åter af rust- eller rotehållaren att förvandla sitt nuvarande åliggande till en oföränderlig afgift i penningar, rättar han sig i detta fall efter omständigheterna och ortens förhållanden och kan icke beklaga sig öfver en undantagsställning, som nu är honom motbjudande.

Att rättigheten till rustnings- och roteringsbesvärets förvandlande till en afgift i penningar för rust- och rotehållare är en stor fördel, lärer icke bestridas, äfven om afgiften bestämmes så, att den fullt motsvarar rustningens och roteringens värde, — en fråga, som nu icke föreligger oss att behandla, — men mot en sådan lättnad för dem kan intet vara att anmärka, då hvarje fördel, som åt en samhällsklass kan beredas, utan att det sker till andras skada, i sjelfva verket för alla är en vinst.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och såsom yttrande i anledning af de motioner, som afse en mer eller mindre omfattande förändring af indelningsverket, hemställa vi vördsamt att Riksdagen måtte besluta:

att hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om tillsättandet inom hvarje län eller landstingsområde af en komité, hvars ledamöter dels af Konungen förordnas och dels af landstingen utses, med uppdrag att noggrant undersöka och, efter vederbörande rust- och rotehållares hörande, uppgifva den för hvarje rusthåll och soldatrote inom länet eller landstingsområdet af skyldigheten att hålla ryttare eller soldat härflytande kostnad; samt att Kongl. Maj:t, med ledning af dessa och andra tillgängliga uppgifter, ville föreslå den år 1873 sammanträdande Riksdag de belopp, som må anses närmast motsvara medelkostnaden för en ryttare eller soldat och derjemte lämpligen kunna såsom ständiga vakansafgifter, särskildt för hvarje län, landstingsområde eller, der särskilda omständigheter dertill föranleda, för mindre område af Konung och Riksdag fastställas till den kraft och verkan, att det sedermera må af hvarje rust- och rotehållare bero att vid inträffande ledighet uppsätta ryttare eller soldat, eller erlägga berörda för området bestämda afgift, hvilken i sednare fallet skulle blifva ett rusthållet eller roten för framtiden och till dess Konungen och Riksdagen annorlunda beslöte åliggande onus; allt under förbehåll, *dels* att alla vakansafgifterna komma att ingå till Arméförvaltningen, som deremot skulle bestrida kostnaden för rekryteringen och aflöningen åt de ryttare eller soldater, som för de vakanta rusthållen eller rotarne af vederbörande regements- eller korps-befäl antagas med förpligtelse att vara bosatte inom det sqvadrons- eller kompani-område, de tillhöra; och *dels* att Riksdagen, på Kongl. Maj:ts derom gjorda nådiga framställning, beviljar det anslag, som kan blifva erforderligt för den händelse, att inflytande vakansafgifter ej blefve tillräckliga för bestridande af den för staten genom öfvertagandet af de vakanta rusthållens eller rotarnes åligganden uppkommande kostnad, och hvilket anslag sedermera icke finge utan Konungens medgifvande nedsättas.»

Vid *6:te punkten:*

»Af skäl, som redan vid föregående punkter blifvit anförda, hafva vi ej kunnat med Utskottet deltaga i förslaget att vid ett vilkor binda antagandet af en beväringslag, som, enligt vår uppfattning, redan i och för sig utgör ett vigtigt och nödvändigt steg till ordnandet af landets försvar. Vi hemställa derför endast

att Riksdagen måtte afslå det af Utskottet för beväringslagens antagande föreslagna vilkor.»

Vid *8:de och 9:de punkterna:*

»Utskottet har i dessa punkter sammanfattat sitt yttrande öfver de förslag Kongl. Maj:t i afseende på de indelta regementenas ordnande och förstärkande framställt. Då de stå i omedelbart sammanhang med det nådiga förslaget till en mera utvecklad beväringsinrättning, som gör till en nödvändighet, att en stamtrupp för beväringen i landets alla delar finnes att tillgå, hafva vi hufvudsakligen ansett oss ej böra deri föreslå andra förändringar än sådana, som äro beroende af vår vid 3:e, 4:e och 5:e punkterna gjorda hemställan, och är det med stöd af denna åsigt, som vi föreslå Riksdagen nedanstående beslut öfver Kongl. Maj:ts nådiga förslag i berörda delar, hvilka innefattas i följande punkter, nemligen:

a) Att från båtsmanshållet må till landtförsvaret öfverflyttas:

4 Norrlands	båtsmanskompanier	662 man,
2 Hallands	,,	364 ,,
1 Westergötlands	,,	87 ,,
1 Östergötlands	,,	194 ,,
af 1:sta Bohusläns	,,	100 ,,
,, Södra Möre härads	,,	415 ,,
samt af Blekinge	,,	500 ,,
	tillhopa	2,322 man.

b) Att rust- och rotehållare för de öfverflyttade båtsmansnumren må komma i åtnjutande af enahanda frihet för deltagande i underhållet af soldatens beklädnad, som soldat-rotehållarne numera åtnjuta;

Då Kongl. Maj:t funnit här omförmälda båtsmansnummer numera vara för sjöförsvaret obehöfliga, och något skäl ej blifvit förebragt, som kunde häntyda på en olägenhet af att till landtförsvarets förstärkande begagna denna tillgång, hemställa vi,

att Kongl. Maj:ts förslag i denna del måtte af Riksdagen bifallas.

c) Att de i Axbergs, Hofsta, Kihls, Glanshammars och Ringkarleby socknar af Örebro län belägna 101⅛ mantal, hvilka blifvit från dem

förut, mot frihet från ordinarie rotering, åliggande tjenstbarheter till Dylta svafvelbruk befriade, måtte få sig ålagdt att effektiv rotering utgöra, med rotehållarne medgifven rätt till fritt aftal med soldaten angående dennes löneförmåner;

Mot denna nådiga framställning hafva vi i hufvudsaken intet att erinra, men då det, i händelse af Konungens och Riksdagens bifall till vårt ofvan framställda förslag angående ständiga vakansafgifter, skulle för de af omförmälda rotar, som föredraga att sådan afgift erlägga, medföra ett ökadt besvär att förut under en kortare tid utgöra effektiv rotering, hemställa vi

att Kongl. Maj:ts berörda förslag måtte af Riksdagen bifallas, men beslutet härom icke sättas i verkställighet förr, än förslaget om medgifvande för rotehållarne att välja mellan effektiv rotering och ständig vakansafgift blifvit slutligen pröfvadt, och, i händelse detsamma antages, förmånen af sådan valfrihet kommit äfven här omförmälda rotar till godo.

d) Att ett regemente, under benämning: *Wester-Norrlands* regemente, må i Wester-Norrland bildas genom 550 båtsmansrotar af de fyra Norrlandskompanier, hvilka föreslagits att till landtförsvaret öfverflyttas, samt i öfrigt genom öfverflyttning från Helsinge regemente till det nya regementet af 450 rotar;

att i Halland må bildas en korps, under benämning: *Hallands Fältjägarekorps*, medelst till öfverflyttning från sjö- till landtförsvaret föreslagna tvänne i Halland förlagda båtsmanskompanier om tillhopa 364 man, samt i öfrigt genom uppsättning af kontant aflönad stamtrupp 136 man;

att ett regemente, under benämning: *Blekinge regemente*, må bildas genom öfverflyttande från Calmar regemente af 85 inom Konga härad af Kronobergs län förlagda rotar, samt i öfrigt medelst från Södra Möre härads och Blekinge båtsmanskompanier till landtförsvaret öfverflyttade 915 man; och

att en reglering af samtliga indelta infanteriregementens och korpsers nummerstyrka och förläggningsområden, i syfte att hvarje regemente må erhålla en nummerstyrka af 1,000 och hvarje korps en nummerstyrka af 500 man, måste ske, på sätt bilagan N:o 2 vid departements-chefens memorial närmare utvisar.

Mot dessa förslag har väl icke någon bestämd anmärkning förekommit, men då det måhända vid ordnandet af det indelta infanteriets regementen och korpser blir en nödvändighet att fästa ett ökadt af-

seende på beväringens talrikhet i de särskilda orterna, så att stammens och beväringens kompanioområden med hvarandra sammanfalla, och det så väl derför, som af flera skäl, kan vara mindre lämpligt att allt för strängt binda en reglering vid det nu framlagda förslaget, har det synts oss riktigast, att Riksdagen endast deltoge i bestämmandet af hufvudgrunderna för densamma, hvaremot det borde åt Kongl. Maj:t öfverlemnas att efter sig företeende omständigheter besluta öfver dessa grunders tillämpning och frågans mindre delar, tillstyrka vi,

att Riksdagen, med hufvudsakligt bifall till Kongl. Maj:ts förslag om bildandet i Wester-Norrland och Blekinge af regementen på två bataljoner och i Halland af en fältjägarekorps på en bataljon, måtte åt Kongl. Maj:t öfverlemna att verkställa en reglering af samtliga indelta infanteriregementens och korpsers nummerstyrka och förläggningsområden, i syfte att hvarje regemente må erhålla en nummerstyrka af omkring 1,000 och hvarje korps en nummerstyrka af omkring 500 man, samt att det indelta infanteriet, — Wermlands fältjägarekorps deri ej inberäknad — erhåller en nummerstyrka af omkring 24,000 man.

e) Att 1,892 indelta nummer, inberäknadt de vid Norrbottens fältjägarekorps redan vakanta 99, måtte, i mån af inträffad ledighet, få tills vidare hållas otillsatta, mot vakansafgifter, som böra inlevereras till Arméförvaltningen, för att till indelta arméens aflönande, i öfverensstämmelse med nedan framställda förslag användas.

Då det, i händelse af Riksdagens bifall till näst föregående punkt, är ovisst huru stort antal indelta nummer blir för ordnandet af de indelta regementenas och korpsernas nummerstyrka behöfligt, och Utskottet ännu icke ingått i pröfning af Kongl. Maj:ts förslag i afseende på indelta arméens aflöning, kunna vi rörande denna punkt endast hemställa,

att Riksdagen måtte bifalla, att de indelta nummer, hvilka för regleringen af indelta arméens nummerstyrka icke befinnas nödiga, må, i mån af inträffad ledighet, tills vidare få hållas otillsatta mot vakansafgifter, som böra inlevereras till Arméförvaltningen, för att till indelta arméens aflönande användas.

f) Att, till kompletterande af Norrbottens, Westerbottens och Hallands fältjägarekorpsers samt Norra och Södra Skånska infanteriregementenas nummerstyrka, en kontant aflönad truppstyrka af tillsammans 300 man må för Kronans räkning uppsättas.

I hän-

I händelse af Riksdagens bifall till hvad vi under *d)* och *e)* tillstyrkt, innefattar detta ett bifall jemväl till hvad Kongl. Maj:t i denna punkt föreslagit, och anse vi derföre

något ytterligare beslut i denna del icke erforderligt; börande Utskottet till följd häraf vid behandlingen af löneregleringen för indelta arméen taga i betraktande den minskning i tillgången, som häraf är en följd.

Vid *10:e punkten:*

»Hvad Utskottet i denna punkt föreslagit sammanhänger omedelbart med dess yrkande angående indelningsverkets upphörande, och följer af hvad vi i det föregående yttrat, att vi här endast hemställa,

att Riksdagen måtte afslå Utskottets förslag i den 10:e punkten.»

af Herr *J. M. Björnstjerna:*

»Lika med Första Kammarens öfrige ledamöter inom Utskottet har jag icke kunnat instämma i majoritetens beslut, att såsom ett *vilkor* för antagandet af den föreliggande värnepligtslagen uppställa indelningsverkets upphörande efter 15 år, men dessa Herrar reservanters uppfattning om fördelarne af indelningsverkets successiva ombildning har jag lika litet kunnat obetingadt dela. Visserligen skulle befintligheten af en stamtrupp i landets alla delar vara till en viss grad betryggad genom de af dem föreslagna vakansafgifterna, men icke så det militära värdet af den nya stammen. Det är lätt att framhålla bristerna i det nuvarande jemte svårigheterna att utbilda en fullt tidsenlig befälskader utur det gamla, beundransvärdt fasta indelningsverket, men icke lika lätt att förutse bristerna och svårigheterna vid det ifrågasatta nya sättet för stammens upprättande och underhåll. Kunde en så utsträckt tjenste- och öfningstid, utan lega eller friköp, åläggas åtminstone en del af de värnepligtige, att dessa kunde vara en militäriskt fullgod stam för de mindre öfvade, då skulle alla goda krafter samverka och det mål, som hägrar för Herrar reservanter, otvifvelaktigt uppnås, men de värfvade, på landet förlagda stamsoldater, som enligt deras förslag skulle antagas i stället för de gamla indelta soldaterna, erbjuda efter min uppfattning icke samma trygghet.

Den nuvarande indelta soldaten eger i allmänhet ett stadigvarande *hem*, och, der detta ej är förhållandet, dock alltid i sin rotehållare ett stöd, och genom honom ett samband med den kommun han tillhörer. Rotehållaren eger ett synnerligt intresse att anskaffa en redbar och på-

litlig rekryt, hvars goda moraliska egenskaper under tjenstetiden befästas och utbildas lika mycket genom hans ställning till rotehållaren och befolkningen, som genom befälet och hans militära förhållanden. Antages deremot rekryten af kompanichefen på de ifrågasatta vilkoren, förändras dessa förhållanden. Berättigad att inom kompani-området vistas hvar som helst, kunna vi efter några års tjenstetid lätteligen återfinna honom såsom en gift backstugusittare, hvilken jemte sin familj vid afskedet faller kommunen till last. Att sådant i allmänhet icke hittills inträffat inom de provinser, der indelta soldaten redan nu kontant aflönas, finner sin förklaring i den långa tjenstetiden. Barnen hafva vuxit upp, de förmå försörja sig sjelfva, innan fadern får afsked. Nu deremot påyrka reservanterne kort tjenstetid, för att bland annat skaffa en väl behöflig tillgång på stam och befäl åt landstormen, men denna inskränkning i tjenstetidens längd är den på landet förlagde yrkessoldatens ekonomiska fara. Man förutsätter visserligen möjligheten af en helt annan stam af *frivilliga*, af helt andra elementer, utur helt andra samhällsklasser än dem, från hvilka den indelta rekryten för närvarande utgår, men hvad sannolikhet eger man att denna förhoppning skall blifva verklighet? Hvem kan förutsäga om intelligensen vill inträda i ledet eller försvara att man på en lös förutsättning grundar en arméorganisation? Eger man dessutom någon visshet att Riksdagen är villig att betala den högst betydligt ökade kostnad, som uppstår ej mindre genom den förkortade tjenstetiden, än genom det af värnepligtens utsträckning ökade behofvet af en fullständigare öfning för stammen?

Efter min uppfattning har Chefen för Landtförsvars-departementet i detta hänseende angifvit en riktigare väg, då han inför Konungen förordar de nuvarande volontärsplatsernas förökande från 1 till 4. Visar erfarenheten att, med något förändrade föreskrifter med hänseende till tjenstetid, kunskapsfordringar m. m., man *kan* på denna väg erhålla befälsämnen i ledet till större antal än hittills, så kan man ju fortsätta. Härtill behöfves icke Riksdagens samverkan, utan Kongl. Maj:t kan på den sålunda beträdda banan framgå allt efter sig inom de olika orterna företeende omständigheter. Men på en gång, utan stöd af vunnen erfarenhet, torde steget icke böra uttagas eller af Riksdagen för dess del beslutas. Ett misstag leder till så bekymmersamma förhållanden, att landet icke skulle finna någon annan utväg möjlig för att utan militära vådor från dem befria sig, än införandet af en fullt utsträckt värnepligt af den beskaffenhet, som jag här ofvan antydt; men finnes då äfven villighet att åtaga sig en sådan börda och har man nu gjort sig full reda för denna bördas beskaffenhet och yttersta följder?

Efter mitt förmenande hade derföre Utskottet bort tillstyrka rent bifall ej mindre till värnepligtslagen, sådan den af Utskottet blifvit omredigerad, än till hvad Kongl. Maj:t begärt, så väl i afseende på båtsmansrotarnes öfverflyttning från sjöförsvaret och regleringen af regementenas förläggningsområden, som ock för åtskilliga regementens och korpsers kompletterande med »kontant aflönadt» manskap.

Genom bifall till ett sådant förslag skulle Riksdagen förfara med den varsamhet, som hvarje förändring i grunderna för landets försvarsorganisation alltid kräfver. Man fick då tid att inhemta erfarenhet ej mindre om verkningarne af värnepligtslagens tillämpning, än om möjligheten att erhålla kontant aflönadt manskap med kort tjenstetid och större militäriskt värde, samt kunde derefter, sedan en sådan erfarenhet först vore vunnen, med trygghet taga i öfvervägande frågan om de nuvarande indelta stamtruppernas ställande på ständig vakans och stamsoldatens antagande genom befälet emot kontant aflöning.»

af Friherre *von Otter.*

vid förslaget till Lag angående den allmänna värnepligten § 4 af

Grefve *Hamilton, Henning:*

»Den allmänna värnepligten kan, enligt min uppfattning, icke betraktas såsom en skatt i vanlig mening, utan är en medborgerlig pligt, för hvars uppfyllande vissa fysiska egenskaper erfordras, hvarföre lagen icke heller vill hafva henne utkräfd af andra än män i den ålder, att dessa egenskaper under vanliga förhållanden hos dem förefinnas. Krymplingen, så väl som qvinnan, ynglingen och den ålderstigne mannen äro derifrån fritagne, emedan förmågan af pligtens uppfyllande hos dem saknas. Att i stället ålägga någondera af dem en skatt i penningar, synes mig ej öfverensstämma med förpligtelsens art, och detta gäller ej minst i afseende på den lytte, sjuklige eller svage, som i sitt kroppslidande eller svaghetstillstånd har att bära en börda, hvilken berättigar honom till samhällets synnerliga skydd och omvårdnad. Jag skulle derföre, om förslaget nu för första gången förekommit, yrkat, att hvarje stadgande rörande en värneskatt måtte ur lagen uteslutas, och detta så mycket heldre som jag föreställer mig, att om, såsom önskvärdt är, värnepligtslagen skall af hela folket med välvilja omfattas, måste det deri se endast ett medel att betrygga fäneslandets sjelfständighet, icke en utväg att af den i ett eller annat hänseende af naturen vanlottade få ett bidrag till bestridande af statens utgifter. Då emellertid Kongl. Maj:ts vid 1869 års riksdag framställda förslag i denna del, ehuru af-

styrkt af det särskilda utskott, som behandlat frågan, godkändes af Första Kammaren och, så vidt jag vet, icke inom den Andra Kammaren föranledde någon särskild anmärkning, har jag icke ansett mig böra inom Utskottet sträcka mitt yrkande längre, än till undanrödjande af de brister i förslaget, hvilka, enligt min åsigt, vidlåda detsamma, äfven om man antager, att en värneskatt bör de deri omförmälda personer åläggas.

Den enda grund, som för stadgandet om en värneskatt anföres, är, att hvarje medborgare i en viss ålder bör bidraga till landets försvar, och att således den, som icke har personlig kraft att erbjuda, måste lemna sitt bidrag i penningar. Att grundsatsen icke måtte vara alldeles rigtig, kan likväl misstänkas, då hon svårligen låter sig tillämpas utan godtycklighet. Man kan nemligen följdriktigt antingen för en värnepligtigs tjenst antaga ett medelvärde, som bör ersättas genom värneskatten, i hvilket fall denna måste blifva lika för alla från värnepligten befriade, eller ock anse hvar och en böra betala för den tjenst, han möjligen kunde göra, då skatten borde lämpas efter den befriades kroppskrafter, och den till krigstjenst alldeles oförmögne vara skattfri. Att säga, att och huru mycket den bemedlades tjenst är mera värd och bör med högre belopp ersättas, än den fattiges, måste deremot alltid blifva ett godtycke. Då emellertid ett sådant icke kan undvikas, synes man dock böra bemöda sig att icke göra detta skarpare framträdande, än nödigt är. För detta ändamål fordras, efter min förmening:

1:o att ingen ålägges högre värneskatt, än som motsvarar kostnaden för en soldat; och då medelmarkegången å vakansafgiften för en soldatrote inom hela riket är i det närmaste 100 R:dr, torde detta belopp kunna bestämmas såsom den högsta värneskatt, som må någon påföras;

2:o att då Bevillningsstadgan åberopas såsom grund för värneskattens olika belopp, värnepligtslagen icke fordrar skatt af dem, som af Bevillningsstadgan befrias af det skäl, att hans inkomst icke anses tillräcklig för mer än fyllandet af de oundgängligaste lefnadsbehofven. Det lärer väl icke heller kunna med goda skäl försvaras, att då Bevillningsstadgan föreskrifver afgiftens växande med inkomsten, så snart denna uppgår till 400 R:dr, så att den, som har en inkomst af 900 R:dr, betalar 6 gånger den afgift, som erlägges för 400 R:dr, värnepligtslagen ålägger lika afgift för båda dessa belopp, oaktadt han såsom regel uppställer, att värneskatten skall utgöra hälften af bevillningen enligt 2:dra artikeln.

En otydlighet i förslaget synes mig vara, att det lemnar i osäkerhet, huruvida den, som först vid andra mönstringen eller senare befrias från värnepligten, ändock skall erlägga värneskatt för alla de sju beväringsåren.

Med stöd af dessa åsigter vågar jag vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte åt värnepligtslagens § 4 mom. 1 gifva följande lydelse:

> »Den, som på grund af stadgandet i § 3 under 2:o eller 3:o är frikallad från skyldigheten att i allmänna beväringen deltaga, skall, så vida bevillning enligt 2:a art. Bevillningsstadgan honom påföres, under de beväringsår, som återstå då han befrias, till staten erlägga en skatt under benämning värneskatt, uppgående till hälften af den honom enligt nämnda artikel åliggande bevillning, dock icke öfverstigande 100 R:dr.»

Måhända skall mot detta förslag anmärkas, att det belopp, som på grund deraf kan komma staten till godo, blir ganska ringa. Detta medgifves, och är, efter min uppfattning af skattens obillighet, icke att beklaga. Jag tror emellertid icke, att mycket mer skulle vinnas genom Utskottets förslag, emedan taxerings-komitéerna, om skattens minimum bestämmes så högt, som till 3 R:dr, eller lika med bevillningen för 600 R:drs inkomst, utan tvifvel skola finna skäl att från densamma befria det stora antal, som, utan att ega någon förmögenhet, endast lefva af eget eller andras arbete.»

Af Herr *J. Mankell:*

Vid § 5 af värnepligtslagen (angående värnepligtiges utflyttning):

»Då jag måste anse det föreslagna erläggandet af värneskatt för emigranter såsom ett i förväg lagdt hinder för dem, som önska begagna sin lagliga rätt att efter godtfinnande ändra vistelseort, kan jag ej gilla paragrafen i denna punkt. Deremot inser jag ganska väl, att åtgärder måste vidtagas till förebyggande af det missbruk af utflyttningsrätten, som kan uppkomma derigenom, att värnepligtige, för att undandraga sig fullgörandet af öfningarne eller andra till värnepligten hörande förpligtelser, för en tid aflägsna sig ur riket, men sedermera återkomma. Lusten härtill torde stegras i den mån värnepligten och särdeles beväringsöfningarne utsträckas. Redan nu finner man, att årligen en mängd tjenstfolk och arbetare begifva sig till Danmark eller Tyskland, men efter någon tid återkomma; denna utväg torde af allt flera begagnas. Visserligen hotar § 5 för denna händelse med den påföljd, som i § 26 stadgas. Men detta blott, om den värnepligtige återkommer före beväringsålderns slut. Återkommer han deremot efter beväringsåldern, så

blir han, enligt § 5, blott skyldig att i landstormen deltaga, hvilket, enligt min åsigt, strider mot sista meningen i mom. 2 af § 26, deri stadgas att han i beväringen kan qvarhållas ända till fyratio års ålder, hvilket sednare torde vara det rätta. På grund häraf anser jag § 5 böra erhålla följande lydelse:

> Värnepligtig, som utflyttar, innan han fullgjort de i denna lag stadgade förpligtelser till fäderneslandets försvar, men före värnepligtålderns slut återkommer, underkastas den påföljd, som i § 26 bestämmes.»

Vid § 7 af värnepligtslagen (angående befrielse från tjenstgöring i krigstid).

»Som jag anser det i fredstid och under vanliga förhållanden för Kongl. Maj:t vara särdeles svårt att på förhand bestämma, hvilka personer i följd af sin befattning vid olika krigsfall, som kunna vara af mycket vexlande natur och beskaffenhet, böra från krigstjenst befrias — en åsigt, som äfven af Utskottet delats, då det borttagit de i detta hänseende i Kongl. Majt:s förslag gjorda bestämmelser — och då jag i följd deraf håller före, att sådant, på sätt i sista stycket af § 21 af Kongl. Maj:ts förslag bestämmes, vid *hvarje särskildt tillfälle* bör stadgas, och att detta bör i denna lag uttryckas, föreslår jag att § 7 må erhålla följande lydelse:

> Rörande värnepligtiges befrielse från tjenstgöring under krigstid meddelar Kongl. Maj:t *vid krigsmaktens mobilisering* de föreskrifter, Han finner vara af rikets tjenst och det allmännas behof påkallade.»

Vid § 22 mom. 4 af värnepligtslagen (angående beväringsbefäl):

»Ehuru jag till en del gillar det motiv, som i denna punkt föranledt Utskottet att icke föreslå sättet för beväringsbefäls utbildning, nemligen att densamma i viss mån kan vara beroende af den tillgång på dylikt beväringsbefäl som erbjuder sig, sålunda att utbildningen kan lättas om ringa tillgång förspörjes, men fordringarne derå stegras, om tillgången blir ymnig, anser jag dock att bestämmelser derom i lag böra stadgas. För värnepligtig, som önskar utbilda sig till befäl, bör vara af vigt att veta, så väl hvilka behörighetsvilkor och öfriga for-

dringar han måste fullgöra, som att de ej när som helst kunna ändras. Blir antalet af dylika värnepligtige stort, såsom man torde kunna hoppas, då värnepligten blir allmän och utsträckt samt de bemedlade klasserna ej kunna undandraga sig densamma, erhåller frågan om utbildningen, med anledning af kostnaderna derför, en sådan finansiel vigt, att den af båda statsmakterna torde böra behandlas. Med god ordning i en arméorganisation är äfven öfverensstämmande, att det antal befäl, som på denna väg kan påräknas, på förhand är bestämdt. I flera värnepligtslagar, och särskildt i den danska, äro äfven vilkoren för reserv- eller beväringsbefäls antagande och sättet för dess utbildning på det noggrannaste bestämda.

En annan fråga deremot är, huruvida dylika bestämmelser i denna lag angående den allmänna värnepligten böra intagas. Då dessa bestämmelser, af skäl som ofvan är angifvet, möjligen kunna behöfva ändras, torde dock ej vara nödvändigt, att värnepligtslagen derföre rubbas. Min åsigt är således, att de böra ordnas genom en särskild lag, som förelägges Riksdagen.

I sammhang härmed må det tillåtas mig nämna, att jag anser de i § 18 mom. 2 föreskrifna vilkoren för befordran till reservbefäl sålunda böra ändras, att de blifva olika för olika grader af befäl, äfvensom att fordringarne på reservofficerare ökas.

På grund af hvad jag sålunda anfört, föreslår jag att mom. 4 af § 22 erhåller följande lydelse:

> Den af arméens beväring, som önskar att i egenskap af befäl eller underbefäl fullgöra sin värnepligt, vare underkastad de behörighetsvilkor och den utbildning, som i särskild lag angående arméens beväringsbefäl stadgas».

Vid § 30 af värnepligtslagen (angående beväringsbefäls förmåner):

»Af samma skäl, som i reservationen mot § 22 blifvit anförda, föreslår jag att § 30 måtte erhålla följande lydelse:

> De förmåner, som tillkomma arméens beväringsbefäl, bestämmas i särskild lag angående detsamma».

Vid § 37 af värnepligtslagen (angående landstormens indelning):

»Genom antagande af denna § i oförändradt skick skulle landstormen eller ortförsvaret enligt min åsigt blifva alldeles för svagt, för att i alla delar af riket kunna uppfylla sin vigtiga bestämmelse, nemligen, att hindra mindre fiendtliga afdelningars landstigning eller framträngande, der inga trupper af mobila arméen funnos för handen. Under den närmaste framtiden torde man blott åt första uppbådet kunna gifva den organisation och den beväpning, som sätter detsamma i stånd att uppträda mot en öfvad, om än underlägsen fiende. Detta uppbåds 5 klasser skulle enligt memorialet af den 29 December 1870 blott räkna 62,000 man (enligt memorialet af den 31 December 1868 blott 58,000 man), en styrka, som måste synas alldeles otillräcklig för Sveriges vidsträckta yta. Deremot skulle andra uppbådets 8 klasser, som tillsvidare blott torde kunna betraktas såsom en god tillgång till arbetsmanskap, räkna icke mindre än 82,000 man. Detta styrkeförhållande mellan landtstormens tvänne uppbåd, som hafva så olika ändamål, synes mig mindre lämpligt. Jag anser, att första uppbådet bör omfatta åtminstone 7 klasser och följaktligen räkna omkring 80,000 man, samt det andra blott bestå af 6 klasser.

Härigenom bortfaller äfven till större delen nödvändigheten af den i § 45 mom. 1 föreslagna och blott till inveckling af förhållandena ledande åtgärden, att andra uppbådets 2 yngsta klasser skola uppflyttas till ersättningstrupper åt det första, om det sednares yngsta klasser behöfvas såsom ersättningstrupper för liniearméen, ett fall som blott undantagsvis bör kunna förekomma.

Mot ökandet af första uppbådets styrka har man hört invändas, att det redan för de 5 föreslagna åldersklasserna torde vara svårt att anskaffa tillräckligt befäl, och att detta så mycket mera skulle blifva fallet för 7 klasser. Härpå torde dock med fog kunna svaras, att den egentliga befälsstyrka, som för landstormen, utom de i arméen qvarstående eller från densamma afskedade officerarne, kan påräknas, utgöres af det värnepligtiga reservbefälet, och att detsamma alltid måste blifva relativt lika starkt, vare sig man till första uppbådet räknar färre eller flera klasser.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anser jag att § 37 bör erhålla följande lydelse:

> De *sju* yngsta åldersklasserna af det manskap, som, efter uttjent beväringstid i linien, blifvit till landstormen öfverförd, bilda dess första uppbåd, och de öfriga åldersklasserna andra uppbådet.»

Vid

Vid § 43 af värnepligtslagen (angående landstormsmans skyldighet att anmäla flyttning):

»Då jag anser det vara af lika stor vigt för landstormens första uppbåd som för linien, att hastigt vid påfallande fara kunna mobiliseras, och då det för sådant ändamål är nödvändigt, att befälet har säkrare kännedom angående landstormsmans uppehållsort, än som genom bestämmelserna i § 41 kan erhållas, föreslår jag att till denna § ett moment 2 måtte tilläggas, sålunda lydande:

Hvad i § 33, mom. 2, 3 och 5 förekommer angående förbindelse för beväringsskyldige att anmäla flyttning, gäller ock för dem, som tillhöra landstormens första uppbåd.»

Vid § 46 af värnepligtslagen (angående landstormens andra uppbåd såsom ersättningstrupper till det första):

»På skäl, som blifvit anförde i motiveringen till reservationen vid § 37, anser jag att sednare delen af § 46 bör utgå och paragrafen sålunda afslutas med ordet »landstorms område.»

Vid § 47 af värnepligtslagen (angående ouppbådade beväringsklassers deltagande i landstormen):

»Som jag anser alldeles stridande mot ortförsvarets natur, att ouppbådade och delvis exercerade beväringsklasser vid hastigt påkommande fara ej skola deltaga i ortens försvar, och sådant måste inträffa, om då, såsom i de flesta fall torde inträffa, blott första uppbådet uppkallas mot fienden, men ej det andra; och då det måste anses vara af största vigt att första uppbådet så mycket som möjligt förstärkes — så anser jag att nämnda beväringsklasser böra tillhöra första uppbådet och ej det andra, hvarföre jag får föreslå, att § 47 flyttas näst efter § 42 samt erhåller följande lydelse:

> De värnepligtige, hvilka icke förut äro till annan tjenstgöring inkallade, utgå med *första* landstormsuppbådet inom sin ort och hafva med detta vid sådant tillfälle lika förbindelser.»

Vid sista stycket af värnepligtslagen (angående tiden för dess trädande i verksamhet):

»Enligt de i denna punkt förekommande bestämmelser skall den i värnepligtslagen föreslagna förlängningen af beväringsöfningarne från 30 till 90 dygn (målskjutningsöfningarne inbegripna) träda i verkställighet, omedelbart efter lagens antagande. Mig synes dock, att en dylik rubbning af bestående förhållanden blir allt för tvär. En så plötslig förökning af den personliga krigsbördan måste blifva särdeles tryckande för befolkningen samt kan äfven i nationalekonomiskt hänseende verka mindre fördelaktigt. Fara uppkommer derigenom äfven, att allmänna värnepligten för mängden visar sig i en så förhatlig gestalt, att mot densamma en reaktion till skada för försvarsväsendet gör sig gällande.

Enligt min åsigt bör derföre förlängningen af beväringsöfningarne ej inträda på en gång, utan efter hand eller successive. I den motion N:o 130, som jag vid denna riksdag afgifvit, har jag föreslagit, att beväringsöfningarne året efter beväringslagens antagande skulle förlängas med 25 dygn och sedermera hvart tredje år med omkring 15 dygn i fyra omgångar. Äfven om man skulle anse detta ökande af öfningarne ske allt för långsamt, torde detsamma åtminstone ej böra gå fortare än hvartannat år. Jag har föreställt mig, att detta skulle kunna ske på följande sätt. De beväringar, som t. ex. år 1872 inträda i beväringsåldern, öfva sig detta år 30 dygn, andra året 20 dygn, och bevista under hvartdera af de sedermera följande 4 åren 2 dygns målskjutningar; sammalunda de som 1873 inträda i beväringsåldern. De, hvilka 1874 göra det, öfva sig första året 42 dygn, andra året 20 dygn och bevista sedermera målskjutningsöfningarne; sammalunda de, som 1875 inträda i beväringsåldern. Först för dem, hvilka 1876 inträda i beväringsåldern, vidtaga de ökade öfningarne i hela sin längd med 42 dygn första året, 20 dygn andra och 20 dygn det tredje o. s. v.

I sammanhang härmed torde det tillåtas mig fästa uppmärksamheten derå, att i föreliggande förslag till beväringslag ingenting finnes omnämndt angående förberedande öfningar mellan utträdet ur folkskolan och inträdet i beväringsåldern. Att dylika öfningar skulle ske, beslöts dock af 1867 års Riksdag. Förslag derom afgafs äfven i memorialet af den 31 December 1868, ehuru detsamma ej upptogs i Kongl. Maj:ts proposition till 1869 års Riksdag. För öfrigt har intet förekommit, som kunnat antyda, att Riksdagen för sin del öfvergifvit åsigten om dessa öfningars nytta. Enligt min föreställning skulle de med fördel kunna verkställas, om de inskränktes till målskjutningar. Förslag derom är äfven afgifvet i motionen N:o 130. Möjligen skulle de kunna sättas i

stället för de målskjutningar, som böra ega rum under åren efter de egentliga beväringsöfningarne, ja kanhända för de värnepligtige med några dagar kunna förkorta det första rekrytmötet, med vilkor att prof på viss skicklighet i träffsäkerhet dessförinnan aflades. Sålunda skulle dessa öfningar på bästa sätt kunna göras fruktbärande.

På grund af hvad ofvan blifvit anfördt angående beväringsöfningarnes successiva förlängande får jag föreslå:

att beväringsöfningarne, på sätt Riksdagen kan finna godt att föreslå, blott efter hand må utsträckas till den i ofvanstående värnepligtslag föreskrifna längd.»

Vid punkten 9:o af Utskottets förslag (om infanteristammens styrka).

»Ehuru beväringsöfningarne i ofvanstående förslag till lag angående den allmänna värnepligten icke blifvit så mycket förlängda, som jag ansett behöfligt i det af mig uppgjorda förslaget till förändrad organisation af landtförsvaret (motionen N:o 130), nemligen blott till 90 dagar i stället för 114, har jag emot detta beslut dock ej ansett mig böra anmäla reservation. Skälet härtill är att beslutet likväl gått i samma riktning som den af mig föreslagna; och om steget äfven ej blifvit fullt uttaget, så hoppas jag dock att detta skall ske, när åsigterna i afseende på den rena folkbeväpningens företräden mera hunnit utveckla sig samt i följd deraf öfvertygelsen om nödvändigheten af ökade personliga uppoffringar för alla värnepligtige klarnat. Den nu föreslagna förlängningen af beväringsöfningarne motsvarar i alla fall densamma, som jag antog skola inträda först om sju år. Emellertid anser jag mig böra erinra om de menliga följder, som kunna uppstå, om man ej fullföljer den en gång beträdda vägen. Massan af nationen blir derigenom mindre vapenöfvad, hvilket i händelse af stora olyckor under ett krig i väsendtlig mån kan minska landets försvarskraft. Olägenheterna af den minskade öfningen göra sig isynnerhet gällande i afseende på landstormen, hvilken derigenom blir så mycket svagare, som det af regeringen föreslagna reservbefälet, hvilket skall leda densamma, är föga talrikt och otillräckligt utbildadt.

Den nödvändiga följden af beslutet angående beväringsöfningarnes mindre utsträckning är emellertid, att stammen måste, hvad infanteriet beträffar, blifva större än den af mig föreslagna. Äfven om kostnaderna härför blifva större än för förlängda beväringsöfningar, så kan detta försvaras, så länge stammen allenast har karakter af befälskader. Men skall den äfven utgöras af trupp, så är fara värdt, att den dualism, som hittills för arméens anda och utveckling visat sig så ofördelaktig, fortsättes. Arméen kommer då att bestå af tvänne olikartade bestånds-

delar, af hvilka den ena, den stående hären, företrädesvis omhuldas och blir föremål för uppmärksamhet, under det den andra, beväringen, mer eller mindre åsidosättes och måhända försummas. Med rätta har blifvit anmärkt, att detta förhållande kommer att ligga så i sakens natur, att det svårligen kan afhjelpas, äfven om de strängaste föreskrifter i motsatt riktning skulle utfärdas.

Det är derföre, som jag ej kan instämma i Utskottets i punkten 9 fattade beslut, att den infanteristam, som skall motsvara den nuvarande indelta, bör utgöras af 24,000 man, då deri innefattas icke allenast stamtruppens bibehållande vid dess närvarande styrka, utan äfven dess förökande. Dertill har jag äfven finansiela skäl. Den nuvarande indelta och effektiva infanteristammen utgöres af ..... 20,596 nummer.

Dertill komma anslagne, indragne och vakante nummer, som enligt regeringens förslag skola nyuppsättas	2,570	„
Summa	23,176	„
Vidare tillkommer enligt sistnämnde förslag: Ny rotering	50	„
Göteborgs stadsvakt	44	„
Kontant aflönadt manskap	300	„
Öfverflyttade båtsmän	2,322	„
Summa	25,892	nummer,

hvaraf 1,892 skola sättas på vakans, så att blott 24,000 effektive återstå.

Den effektiva styrkan ökas således från 20,596 till 24,000 man. Då nu Utskottet i punkten 8 beslutat, att inga båtsmän skola öfverflyttas till landtförsvaret, men väl de ledigblifna numrens vakansafgifter, så är klart, att icke allenast de nummer bland de nuvarande effektiva, som afgå, skola uppsättas medelst kontant aflöning eller värfning, utan äfven den ganska betydliga tillökning, som genom beslutet i punkten 9 blifvit afsedd. Till bekostnad häraf torde icke de inflytande vakansafgifterna, särdeles om de ej ställas högre än 100 R:dr, förslå, hvilket Utskottet äfven synes antaga, då det förutsätter att Riksdagen ytterligare kan behöfva anvisa medel. Härigenom kan, enligt min åsigt, det förhållande uppstå, att den af Utskottet beslutade stammen blir dyrare än den af regeringen föreslagna, hvilket vore så mycket mera att beklaga, som ensamt den af regeringen föreslagna befälstillökningen skulle föranleda en ytterligare årlig kostnad af 630,000 R:dr.

Allenast genom beslutet om beväringsöfningarnes förlängning har en ökad årlig kostnad af 1,152,466 R:dr blifvit landtförsvaret påbördad, utöfver de 14,211,000 R:dr hvartill den nu enligt lägsta beräkning anses uppgå. Dertill kommer den vapenskatt af törhända 2 millioner år-

ligen, som blifver en följd af beslut, hvilka vid denna riksdag dels redan äro fattade, dels sannolikt komma att fattas, och hvilken skatt förmodligen under en tid af 7 eller 8 år måste utgå. Vidare tillkomma ökade utgifter på öfriga hufvudtitlar, som till ganska betydliga belopp blifvit beviljade eller ifrågasatta. Jag anser mig derföre så mycket mera skyldig att för närvarande allenast bifalla de nödvändigaste ökade årliga utgifterna för landtförsvaret, som den goda årsväxt, hvilken detta år satt landet i stånd att bära ökade skatter, svårligen för all framtid kan påräknas.

De ökade årliga utgifter, som för landtförsvaret skulle blifva nödvändiga genom antagande af det kungliga förslaget, uppgå enligt sid. 102 i memorialet af den 29 December 1870 för

Beväringsmanskapets öfningar till	1,152,466	R:dr.
Indelta arméens dito	206,824	»
Infanteriet	689,849	»
Kavalleriet	31,600	»
Artilleriet	472,218	»
Ingeniörväsendet	259,758	»
Värfvade arméens lönereglering	129,000	»
Generalitetet och generalstaben	93,820	»
Sjukvården	63,901	»
Försvarsväsendet å Gotland	313,487	»
Summa	3,412,927	»

Häraf anses visserligen 604,394 kunna anskaffas genom värneskatten, marinregementets indragning och besparing för öfverflyttade båtsmän. Men 2,808,533 återstå dock.

Åtagandet af hela denna ökade årliga beskattning anser jag mig icke kunna tillstyrka. Snarare torde man böra tillse, huruledes densamma skulle kunna minskas. I öfverensstämmelse med min ofvan yttrade åsigt, att infanteristammen företrädesvis bör hafva karakteren af en befälskader, om än till större styrka än den af mig föreslagna, föreställer jag mig derföre, att de inflytande vakansafgifterna i främsta rummet skulle kunna användas till anskaffande af förökadt och förbättradt befäl (jemte liknande charger), som blefve kontant aflönadt. I sammanhang härmed kunde stamafdelningarne till styrkan jemnare regleras och förläggas till sådana delar af landet, hvilka nu sakna stam. Under tiden qvarstod dock den indelta stamtruppen, fastän visserligen minskad, till dess befälskadern erhållit tillräcklig styrka och utbildning, då man kunde afgöra, huruvida värfvad stamtrupp blefve behöflig eller icke. Sålunda

skulle man åtminstone kunna undvika utgiften af 630,000 R:dr för befälstillökningen.

I öfverensstämmelse med hvad jag sålunda anfört, vågar jag föreslå, att punkten 9 erhåller följande lydelse:

att de vakansafgifter, som inflyta, må användas till anskaffande af kontant aflönad stam, hvilken förlägges öfver hela landet i förhållande till befolkningens täthet samt sålunda regleras, att dess afdelningar erhålla lika styrka.»

Vid punkten 10 af Utskottets förslag (rörande kavalleriets styrka):

»Utskottet har i denna punkt föreslagit, att för de af rusthållen inflytande vakansafgifterna och *de medel Riksdagen kan för ändamålet anvisa* ett värfvadt kavalleri må uppsättas *till lika antal med det nuvarande indelta.* Men nu är klart, att för vakansafgifterna ensamt på långt när ej ett antal värfvadt kavalleri, lika med det närvarande indelta, kan anskaffas, hvarföre de medel, Riksdagen måste för ändamålet anvisa, komme att blifva högst betydliga samt förmodligen att många gånger öfverskrida det ökade belopp af 31,600 R:dr, Kongl. Maj:t i sitt förslag afsett för kavalleriets organisation. Härtill kan jag så mycket mindre lemna mitt bifall, som kavalleriet enligt min åsigt, om det blir värfvadt och sålunda bättre utbildadt, något skulle kunna minskas till antalet. Emellertid anser jag å andra sidan dock ej, att det bör så mycket minskas, som sannolikt skulle blifva en följd deraf, att det ensamt bekostades genom efter hand inflytande vakansafgifter. I min motion N:o 130 har jag föreslagit, att nummerstyrkan skulle minskas till omkring 3,500 man och hela kavalleriet, alla charger inbegripna, till omkring 4,000 man (från 4,900 närvarande), hvilka borde vara värfvade. Derjemte är äfven sättet för öfvergången antydt. I öfverensstämmelse med mina i nämnda motion yttrade åsigter, får jag derföre föreslå.

att kavalleriet måtte erhålla den styrka och sammansättning, som i motion N:o 130 är föreslagen, samt att Riksdagen, om rusthållens vakansafgifter derför skulle visa sig otillräckliga, måtte anvisa de för ändamålet behöfliga medlen»

---

af Friherre *John Ericson:*

»Aldrig har en lämpligare tidpunkt funnits för framläggande af ett förslag till ordnande af Sveriges försvarsväsende än den nuvarande. De allvarsamma tilldragelserna under det förflutna året mana kraftigt till frågans afgörande, och så väl dessa som erfarenheten från fem föregående Riksdagars strider borde hafva öfvertygat både Regering och Representation derom, att man icke genom ensidigt fasthållande vid hvad man sjelf anser vara det aldra bästa och utan vederbörligt afseende på andras lika berättigade olika uppfattning får äfventyra lösningen af denna vigtiga angelägenhet redan vid denna riksdag.

Om man äfven i Kongl. Maj:ts nådiga förslag beklagligen saknar några tillmötesgående tendenser, så har dock lyckligtvis inom Riksdagen en helt annan uppfattning gjort sig gällande, och aldrig tillförene torde en sådan allmän önskan att komma till ett slut genom ömsesidiga eftergifter varit rådande som nu. En sådan stämning bör icke lemnas obegagnad.

Den förnämsta stötestenen vid försöket att ordna vårt försvar på basen af en utvidgad värnepligt är frågan om sättet för anskaffande och underhåll af den nödiga stammen — det vill säga om *indelningsverket* — och det är också i denna punkt som benägenheten för tillmötesgående kommer att pröfvas. Jag vill icke utan nödtvång upptaga den gamla striden om rust- och rotehållarnes kontraktsenliga ställning, enär just denna punkt varit den der striden varit hetsigast och åsigterna omöjligast att sammanjemka; men tillåtet torde vara att påminna om de af ingen bestridda olägenheter indelningsverket i kameralt hänseende förer med sig, äfvensom om svårigheten, för att icke säga rent af omöjligheten att på indelningsverket tillämpa åtskilliga oafvisliga militära garantier för att få en duglig soldat, — såsom befälets rätt att rekrytera, förkortning af tjenstetiden med flera nödvändiga förändringar, hvilka jag icke ens hört någon påstå kunna afhjelpas utan rust- och rotehållares medgifvande. Inalles torde väl deras antal vara temligen litet, hvilka anse det indelta anskaffnings- och underhållsättet för stammen vara i och för sig något att hålla på och åsigten derom numera temligen enig, att de militära egenskaperna hos stammen lättare både bibringas och utvecklas under snart sagdt hvilket annat aflöningssätt som helst.

Frågan om indelningsverkets upphörande bringades första gången allvarsamt på tal vid 1867 års riksdag och föranledde då en Riksdagens underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, deruti Riksdagen säger: »Att då för ett fullständigt ordnande af rikets försvarsväsende en väsent-

ligt utsträckt allmän värnepligt utan tvifvel är af behofvet påkallad, men möjligen icke kan genomföras med bibehållande af indelningsverket i dess nuvarande form, Eders Kongl Maj:t täcktes låta utreda och vid uppgörande af nådigt förslag till arméens organisation taga i öfvervägande om och på hvad vilkor det nu på rote- och rusthållare hvilande besvär må kunna lindras eller ock aflösas samt jemväl på öfriga samhällsklasser fördelas.» Här var alltså af Riksdagen icke allenast uttaladt att införande af en utsträckt värnepligt borde föranleda till en lindring i rust- och rotehållares åliggande, utan dessutom förutsatt som alternativ rent af indelningsverkets upphörande medelst en aflösning. Billigheten deraf, att rust- och rotehållare komma i åtnjutande af någon lindring i sitt onus vid införande af en utsträckt värnepligt, har erkänts af tvänne auktoriteter, de der icke rättvisligen kunna beskyllas för någon partiskhet *för* rust- och rotehållare, nemligen af Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet sjelf äfvensom af den komité som 1867—1868 varit samlad för att under Herr Statsrådets ledning afgifva underdånigt förslag i frågan. Komitéen yttrar i detta ämne pag. 67. »En icke ringa del af den jordegendom, som är belagd med rotering, tryckes af räntor, kronotionde med flera utlagor, allt för hårdt, och jordbruksnäringen, hvars fortkomst för vårt land är af största vigt, behöfver lättnader för att till allmänt gagn kunna vinna bättre och hastigare förkofran. Desto heldre bör den i möjlig mån besparas tillökning i bördorna, och enär den utvidgning af allmänna värnepligten, som för vårt försvarsväsende är nödvändig, icke kan ega rum utan kostnader, af hvilka berörda näring äfven måste drabbas, hemställa komiterade *af sådan anledning och såsom öfverensstämmande både med statens bästa och billighet mot de roteringsskyldige att, i sammanhang med värnepligtens utsträckning, den lindring i roteringsbesväret, som möjligen kan beredas utan andra samhällsmedlemmars oskäliga betungande, måtte blifva medgifven*» Herr Statsrådet yttrar i sitt underdåniga memorial den 31 December 1868 pag. 38, sedan Herr Statsrådet ansett sig hafva visat att en aflösning icke kunde lämpligen ega rum: »Deremot synes det mig, att den af Riksdagen främst ställda frågan om en lindring i det nu på rust- och rotehållare hvilande besvär skulle vara förtjent att af Eders Kongl. Maj:t tagas i nådigt öfvervägande. En sådan lindring, om än ej af den stränga rättvisan påkallad, tyckes likväl från billighetens synpunkt icke sakna skäl för sig. Den högre beskattning, som genom värnepligtens utsträckning må blifva behöflig, komme naturligtvis att i sin mån också drabba rust- och rotehållare, och äfven indirekta olägenheter genom

genom förlust i dagsverken under beväringsmanskapets ökade exercistid måste de komma att vidkännas. Men jordbruket, landets modernäring, redan betungadt med grundskatter med flera utlagor, kämpande med en karg natur och ofta arbetande under ogynsamma konjunkturer, synes tvifvelsutan vara i behof af all den lindring, som med tillfredsställandet af statens oundgängliga behof kan vara förenlig utan allt för stora uppoffringar från dess sida samt andra samhällsklassers oskäliga betungande» — och tillägger Herr Statsrådet vidare: »Det torde derför icke sakna skäl att i berörda besvär medgifva någon nedsättning.»

Den Kongl. Proposition, som till 1869 års Riksdag afgafs, föreslog äfven en sådan nedsättning med ½:del af det belopp, hvartill Kongl. Maj:t i medeltal uppskattade rust- och rotehållares årliga onus. Detta nådiga förslag vann icke Riksdagens bifall bland annat derför, att Riksdagen fann betänkligheter vid införande af ett normalkontrakt såsom ersättning för prestationer, hvilka så olika tryckte på det ena eller andra stället, hvarjemte Riksdagen fäste uppmärksamheten derå, att det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet på många ställen icke skulle blifvit en lindring utan tvärtom en förhöjning i nu åliggande skyldigheter. Att Kongl. Maj:t vid sitt till denna Riksdag framlagda förslag icke fogat något förslag till lindring i rust- och rotehållet på samma gång som införande af allmänna värnepligten, torde möjligen finna sin förklaring deruti, att Kongl. Maj:t, som icke vann Riksdagens bifall till sitt nådiga förslag 1869, ansett lämpligast låta Riksdagen taga initiativet i fråga om rust- och rotehållares förhållande under den nya arméorganisationen.

Om således frågan om en eftergift åtminstone ur billighetens synpunkt för rust- och rotehållare vid införandet af ny lag om allmänna värnepligten synes vara temligen på klar fot såsom varande af både Regering och Representation erkänd, så är dock frågan om indelningsverkets aflösning icke så långt avancerad, men torde af mångahanda skäl vara värd att just nu tagas under allvarligt öfvervägande. För våra riksdagsarbeten är dock denna fråga icke främmande. Riksdagen 1867 framhöll i sin underdåniga skrifvelse för visst fall önskligheten af en aflösning af indelningsverket och kostnadernas fördelning jemväl på andra samhällsklasser. Särskilda Utskottet 1869 föreslog i punkten 37 af sitt Utlåtande N:o 1 en skrifvelse i detta hänseende till Kongl. Maj:t, och Andra Kammarens Tillfälliga Utskott vid 1870 års riksdag gjorde samma förslag, men intetdera förslaget vann majoritet i någondera Kammaren, dock funnos i båda Kamrarne rätt ansenliga minoriteter. Den klippa, hvarpå dessa förslag i Andra Kammaren hufvudsakligen

strandade, var den obestämda formuleringen, då man icke kunde göra sig någon föreställning om, huru en sådan aflösning skulle i ekonomiskt hänseende gestalta sig och icke ville gifva sitt bifall till förslag af så obestämdt innehåll, att man möjligen blefve nödsakad att sedan afslå hvad Kongl. Maj:t derpå möjligen kunde bygga. Deremot har Andra Kammaren i sitt beslut år 1869 om afslag på den Kongl. Propositionen om värnepligten bestämdt uttalat såsom sin åsigt att indelningsverket bör upphäfvas innan en utsträckt värnepligt införes, och Första Kammaren har, genom att godkänna Särskilda Utskottets vid samma riksdag motivering, instämt deruti att det ur synpunkten af försvarsväsendets ändamålsenliga ordnande vore under vissa omständigheter fördelaktigt medgifva indelningsverkets upphäfvande mot full ersättning.

Inom Utskottet har icke mer än en ledamot uttalat sig för indelningsverkets orubbade bibehållande, då deremot de båda förslag, som tillvunno sig så många ledamöters bifall att de kommo under omröstning, innefattade: det ena, uppskattning i penningevärde af hvarje rotes nuvarande onus och rättighet för rust- och rotehållet att allt framgent erlägga sitt sålunda uppskattade besvär kontant, och det andra, indelningsverkets upphörande efter 15 år, under hvilken tid besväret kunde utgöras antingen in natura genom rustning och rotering eller genom en vakansafgift af 100 R:dr årligen för karl. Intetdera af dessa förslag har jag kunnat bifalla, då, hvad det första beträffar, man, utom olägenheten att fortfarande få behålla all den oreda i uppbörds- och beskattningsväsendet, som indelningsverket förer med sig, man genom antagandet af detta förslag skulle ännu mera ökat densamma, så att t. ex. ett rusthållshemman, som egde att till staten årligen erlägga en kontant afgift i ersättning för rustningen, hvilken afgift uppbars af Kronans uppbördsman, åter å sin sida egde att uppbära skatt af andra hemman, nu anslagna som augment, vidare kanske hade sin egen hemmansränta efterskänkt och än ytterligare möjligen utom detta egde att uppbära kronotionde som rustningshjelp, — ett sätt att uppbära skatter, som man måste medgifva är så inkrångladt som möjligt. Vidare ligger i sakens natur att denna årliga vakansafgift, hvilken naturligen i följd af penningens ständiga fallande i värde snart blefve allmän, skulle slutligen blifva en ny grundskatt, hvilket jag anser föga lämpligt, då så väl Regering som Representation äro sysselsatta med försök att få de grundskatter vi redan ega afskaffade. Mot det sednare förslaget, som vid voteringen blifvit Utskottets, har jag den anmärkningen: att det icke är en aflösning utan ett blott fortfarande af rust- och rotehållare nu åliggande onus under en jemförelsevis kortare tid. hvilken tidrymd är

helt och hållet gripen ur luften; att öfvergångstiden är i min tanke för kort; att mot normalafgiften 100 R:dr kan göras alldeles samma anmärkningar som mot Kongl. Maj:ts normalkontrakt 1869; och hufvudsakligast att från min och de med mig liktänkandes ståndpunkt i frågan det fordras att taga ett betydligt större steg till mötes om man kan hoppas att träffa dem, hvilkas uppfattning i ämnet ställt dem på alldeles motsatt sida.

Om ett annat anskaffnings- och underhållssätt för stammen är ur både statsekonomiska och militära skäl att önska, så torde vara fördelaktigast för staten att söka åvägabringa en afiösning af det nu genom indelningsverket rust- och rotehållare åliggande besvär. Att ett förslag från statens sida om en afiösning måste för att antagas af de rustande och roterande vara fotadt på billiga grunder är gifvet, likaväl som att ett afiösningsförslag icke gör någon ändring i de skäl, som tala för en lindring i besväret vid införandet af den utsträcktare värnepligten. Att man, i konseqvens med hvad statsmakterna förut i detta fall funnit billigt, beviljar en sådan lindring, anser jag ur alla synpunkter riktigt, men om staten finner sin fördel vid indelningsverkets upphäfvande, så torde äfven staten kunna med skäl göra till ett vilkor för åtnjutande af den ifrågavarande lindringen, att rust- och rotehållare använda den sålunda lemnade årliga eftergiften till afiösning eller kapitalisering af dem genom indelningsverket åliggande onus, och bör med skäl kunna förväntas att rust- och rotehållare för vinnande af ändamålet, — ett kraftigare försvar genom en utsträckt värnepligt, — äro villige att jemte de, för isynnerhet den mindre jordbrukaren besvärliga, ökade beväringsöfningarne underkasta sig de med afiösningen förbundna utgifter, blott de se att åtminstone deras efterkommande blifva fria från detta dubbla sätt att rekrytera arméen.

Om man medgifver en eftergift af en femtedel, samma procent som Kongl Maj:t föreslog 1869, så åtgå, för att med en summa motsvarande den årliga eftergiften kapitalisera den sålunda återstående skulden, 27 år 224 dagar. Denna tid är tillräckligt lång för att de nya förhållandena böra vara fullt ordnade, och den är tillräckligt lång för att visa det icke egennytta hos den del af representationen, som kan anses mera direkt representera den indelta jordens egare, har något inflytande vid frågans afgörande.

Då värdet af roteringen och rustningen kan vara så högst olika, icke allenast inom olika orter, utan äfven emellan olika rust- och rotehåll inom samma trakt, är ett gemensamt värde omöjligt att bestämma så, att icke antingen somliga skulle få förhöjdt onus i stället för lindring eller också andra få en alldeles oskäligt stor eftergift. En uppskattning torde derför vara det enda möjliga, och böra till uppskattningsmän utses personer såväl af Kongl. Maj:t som af menigheterna på sådant sätt att garantier erhållas derför att icke, vare sig statens eller den rust- och roteringsskyldiges fördelar ensidigt få göra sig gällande. Om en sådan komité utses för hvarje landstingsområde, så torde dessa komitéers arbeten med säkerhet kunna vara afslutade till hösten 1873.

Hvad utförandet af aflösningen beträffar, så kan man naturligen tänka sig att *rotehåll* finnas, hvilkas egare af missbelåtenhet med uppskattningen eller af andra skäl vägra att mottaga lindringen och verkställa aflösningen utan föredraga att fortsätta roteringen. Att tvinga någon till en aflösning bör icke komma i fråga, enär ett sådant tvång ovilkorligen innebure ett orättvist våld, utan återstår då ingenting annat än låta roteringen för detta hemman fortgå och man bör kunna vara temligen viss att, om man medgifver rättighet att efter anmälan få komma i samma rätt och skyldighet, hvad eftergift och aflösning vidkomme, som andra rotar, så torde deras antal, som icke härvid inom kort tid finna sin fördel, blifva högst obetydligt. Emellertid är det onekligen en olägenhet, om så skulle inträffa att somliga rotar fortfore att hålla soldat, men man torde svårligen kunna komma tillrätta härmed och då det ju är att förmoda att den blifvande stammen äfven blir förlagd på landet, så blir olägenheten af sådana fall, hvilka i alla hänseenden torde blifva få, icke så stor.

Rusthållen intaga en egendomlig ställning till frågan. Det finnes nemligen icke så få rusthåll, som göra en rätt afsevärd ekonomiskt vinst på det närvarande förhållandet, derigenom att de fått sig tilldelad rustningshjelp, som i värde öfverstiger värdet af de prestationer de äro skyldiga lemna. Dessutom äro de befriade från rotering. Genom ett riksdagsbeslut 1869, hvilket af Kongl. Maj:t sanktionerats, är emellertid af statsmakterna erkändt att rusthållen egentligen äro ett slags passevolantörer, hvilka kunna af staten uppsägas, då rustningshjelpen skall återgå till Statsverket och rusthållshemman roteras i likhet med andra hemman inom orten. Att så gå tillväga vore måhända hårdt mot många egare af rusthåll, som förvärfvat egendom i god tro på det gynnsamma förhållandets beständiga fortfarande, och torde derföre vara billigt låta rusthållen aflösa sina skyldigheter enligt samma grunder som rotehållen och rustnings-

hjelpen först efter aflösningstidens slut återgå till Statsverket — på så sätt komme de rusthåll, som nu hafva fördel af indelningsverket, att under loppet af en längre tid så att säga växa ur sina fördelar liksom rotehållen endast småningom växa ur sina skyldigheter. Att emellertid Staten begagnar sin rätt att uppsäga och rotera rusthåll, som neka att ingå på aflösningen, torde vara i sin ordning.

För den händelse Konung och Riksdag icke skulle hinna besluta om den nya stammens organisation och om nödiga anslag för densamma redan i år, torde vara nödigt att de vakans- och aflösningsafgifter, som inflyta, innan dessa förhållanden blifvit ordnade, ställas till Kongl. Maj:ts disposition att underhålla stammen vid den styrka Kongl. Maj:t finner nödigt. Förr än uppskattningen blifvit afslutad kan naturligtvis icke aflösningssumman för hvarje nummer bestämmas, men torde aflösningen böra få taga sin början genast efter det Kongl. Maj:t godkänt beslutet af dem som sig dertill anmäla och under vilkor, hvad beräkningen vidkommer, som Kongl. Maj:t kan meddela.

På de grunder, som jag ofvan har haft äran anföra, har jag ansett att Utskottet bort till Riksdagen framställa följande förslag:

1:o. Att rust- och rotehållares nuvarande årliga onus för indelningsverket uppskattas och värderas med stöd af nu gällande tjenste- eller vakans-kontrakter samt öfriga med Kongl. Maj:t och Kronan afslutade öfvereerenskommelser.
För att verkställa denna uppskattning tillsättes inom hvarje landstingsområde en komité, sammansatt af 1 ordförande och 1 ledamot utsedde af Kongl. Maj:t, 2 ledamöter utsedde af landstinget eller af stadsfullmäktige i städer, som bilda eget landstingsområde, samt 1 ledamot utsedd af rust- och rotehållare inom häradet.

2:o. Att vid införandet af en utsträckt värnepligt enligt Utskottets förslag, eftergifves, mot vilkor som här nedan stadgas, $\frac{1}{5}$:del af rust- och rotehållares sålunda uppskattade årliga onus och de återstående $\frac{4}{5}$:delar kapitaliserade efter 6 procent, utgöra rust- och rotehållares skuld till Staten i stället för hittillsvarande prestationer.

3:o. För åtnjutande af den i mom. 2 omförmälda eftergift förbindas rust- och rotehållare att å den sålunda åter-

stående kapitalskulden årligen erlägga 7½ procent, deraf 6 procent beräknas som ränta och 1½ procent som amortering.

4:o. Att rusthållare behålla under amorteringstiden hela rustningshjelpen, men efter densammas slut ingå alla härtill anslagna såväl räntor som kronotionde till Statsverket.

5:o. Att med nya ordinarie roteringen, som nu betalar ständiga vakansafgifter, förhålles lika som med de effektivt roterade hemmanen och beräknas länets medelmarkegångspris för rotevakansafgifter åren 1861—1870 såsom rotens nuvarande årliga onus.

6:o. Att extra roterade hemmans skyldighet att fullgöra vissa prestationer vid utbrytande krig fortfar under indelningsverkets aflösningstid, men upphör efter sagda tids utgång.

7:o. Att rust- och rotehållare, som ingått på aflösningen, fortsätta att hålla nu tjenande karl och häst tills afgång inträffar, men att ingen ny rekrytering eller remontering må för sådana nummer ega rum. Sålunda fullgjord rotering eller rustning räknas lika med kontant erlagd ränta och amortering.

8:o a). Att rotehåll, hvars egare icke önskar komma i åtnjutande af den i mom. 2 omförmälda eftergift med de vilkor i mom. 3 stadgas, fortsätter den roten nu åliggande rotering, men vare berättigad att sedermera efter skeende anmälan komma i åtnjutande af eftergiften, då amorteringen räknas från den dag anmälan hos Konungens Befallningshafvande skett.

b). Att rusthåll, hvars egare icke vilja ingå på hvad i mom. 2 och 3 stadgas, roteras efter ortens knektekontrakt och rustningshjelpen indrages till Statsverket.

9:o. Att alla inflytande ränte- och amorteringsafgifter ställas till Kongl. Maj:ts disposition att användas till anskaf-

fande och underhåll af nödig stamtrupp till dess af Konung och Riksdag angående stammens organisation definitivt beslutats.

10:o. Att till bestridande af de för uppskattnings-komitéernas arbeten erforderliga kostnader anvisas ett förslagsanslag af 100,000 R:dr, hvaraf 50,000 R:dr att utgå under 1872.

Under förutsättning att Riksdagen bifallit hvad Utskottet sålunda föreslagit, hemställer Utskottet:

11:o. Att Riksdagen måtte antaga följande lag angående den allmänna värnepligten — — — —

Tillägg

till

Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1.

Friherre *Ericson* har till protokollet låtit anteckna, att han, i följd af honom beviljad ledighet från riksdagsgöromålen, icke deltagit i de beslut, som Utskottet fattat i punkterna 8, 9 och 10 af dess utlåtande.